

2013

Analýza sociálně vyloučených lokalit a dostupnosti sociálních služeb prevence v těchto lokalitách v Libereckém kraji

Zpracováno pro potřeby
Libereckého kraje

socio.factor
sociální firma | výzkum a vzdělávání | služby

SocioFactor s.r.o.

Chopinova 523/10, 702 00 Ostrava – Přívoz

www.sociofactor.eu

OBSAH

1. ÚVOD	3
2. METODOLOGIE	6
3. ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA LIBERECKÉHO KRAJE	7
4. VYBRANÉ SLUŽBY SOCIÁLNÍ PREVENCE	10
4.1. Terénní programy (TP)	10
4.2. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS)	11
4.3. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM)	12
5. POPIS SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT VE VYBRANÝCH OBCÍCH LIBERECKÉHO KRAJE	13
5.1. ORP ČESKÁ LÍPA	14
5.1.1. ČESKÁ LÍPA	14
5.1.2. MIMOŇ	18
5.1.3. PERTOLTICE POD RALSKEM	20
5.1.4. RALSKO	22
5.1.5. STRÁŽ POD RALSKEM	26
5.1.6. ZÁKUPY	28
5.2. ORP NOVÝ BOR	30
5.2.1. CVIKOV	30
5.2.2. NOVÝ BOR	32
5.3. ORP LIBEREC	37
5.3.1. HRÁDEK NAD NISOU	37
5.3.2. CHRASTAVA	40
5.3.3. LIBEREC	42
5.4. ORP FRÝDLANT	48
5.4.1. BULOVKA	48
5.4.2. FRÝDLANT	50
5.4.3. HEJNICE	53

5.4.4.	NOVÉ MĚSTO POD SMRKEM	55
5.4.5.	RASPENAVA	59
5.4.6.	VIŠŇOVÁ	60
5.5.	ORP JABLONEC NAD NISOU	61
5.5.1.	JABLONEC NAD NISOU	61
5.5.2.	LUČANY NAD NISOU	66
5.6.	ORP TANVALD	69
5.6.1.	SMRŽOVKA	69
5.6.2.	TANVALD	72
5.6.3.	VELKÉ HAMRY	78
5.7.	ORP SEMILY	81
5.7.1.	SEMILY	81
5.8.	ORP ŽELEZNÝ BROD	83
5.8.1.	ŽELEZNÝ BROD	83
6.	ANALÝZA SÍTĚ SOCIÁLNÍCH SLUŽEB V LIBERECKÉM KRAJI	88
7.	FINANCOVÁNÍ VYBRANÝCH SOCIÁLNÍCH SLUŽEB	100
8.	ZÁVĚR A DOPORUČENÍ	107
	POUŽITÉ ZDROJE	112
	SEZNAM ZKRATEK	113

1. Úvod

Předkládaná výzkumná zpráva byla společností SocioFactor s.r.o. zpracována pro Krajský úřad Libereckého kraje. Cílem výzkumu bylo popsat sociálně vyloučené lokality ve vybraných městech a obcích v Libereckém kraji, zjistit potřebnost sociálních služeb v nich a zhodnotit stávající sítě služeb prevence. Analýza byla zadána s tím, že má primárně sloužit jako podpůrná pro přípravu projektové žádosti „IP5 – Podpora a rozvoj služeb v sociálně vyloučených lokalitách Libereckého kraje“ předkládané v rámci Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost v září 2013.

Zástupci Libereckého kraje a zpracovatelé analýzy vytypovali 24 obcí, ve kterých byly identifikovány sociálně vyloučené lokality, působili zde poskytovatelé sociálních služeb prevence zaměřující se na cílovou skupinu osob ohrožených sociálním vyloučením nebo takové obce, ve kterých v poslední době narůstají problémy v oblasti občanského soužití. Jako nejvhodnější a nejúčinnější služby sociální prevence, na které se analýza zaměřuje, byly vybrány služby terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež. Tyto vybrané sociální služby byly v předchozích letech Libereckým krajem finančně podporovány v rámci IP1 a v jejich financování nastal díky ukončení projektu značný propad, který se projevil především na kapacitě poskytovaných služeb a jejich regionálním působení.

Analýza přináší základní informace o stavu sociálního vyloučení ve vybraných obcích Libereckého kraje a potřebnosti sociálních služeb v nich. Nekladla si za cíl nahrazovat či předcházet situační analýzy jednotlivých měst a obcí, které jsou podstatné pro lokální plánování strategií sociálního začleňování, soustředila se na zřehlednění situace v kraji, která doposud nebyla v žádné analýze zpracována. V tomto směru přináší řadu námětů a témat, která by bylo vhodné v rámci následných situačních analýz podrobněji zpracovat.

Výzkum byl realizován v období letních prázdnin, v červenci a srpnu roku 2013, a pro jeho realizaci byla využita kombinace několika výzkumných technik. Těmi hlavními byly polostrukturované individuální rozhovory se zástupci obcí (starostové, místostarostové, pracovníci sociálních odborů apod.), rozhovory s poskytovateli sociálních služeb a dotazníkové šetření mezi nimi, rozhovory s obyvateli sociálně vyloučených lokalit, studium dokumentů a v neposlední řadě také pozorování v terénu. Letní období do jisté míry znesnadňovalo získání potřebných informací a to především od poskytovatelů sociálních služeb zaměřujících se na službu NZDM, kteří v době letních prázdnin věnují čas dětem a mládeži v rámci letních táborů. V kontaktu se zástupci měst a obcí jsme naráželi na překážky v podobě dovolených a nemalou překážkou byl převládající hodnotící náhled na sociální vyloučení a silná etnizace sociálních problémů, výpovědi konverzačních partnerů se často týkaly výhradně „Romů“.

Analýza je strukturována do několika tematických celků. V úvodní části se věnujeme metodologii zpracování analýzy, základním charakteristikám Libereckého kraje a informacím o vybraných službách sociální prevence – tedy terénním programům, sociálně aktivizačním službám pro rodiny s dětmi a nízkoprahovými zařízeními pro děti a mládež. Další část pak přináší popisy jednotlivých měst a obcí z hlediska sociálního vyloučení rozčleněných dle geografických souvislostí na spádové oblasti obcí s rozšířenou působností. Jedná se o následující lokality:

- ORP Česká Lípa – Česká Lípa, Mimoň, Pertoltice pod Ralskem, Ralsko, Stráž pod Ralskem a Zákupy
- ORP Nový Bor – Cvikov a Nový Bor
- ORP Liberec – Hrádek nad Nisou, Chrastava a Liberec
- ORP Frýdlant – Bulovka, Frýdlant, Hejnice, Nové Město pod Smrkem, Raspenava a Višňová
- ORP Jablonec nad Nisou – Jablonec nad Nisou a Lučany nad Nisou
- ORP Semily – Semily
- ORP Tanvald – Smržovka, Tanvald, Velké Hamry
- ORP Železný Brod – Železný Brod

Popisy měst a obcí jsou členěny podle jednotné struktury a kromě základních informací o sledované obci přináší informace o zaměstnanosti a pracovních příležitostech, o rozsahu sociálního vyloučení a jednotlivých sociálně vyloučených lokalitách na území obce a informace o působnosti sociálních služeb na území obce. Uvádíme zde také informace o míře nezaměstnanosti, získané údaje od Úřadu práce jsou k datu 12/2011, kdy jsou dostupné úplné údaje za jednotlivé obce. V závěru jsou uvedena doporučení pro vhodné nastavení sítě služeb v dané obci, a to s ohledem jak na typ a formu sociální služby, tak i jejího personálního obsazení. Při formulování návrhů jsme se neohlíželi na finanční nákladovost služeb či další omezení, která mohou zavádění služeb a pracovníků omezovat v praxi.

V další části analýzy se věnujeme síti poskytovaných sociálních služeb na území Libereckého kraje a jejímu financování. Přinášíme informace získané od samotných poskytovatelů působících v sociálně vyloučených lokalitách, o jejich územní a časové působnosti, kapacitách a financování. V tomto ohledu jsme se setkali s neochotou některých poskytovatelů potřebná data poskytnout a také s rozpory mezi informacemi o službách dostupnými v registru sociálních služeb a jejich reálným poskytováním v terénu. Tyto rozpory se týkají především nepřesností ve faktickém působení služby, v jejich kapacitách a v územní působnosti.

V závěrečné části analýzy pak přinášíme shrnutí nejdůležitějších poznatků a doporučení z nich vyplývající.

Analýza vychází z konceptu sociálního vyloučení. Sociální vyloučení znemožňuje lidem sdílet určité sociální statusy či sociální instituce a podílet se na sociálních, ekonomických, politických a kulturních systémech, které podmiňují sociální integraci jedince do společnosti a účast na společenských aktivitách, obvykle znamená i formu sociální izolace. A to jak na makrosociální úrovni, tak i v mikrostrukturální rovině v místních komunitách (devastované prostředí a obydlí, nedostupnost služeb, kolaps podpůrných sítí apod.). Sociálním vyloučením v užším smyslu se rozumí fakt, že společenské styky vyloučených lidí se omezují na kontakty s lidmi, kteří se nacházejí ve stejném postavení jako oni, a i počet těchto kontaktů je zpravidla nižší, než počet kontaktů průměrného jedince z většinové společnosti. Obdobně jako v případě kulturního vyloučení hovoří odborníci o vyloučení ze sdílení sociálního kapitálu společnosti.

Společně s Moravcem chápeme sociální vyloučení jako problém povahy sociální a ekonomické (Moravec 2006)¹. Ekonomické vyloučení je zdrojem (ale také důsledkem) chudoby a představuje vyloučení ze životního standardu a životních šancí obvyklých ve společnosti či dané kolektivitě.

¹ Moravec, Š. Nástin problematiky sociálního vyloučení romských populací. In Hirt, T., Jakoubek, M.: Romové v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň, 2006.

Jednou ze základních forem sociální exkluze je dnes marginalizace na trhu práce. Zejména dlouhodobá nezaměstnanost, nízký příjem a s ním spojená příjmová chudoba patří k formám ekonomického vyloučení. Ekonomické vyloučení se projevuje uzavřením přístupu na primární, ale i na sekundární trh práce, chudobou a následným uzavřením životních šancí.

Není užitečné chápat problém sociálního vyloučení jako primárně etnický, který je podmíněn etnickými specifiky. Naopak, jak jmenovaný autor píše, „eticita funguje jako klapky na očích – nutí dívat se jen jedním směrem, zveličovat nepodstatné, přehlížet důležité a vynalézat, co není“ (Moravec 2006: 23). Na druhou stranu nepokládáme za užitečné sociální problém „odetnizovat“, protože etnicita hraje významnou roli při konstruování obrazu obyvatel vyloučených míst. Také pro systémové aktéry z řad veřejnoprávních institucí by toto vymezení mělo být stěžejní. Takto s ním totiž pracuje i oficiální diskurs sociální politiky Evropské unie.² Sociální vyloučení je v něm chápáno jako komplexní jev, důsledek kombinovaného vlivu nezaměstnanosti, nízké vzdělanosti a kvalifikace, nízkého příjmu, neadekvátního bydlení, zhoršeného životního prostředí, vysoké kriminality, nedostupné lékařské péče, kvalitního vzdělávání apod.

Sociální vyloučení se promítá i do fyzického prostoru, sociálně vyloučení obvykle obývají separované a oddělené prostory. Vyloučenou lokalitu určují atributy jejího prostoru (koncentrace osob v nepříznivé sociální situaci, vysoká míra nezaměstnanosti, špatná dopravní dostupnost, nevyhovující bytový fond, nedostatečná občanská vybavenost, nekvalitní životní prostředí a další). Sociálně vyloučené lokality koncentrují vyloučené jedince, kteří jsou obvykle charakterizováni jako příjemci sociálních dávek, objekty sociální práce/intervence, dlouhodobě nezaměstnaní, neplatiči nájemného a další. Prostorové vyloučení je nejzřetelnějším projevem sociální exkluze. Sociálně vyloučené osoby obvykle žijí v lokalitách, které se vyznačují nízkou kvalitou bydlení. Tyto lokality mohou mít podobu městské části, ulice, anebo jednoho či více objektů (domů). Ve většině případů se v těchto lokalitách lidé ocitají nedobrovolně, a to v důsledku zamýšleného či nezamýšleného jednání místní samosprávy či v důsledku ostatních faktorů sociálního vyloučení (zejména v důsledku vyloučení ekonomického).

Na sociální vyloučení, na proces sociálního vylučování, je důležité nazírat jako na oboustranný proces. Ze strany společnosti se jedná o odsouvání určitých osob na okraj společnosti (marginalizace) nebo mimo ni (exkluze), ze strany sociálně vyloučených se jedná o volbu určitých životních strategií. Proto na sociálně vyloučené nelze pohlížet pouze jako na oběti, ale jako na sociální aktéry, kteří volí tvář v tvář svému vyloučení určité strategie. Často se přitom stává, že strategie, která je v dané situaci individuálně racionální, je z hlediska hlavního proudu společnosti maladaptivní. Obyvatelé sociálně vyloučených míst podléhají různým vlivům, na jedné straně jsou do lokalit segregováni, na druhou stranu mezi nimi „putují“. Působí na ně vlivy, které již byly popsány v teorii tzv. tisků a tahů. Na jedné straně jsou motivováni různými „lákavými“ pobídkami, jako je vůbec možnost získat bydlení, pobývat v prostředí s blízkými a příbuznými, možnost získat alespoň nějakou práci apod., na druhé straně jsou z některých míst cíleně vytěšňováni a jejich přemísťování je reaktivní a má nucený charakter. Utváří své strategie uprostřed mnohdy protichůdných tlaků a není překvapením, že se ocitají v roli těch, kteří improvizují a uchylují se k různým životním provizoriím – to se samozřejmě projevuje v oblasti zajištění základních potřeb, k nimž patří bydlení, zajištění obživy a péče o rodinu.

² Mareš, P.: Co s konceptem sociální exkluze v české společnosti? In Mareš, P. (ed.): Sociální reprodukce a integrace: ideály a meze. Brno: Masarykova univerzita, 2007.

2. Metodologie

Pro naplnění cíle analýzy jsme využili několik na sebe navazujících výzkumných aktivit, využili jsme kvalitativní i kvantitativní výzkumné metody:

- sekundární analýzu dat,
- kvalitativní rozhovory,
- statisticko – kvantitativní dotazování.

V prvotní fázi jsme shromáždili dostupné informace a sekundární zdroje o vybraných obcích, o registrovaných sociálních službách a informace vztahující se k jejich financování. V další fázi jsme oslovili poskytovatele registrovaných sociálních služeb terénních programů, sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi a nízkoprahových zařízení pro děti a mládež na území Libereckého kraje, a to prostřednictvím dotazníku. Dotazník obsahoval dva typy otázek – uzavřené, kdy poskytovatelé sociálních služeb vybírali svou odpověď z předem definovaných kategorií, a otázky otevřené, kdy se poskytovatelé k určitým tématům vyjadřovali slovně. Ze všech 30 oslovených registrovaných služeb se vrátilo 18 zcela vyplněných dotazníků (návratnost 60%). Nevrátily se tedy dvě pětiny dotazníků. Poskytovatele sociálních služeb, kteří nereagovali na naši žádost o zodpovězení otázek, jsme opakovaně kontaktovali telefonicky a emailem. 12 registrovaných služeb na naše výzvy nereagovalo.

Z tohoto počtu:

- 1 registrovaná služba (TP) v současnosti prochází správním řízením o ukončení registrace z důvodu finančního nezabezpečení provozu služeb a reálně již službu neposkytuje. Zástupci organizace nebyli schopni ani motivováni potřebné informace poskytnout. Tentýž poskytovatel také neposkytl potřebné údaje k jím provozované službě NZDM.
- 4 sociální služby (dvě TP a dvě NZDM) s působností v Liberci jsou zaregistrovány od dubna a června 2013, přičemž jejichž činnost dosud nebyla plnohodnotně zahájena. Na opakované pokusy o kontaktování nereagovaly.
- 2 sociální služby (TP a SAS) poskytované jedním libereckým občanským sdružením odmítly potřebná data poskytnout.
- 1 sociální služba (NZDM) v Osečné nezahájila svou činnost z důvodu nevyhovujících prostor a neměla co do dotazníku uvést.
- 3 sociální služby (TP, SAS, NZDM) se nepodařilo zkontaktovat vůbec – kontakty uvedené v registru sociálních služeb jsou nedostupné a na emaily opakovaně nereagovaly.

Informace získané prostřednictvím dotazníku jsme statisticky zpracovali a doplnili tabulkami a grafy. Posledním krokem pak bylo zpracování závěrečné zprávy, ve které shrnujeme a interpretujeme zjištěné skutečnosti a předkládáme závěry a doporučení.

3. Základní charakteristika Libereckého kraje

Nejdříve představíme základní charakteristiky Libereckého kraje. Liberecký kraj se nachází v severní části České republiky – svým severním okrajem tvoří v délce 20 km státní hranici s Německem, na kterou navazuje 130 km dlouhá hranice s Polskem. Východní část kraje sousedí s Královohradeckým krajem, na jihu přiléhá ke Středočeskému kraji a na západě ke kraji Ústeckému. Liberecký kraj je druhým nejmenším krajem v České republice (3.163 km²), tvoří pouze 4% území celé České republiky a zahrnuje okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily. Na území kraje se nachází 10 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (obce III. stupně) a v rámci nich 21 územních obvodů pověřených obcí (obce II. stupně). Společně s kraji Královohradeckým a Pardubickým tvoří region soudržnosti NUTS II Severovýchod. Krajské město Liberec se nachází vzdušnou čarou asi 85 km na severoseverovýchod od Prahy.

Ke konci roku 2012 měl Liberecký kraj celkem 438 594 obyvatel (4,2 % z České republiky) a podle tohoto ukazatele je tak druhý nejmenší. Průměrná hustota 138,6 obyvatel na km² převyšuje republikový průměr (133,3 obyvatel na km²). Nejvyšší koncentrace obyvatel je v okresech Jablonec nad Nisou (223,7 obyvatel na km²) a Liberec (172,9 obyvatel na km²). K 31. 12. 2012 bylo na území kraje 215 obcí a průměrná rozloha obce činila 14,7 km². Podíl městského obyvatelstva činil 77,7 %. Méně urbanizován je pouze okres Semily, kde ve městech bydlelo pouze 57,6 % obyvatel. Největším městem z hlediska počtu obyvatel a centrem kraje je město Liberec. Druhým největším městem je Jablonec nad Nisou. Populační vývoj Libereckého kraje se výrazně neodchyluje od vývoje v ostatních krajích České republiky. Obyvatelstvo má proti republikovému průměru nepatrně mladší věkovou strukturu.

Liberecký kraj má převážně průmyslový charakter. V průběhu dvaceti let tradiční textilní průmysl ztratil své dominantní postavení, hospodářská recese v posledních letech se projevila i v průmyslu skla a bižuterie. Zpracovatelský průmysl je zaměřen na výrobu automobilů a výrobu pryžových a plastových výrobků. Nezanedbatelnou součástí ekonomiky Libereckého kraje je cestovní ruch. Zemědělství je pouze doplňkovým odvětvím.

Na území Libereckého kraje zasahuje i Euroregion Neisse-Nisa-Nysa. Ten je euroregionem tří hraničních oblastí nacházejících se na území, kde se stýkají hranice České republiky, Spolkové republiky Německo a Polské republiky. Euroregion Neisse-Nisa-Nysa je prvním euroregionem vytvořeným na české hranici. Na české straně bylo k 31. 12. 2011 členem euroregionu 131 obcí.

Podíl nezaměstnaných na obyvatelstvu (tj. podíl počtu dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15–64 na celkovém počtu obyvatel ve věku 15–64 let) k 31. 12. 2012 činil 7,75 % a byl tak o 0,38 procentních bodů vyšší než v úhrnu za Českou republiku. V pořadí krajů podle podílu nezaměstnaných se Liberecký kraj zařadil na 7. místo.

Školství reprezentuje síť základních, středních škol a vysoké školství. Pro Liberecký kraj je typické početně silné zastoupení středních uměleckých škol nadregionálního významu. Jedná se především o střední uměleckoprůmyslové školy sklářské a bižuterní. Vysoké školství je zastoupeno Technickou univerzitou v Liberci. Od října 2013 zahajuje výuku nově vzniklá Vysoká škola v České Lípě v oborech: Ekonomika - řízení lidských zdrojů, Management cestovního ruchu a hotelových služeb a Sociologie veřejné správy.

Tabulka č. 1 – Srovnání vybraných sociálních a demografických ukazatelů Libereckého kraje a ČR

Ukazatel	Liberecký kraj	Česká republika
Počet obyvatel	438.600	10.505.445
Podíl obyvatel na věku: 0 – 14 let	15,3	14,7
Podíl obyvatel na věku: 15 – 64 let	69,3	69,1
Podíl obyvatel na věku: 65 a více let	15,4	16,2
Průměrný věk	40,6 let	41,1 let
Počet živě narozených	4.654	108 673
Počet zemřelých	4.228	106.848
Počet přistěhovalých	3.946	22.590
Počet vystěhovalých	3.692	5.701
Přirozený přírůstek	426	1.825
Přírůstek stěhování	254	16.889
Celkový přírůstek	680	18.714
Míra ekonomické aktivity	57,5 %	58,3 %
- Muži	68,2 %	67,6 %
- Ženy	47,4 %	49,5 %
Průměrná měsíční mzda	22.304 Kč	24.319 Kč
Míra registrované nezaměstnanosti	9,46 %	8,62 %

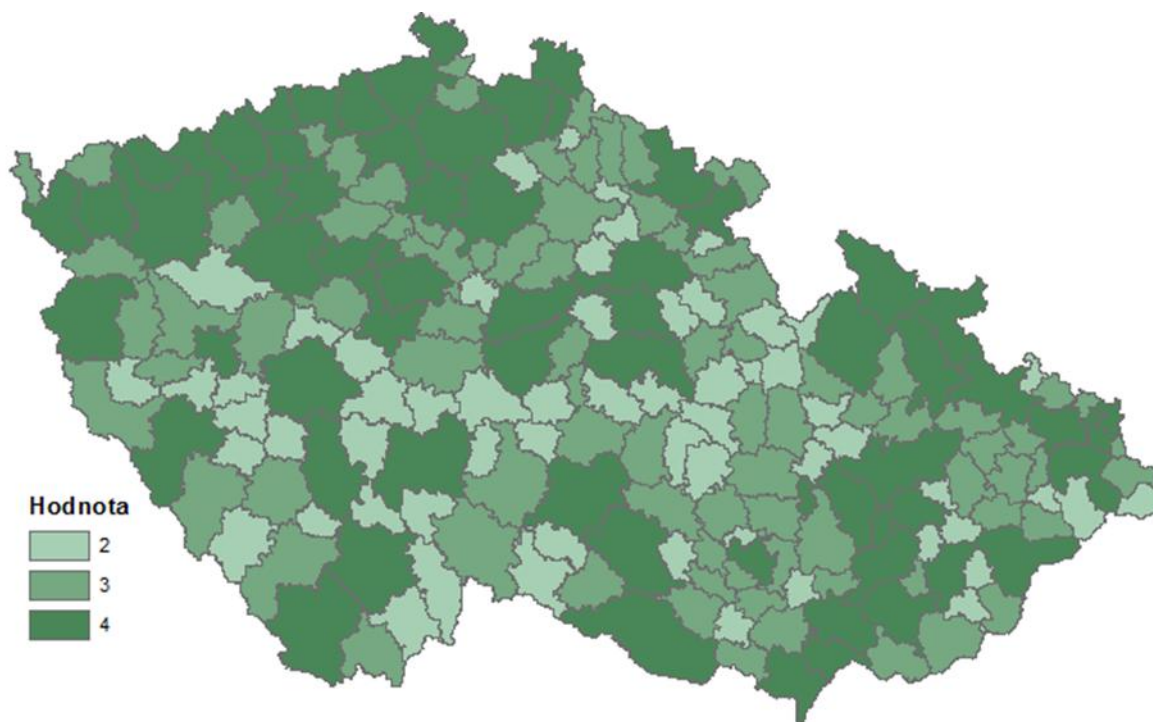
Zdroj: Český statistický úřad – Liberec, data z roku 2011, převážně k datu 31. 12. 2011.

V kraji působí poskytovatelé sociálních služeb, samotná „sociální činnost je zaměřena z velké části na péči o staré a přestárlé občany, o ty je postaráno sítí domovů pro seniory a domů s pečovatelskou službou. Významné postavení v oblasti sociální péče pro mládež v Libereckém kraji zaujímá Jedličkův ústav. Soustavu sociálních zařízení dále dotváří také řada azylových zařízení a krizových center zaměřených na léčbu a prevenci závislosti.“³

Sociodemografická analýza – Mapy rozložení ohrožení dětí a rodin v ČR (SocioFactor, 2013) uvádí, že se Liberecký kraj z hlediska koncentrace rizik a míry ohrožení dětí, mládeže a rodin nalézá na osmém místě mezi kraji ostatními. Míra ohrožení je v kraji rozložena nerovnoměrně, alarmující je, že hned dva okresy se ocitají mezi nejohroženějšími v rámci celé České republiky. Okres Liberec se ocitá v porovnání s ostatními okresy v ČR na třetí pozici hned za okresem Teplice a Chomutov a je následován okresem Česká Lípa. Z hlediska porovnání jednotlivých ORP jsou vysokou mírou ohrožení postiženy ORP Česká Lípa, Liberec, Jablonec nad Nisou, Frýdlant a Nový Bor (řazeno sestupně podle míry ohroženosti).

³ Zdroj: <http://www.kraj-lbc.cz/>

Mapa č. 1 – Mapa rozložení míry ohrožení dětí, mládeže a rodin v ČR

Zdroj: SocioFactor, 2013.

4. Vybrané služby sociální prevence

Na úvod této kapitoly představíme sociální služby a následně se zaměříme na služby sociální prevence. Sociální službou je činnost nebo soubor činností, které zajišťují pomoc a podporu osobám za účelem jejich sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení. Sociální začleňování je proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.

Sociální služby jsou významným prostředkem k potírání sociálního vyloučení a cestou k řešení nepříznivé situace v sociálně vyloučených lokalitách, kde se setkáváme s řadou problémů a jejich kumulací – nezaměstnaností, nízkými příjmy, zadlužeností, nevyhovující kvalitou bydlení a rizikem jeho ztráty, omezenou sociální mobilitou, nedostatečným právním povědomím, obtížemi při kontaktu s institucemi, případně s výskytem sociálně patologických jevů a problémů v oblasti vzdělávání. Sociální služby jsou cestou ke zlepšování sociálních dovedností osob ohrožených sociálním vyloučením, jejich životní úrovně, k překonávání sociální izolace a předcházení negativním jevům. Minimálním cílovým stavem sociálních služeb je zastavení zhoršování situace, se kterou si osoby sociálně vyloučené, nebo sociálním vyloučením ohrožené, nedokáží samy poradit.

Služby sociální prevence definuje Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách jako služby, které napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto ohroženy pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí a ohrožení práv a oprávněných zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby. Cílem služeb sociální prevence je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů.

Sociální služby mají tři formy: ambulantní, pobytové a terénní. Terénní služby jsou poskytovány uživatelům v jejich přirozeném prostředí – nejčastěji v domácnostech klientů, v okolí jejich bydliště nebo na místě, kde se zdržují. Ambulantní služby jsou takové služby, za kterými uživatelé dochází do zařízení poskytovatele, a součástí služby není ubytování. Pobytové služby jsou vždy spojeny s ubytováním uživatele služby v zařízení poskytovatele.

Mezi sociální služby, na které se zaměřuje tato analýza, patří tři služby sociální prevence: **terénní programy, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež.** Zmíněné služby sociální prevence představujeme v dalším textu podrobněji.

4.1. Terénní programy (TP)

První službou jsou terénní programy. Jedná se o nejčastěji poskytovanou službu v sociálně vyloučených lokalitách. Služba je realizována terénními (sociálními) pracovníky v přirozeném prostředí klienta, kde je možné lépe porozumět situaci, ve které se klient nachází. Služba obsahuje i výrazný podíl depistáže – můžeme také říci „místního šetření“ – aktivního vyhledávání potenciálních uživatelů služby v terénu, nabízení podpory a monitoring situace v lokalitách jako celku.

Prostřednictvím metod individuálního sociálního poradenství a podpory se klient společně s pracovníkem snaží identifikovat své problémy a jejich zdroje, hledat možnosti jeho řešení a na jeho řešení se také aktivně podílí. Obsahem spolupráce pak ve většině případů bývá řešení dluhů a prevence jejich vzniku, problémy spojené s bydlením, návrat nebo vstup na trh práce, orientace v sociálním a právním prostředí, osvojení sociálních dovedností apod.

Služba terénní programy závazně obsahuje tyto základní činnosti definované Zákonem č. 108/2006 Sb. o sociálních službách:⁴

- a) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- b) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, jako je:
 - 1) pomoc při vyřizování běžných záležitostí,
 - 2) pomoc při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách podporujících sociální začleňování osob,
 - 3) sociálně terapeutické činnosti, jejichž poskytování vede k rozvoji nebo udržení osobních sociálních schopností a dovedností, podporujících sociální začleňování osob,
 - 4) poskytování informací o rizicích spojených se současným způsobem života a snižování těchto rizik; v případě uživatelů návykových nebo omamných a psychotropních látek prostřednictvím metod přístupu minimalizace škody.

Tato služba díky práci s jednotlivci různého věku obsáhne velký počet klientů a má poměrně široký záběr v dopadu na klienty s rozsáhlým spektrem problémů. Vhodná kapacita počtu klientů na jednoho pracovníka tak, aby mohl s klienty pracovat efektivně, je 25 dlouhodobých klientů. Službu však charakterizuje vyšší počet uživatelů díky možnosti krátkodobých spoluprací pracovníka s uživatelem.

4.2. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (SAS)

Druhá služba je zaměřena na intenzivní práci v prostředí rodin s dětmi, tedy přímo v rodinách, jejichž vývoj je ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobé krizové sociální situace, a u kterých existují další rizika ohrožení. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi charakterizuje velká časová náročnost, kdy pracovník musí nejdříve získat důvěru členů rodiny a následně s nimi začíná pracovat na zlepšení situace, ve které se nachází. Obsahem spolupráce je získání sociálních a rodičovských kompetencí, zlepšení života dítěte, zlepšení úspěšnosti dítěte ve vzdělávání, hospodaření rodiny, prevence zadlužení a ztráty bydlení, a další činnosti směřující k dosažení žádoucích změn ve fungování rodiny jako celku.

Služba závazně obsahuje tyto základní činnosti:⁵

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,

⁴ Zdroj: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

⁵ Zdroj: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Spolupráce pracovníka s klientskou rodinou, která předpokládá velkou časovou dotaci jednotlivých setkání a jejich větší frekvenci, zpravidla trvá 6 měsíců a v případě potřeby je prodlužována. Jeden pracovník může takto efektivně pracovat přibližně s 10 rodinami.

Služba terénní programy a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi se velmi vhodně v terénu doplňují. Toto potvrzují také evaluační výzkumy prováděné v některých projektech. Nezřídka se stává, že uživatelé jsou nejprve v kontaktu s terénními programy a teprve po rozklíčování situace klienta je mu navržena jako vhodná služba SAS a klientská rodina přechází do jiné služby. U obou služeb je velmi vhodná spolupráce s dalšími sociálními službami (např. nízkoprahová zařízení, azylové domy) a spolupráce s úřady a institucemi v místě (OSPOD, sociální kurátoři, pedagogicko-psychologické poradny, školská zařízení, probační a mediační služba, Úřad práce, městské a obecní úřady, policie apod.).

4.3. Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM)

Třetí sociální službu nízkoprahové zařízení pro děti a mládež (NZDM) rovněž definuje Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, i ona podléhá nutnosti registrace. NZDM poskytují ambulantní služby dětem a mládeži ohrožených sociálním vyloučením. Služba je určena především rizikovým, neorganizovaným dětem a mládeži, které jsou ohroženy sociálně patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný většinou společností.

Jak již bylo řečeno, služba je poskytována ambulantně a základním prostředkem pro navázání kontaktu s cílovou skupinou jsou volnočasové aktivity vhodně přizpůsobené věkové kategorii klientů služby. Cílem služby je zlepšit kvalitu života dětí a mládeže předcházením či snížením sociálních a zdravotních rizik souvisejících s jejich způsobem života, umožnit jim lépe se orientovat v jejich sociálním prostředí a vytvářet podmínky, aby v případě zájmu mohli klienti řešit svou nepříznivou sociální situaci. Služba se poskytuje zcela bezúplatně a pro zachování principu nízkoprahovosti je možné ji poskytovat anonymně.

Služba obsahuje tyto základní činnosti:⁶

- a) výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
- b) zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- c) sociálně terapeutické činnosti,
- d) pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

⁶ Zdroj: http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

Okamžitá kapacita zařízení se ve většině případů odvíjí od velikosti prostor, ve kterých je poskytována a personálním obsazením služby. Cílovou skupinou tohoto typu služby mohou být děti a mládež ve věku 6 – 26 let, jednotlivá zařízení však mohou svou cílovou skupinu specifikovat dle svého zaměření nebo např. podle zdroje financování (např. podpora z ESF vyžaduje pouze cílovou skupinu 15 – 26 let).

Přínosem této služby je především prevence kriminality, prevence sociálního selhávání ve společnosti, motivace ke vzdělávání a naplnění volného času jinak neorganizované mládeže a dětí a jejich osobnostní rozvoj.

5. Popis sociálně vyloučených lokalit ve vybraných obcích Libereckého kraje

Tato kapitola se blíže zaměřuje na popis situace v oblasti sociálního vyloučení v obcích vybraných zástupci Libereckého kraje. Přehled sledovaných obcí a měst ve správní působnosti obcí s rozšířenou působností přináší následující tabulka.

Tabulka č. 2 – Přehled obcí podle jednotlivých ORP

Název ORP	Sledované obce ve správním obvodu ORP					
Česká Lípa	Česká Lípa	Mimoň	Pertoltice pod Ralskem	Ralsko	Stráž pod Ralskem	Zákupy
Nový Bor	Cvikov	Nový Bor				
Liberec	Hrádek nad Nisou	Chrastava	Liberec			
Frýdlant	Bulovka	Frýdlant	Hejnice	Nové Město pod Smrkem	Raspenava	Višňová
Jablonec nad Nisou	Jablonec nad Nisou	Lučany nad Nisou				
Tanvald	Smržovka	Tanvald	Velké Hamry			
Semily	Semily					
Železný Brod	Železný Brod					

Přinášíme informace o rozmístění a charakteru sociálně vyloučených lokalit. Sociálně vyloučené lokality můžeme definovat jako prostor, kde žijí jedinci považovaní za sociálně vyloučené, přičemž tito jedinci jsou na daný prostor na jedné straně odkázáni, neboť jiné bydlení je pro ně nedostupné, a na druhé straně právě tento prostor se podílí na jejich vyloučení. Lokality koncentrace příjmově slabých domácností jsou pak spojovány s mnohými sociálními problémy: kriminalitou, vandalismem, konflikty v soužití s ostatními obyvateli, nízkou úrovní dosaženého vzdělání, nezaměstnaností, chátrajícím bytovým fondem či špatnou dostupností a kvalitou služeb (Mareš 2006).

Mapa č. 2 – Mapa administrativního členění kraje včetně vyznačení sledovaných obcí

Zdroj: Český statistický úřad, úprava SocioFactor

5.1. ORP ČESKÁ LÍPA

5.1.1. ČESKÁ LÍPA

Město Česká Lípa je obcí s rozšířenou působností a k datu 1. 1. 2013 zde žilo 36 957 osob. Město je členěno na 14 městských částí s historickým jádrem v centru města na řece Ploučnici. Okrajové části města jsou zastavěny sídlištní výstavbou ze 70 let.

Město má zřízený odbor sociálních věcí a zdravotnictví, v jehož gesci je především výkon přenesené státní správy (oblast SPOD, kurátorů pro dospělé) a řízení terénní sociální pracovnice města. V rámci odboru je dále zřízena pozice romského poradce, prošla v poslední době výraznou reorganizací a ustálila se na personálním obsazení ve výši 0,5 úvazku se zaměřením na analytickou a monitorovací činnost v rámci celé OPR Česká Lípa. Odbor ve své působnosti organizuje výlety a letní tábory pro děti ze sociálně slabých rodin a provozuje klubovnu Paramisa v lokalitě N-centrum. Na tyto aktivity město vyčleňuje ze svého rozpočtu téměř 1 mil. Kč ročně, přičemž využívá také dotací z RVZRM.

Město má zřízenou příspěvkovou organizaci Sociální služby p. o., v jejíž gesci je mimo jiné i organizační zajištění Domu humanity a Dům rychlé pomoci. Obě zařízení jsou umístěny v městské části Dubice orientované na azylové ubytování především žen s dětmi.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Ve městě Česká Lípa nacházíme celou řadu velkých zaměstnavatelů situovaných především do průmyslové zóny v městské části Dubice. Jedná se o továrny zaměřené na automobilový průmysl – např. Johnson Controls. Hojně praktikované je také dojíždění za prací do Škoda Mladá Boleslav. V České Lípě se setkáváme s mírou nezaměstnanosti 9,7 %.

Míra a rozsah sociálního vyloučení v obci

Dotazovaní místní aktéři se shodují, že v České Lípě žije dle kvalifikovaných odhadů 800 Romů, z nichž je cca 75 - 80 % sociálně vyloučeno – tj. cca 640 Romů. V některých sociálně vyloučených lokalitách se však setkáváme nejen s romskými rodinami. Počet sociálně vyloučených osob žijících na území města si ale nikdo ze zástupců města ani poskytovatelů sociálních služeb netroufá odhadovat. Toto téma je v gesci nově formulované role romské poradkyně na obci, která se bude do budoucna zabývat především analytickou činností a toto téma by měla zmapovat.

Tzv. Gabalova zpráva z roku 2006 identifikovala v České Lípě pouze dvě sociálně vyloučené lokality. Jejich počet a podoba se ale během let výrazně změnily. Na území města se v současné době nachází sedm míst, které zdejší aktéři považují za sociálně vyloučené – je zde větší výskyt sociálních problémů, osob pobírajících sociální dávky, nezaměstnaných, více početných rodin apod.

N-centrum – jedná se o lokalitu v ulici Svojsíkova stezka, kterou tvoří tři na sebe navazující budovy ve vlastnictví města Česká Lípa a jsou využívány jako ubytovna pro neplatiče. Lokalita je místními nazývána jako „holobyty“ nebo „N-centrum“. Jedna z budov je v současnosti zcela prázdná. Třípatrová budova označovaná jako „áčko“ má charakter ubytovny, zdejší obyvatelé obývají pokoje o jedné místnosti, sociální zařízení a kuchyňka jsou umístěny na chodbě a jsou sdíleny mezi obyvateli jednotlivých pater. Pokojů zde nalezneme cca 66, jsou však téměř z poloviny neobsazené. Nižší budova označovaná jako „céčko“ je koncipována jako jeden třípokojový byt a dalších 6 pokojů o jedné místnosti se sociálním zařízením na chodbě. V této budově je situován klub Paramisa provozovaný odborem sociálních a zdravotních věcí města Česká Lípa. Jedná se o volnočasový klub zaměřený na děti předškolního a školního věku. Klub se orientuje především na školní přípravu, domácí úkoly a doučování dětí. U předškolních dětí je pozornost věnována posilování hygienických návyků, režimu dne a rozvoji motoriky, slovní zásoby apod. V lokalitě žije cca 35 rodin s dětmi, některé zde žijí již několik let. Všechny děti jsou ve věku do 15 let a podle kvalifikovaných odhadů jich zde žije téměř 40. Do lokality občasně dochází terénní sociální pracovníce města Česká Lípa a dobrovolníci organizace Člověk v tísni, o.p.s. k realizaci volnočasových aktivit pro děti – především se jedná o výlety s dětmi mimo lokalitu. Místními obyvateli je velmi žádaná systematická podpora sociálních pracovníků (časté návštěvy) a realizace volnočasových aktivit pro děti.

Ulice Dubická – v této části Dubice žije velký počet romských rodin, ale identifikovali jsme zde asi 10 sociálně vyloučených neromských rodin žijících rozptýleně v jednotlivých domech. Místem s největší

koncentrací sociálně vyloučených osob je tzv. „Parlament a Senát“ - šest čtyřpatrových domů tvořících jeden celek ve vlastnictví města Česká Lípa, ve kterém je situováno dle katastru nemovitostí 73 bytů. Najdeme zde i mnohopočetné rodiny (6 – 8 dětí v jedné rodině). V lokalitě žije odhadem sociálních pracovníků města a poskytovatelů sociálních služeb cca 180 lidí, z čehož je zhruba 100 dětí.

V ulici Dubická najdeme také azylový dům „Dům humanity“ provozovaný městem Česká Lípa, který díky svému pevnému domovnímu řádu není považován za vyloučenou lokalitu, a také zařízení Farní charity Česká Lípa, která v místě provozuje azylové zařízení pro matky s dětmi s názvem „Jonáš“ a NZDM „Koule“ pro cílovou skupinu 15 – 26 let.

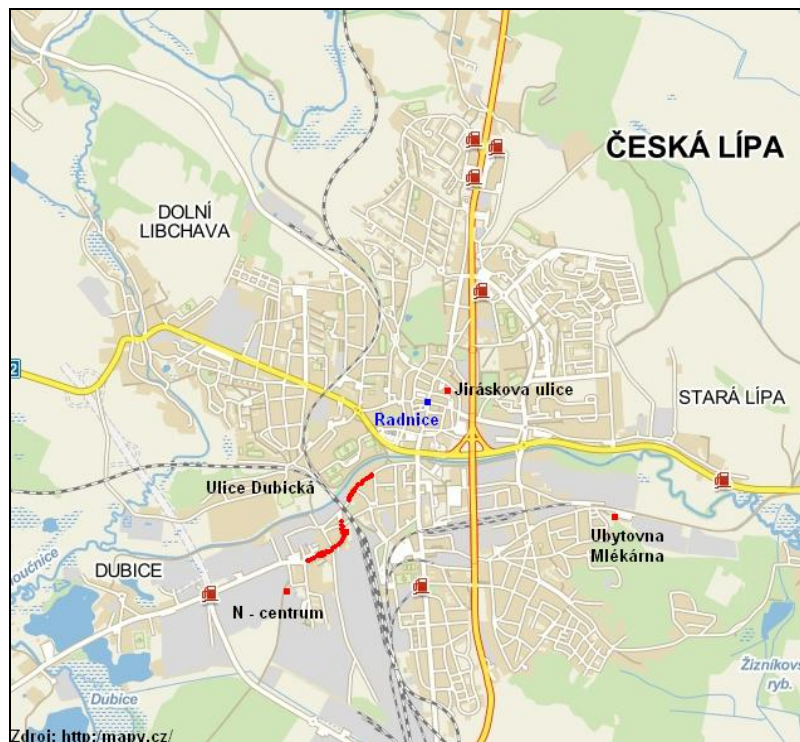
Ubytovna Mlékárna – jedná se o objekt, který v minulosti sloužil jako ubytovací kapacita pro pracovníky místních mlékáren. V současnosti je dvoupodlažní dům v soukromém vlastnictví a je všemi oslovenými aktéry vnímán jako nejhorší lokalita v České Lípě. Do lokality dochází sociální pracovníci města a aktivně zde pracuje s 12 rodinami čítajících 19 dospělých a 26 dětí. Ubytovna nabízí jednopokojové místnosti a společné sociální zařízení a kuchyňku na patře. Nájemné za zdejší ubytování činí v případě jednotlivce 3.600Kč / měsíc a v případě vícečetné domácnosti je cena za osobu stanovena na 1.400Kč / měsíc. V lokalitě se vyskytují paraziti – štěnice a švábi, a mezi lidmi se proslýchá, že majitel na noc uzamyká WC a koupelny. Dříve zde bydlely rodiny i dlouhodobě, nyní dochází k poměrně časté migraci obyvatel.

Jiráskova ulice – č. p. 608 a 610 – jedná se o dva domy v osobním vlastnictví v centru města, které jsou pronajímány především romským rodinám. Najdeme zde i rodinu s devíti dětmi. Terénní sociální pracovníci města v této lokalitě dlouhodobě spolupracuje se třemi rodinami (5 dospělých a 17 dětí) – jedná se o téměř všechny dlouhodobě žijící obyvatele těchto domů. Lokalita nese nálepku „drogového doupěte“.

Ve městě také najdeme **několik ubytoven**. Ubytovna u koupaliště je v soukromém vlastnictví, správce bydlí přímo v domě. Dům byl bývalou ubytovnou betonárky, později hotelem, který soukromý majitel přeměnil na ubytovnu. Jedná se o panelový tříchodový dům s garsonkami, které jsou pronajímány seniorům, invalidním důchodcům i rodinám s dětmi. V místě žije několik sociálně vyloučených rodin. Ubytovna má jasný řád a správce aktivně spolupracuje s městem.

Další ubytovnou jsou dva objekty ve vlastnictví pana Vladimírova – je to ubytovna Andy v městské části Na Kopečku a potom ubytovna na sídlišti Sever. Obě ubytovny nabízejí ubytování především dělníkům. Na Kopečku žijí sami cizinci (Bulhaři, Mongolové a další), ale na sídlišti Sever jsou ubytované i romské rodiny s dětmi. Na ubytovnách je podle dostupných informací dodržován klid a čistota, jednotlivé pokoje jsou vybaveny novým nábytkem (vlastní nábytek je zakázán z důvodu obav ze zavlečení parazitů). Platby za ubytování se pohybují okolo 2 900 Kč za osobu.

Mapa č. 3 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

V dosahu každé sociálně vyloučené lokality je minimálně jedna mateřská škola, romští rodiče však mají malý zájem o umístění dětí do MŠ. Podle odhadů zástupců města navštěvuje školky pouze 10 % dětí ze sociálně vyloučených romských rodin. U neromských sociálně vyloučených rodin s docházkou do školky dle vyjádření města problémy nejsou. Stejný problém s nezájmem rodičů řeší i přípravný ročník zřízený při základní škole na Špičáku. Organizace Člověk v tísni se věnuje podpoře vzdělávání v rodinách formou doučování přímo v domácnostech klientů a doučování také zajišťuje klub Paramisa.

Ve městě poskytuje terénní programy a K-centrum organizace Most k naději zaměřující se na osoby závislé na návykových látkách. NZDM provozuje Farní charita Česká Lípa s denní kapacitou 45 osob a za rok 2013 již služba eviduje 112 uživatelů. Službu zajišťují dva pracovníci v přímé péči. Službu SAS údajně poskytuje občanské sdružení D.R.A.K. z Liberce – o této službě však město nemá bližší informace. Dle jejich personálního obsazení dvěma pracovníky a působností v několika městech však systematickou práci v lokalitě nelze očekávat. Služba se zaměřuje na rodiny s postiženým dítětem. Aktuální kapacity služby nebo konkretizaci působnosti služby v České Lípě nám poskytovatel nesdělil. Ve městě má zřízenou svou pobočku Poradna při finanční tísni, která poskytuje bezplatné právní poradenství v oblasti řešení dluhů. Město Česká Lípa v rámci svého dotačního programu podporuje především volnočasové aktivity pro děti a přispívá na provoz občanské poradny.

Doporučení:

Město Česká Lípa disponuje vlastním terénním sociálním pracovníkem, přesto by bylo vhodné personální posílení služby TP o 1 až 2 pracovníky. Službu SAS by ve městě ve spolupráci s OSPODem měli vykonávat také dva sociální pracovníci. Ve městě již funguje NZDM, které by mělo být do dalšího období zachováno ve stávající podobě, případně by bylo vhodné posílení o terénní formu služby. Mezi další potřeby města uvádějí jeho zástupci zavedení asistentů pedagoga ve školách, zřízení pozice domovníka v lokalitě N-centrum a efektivní řešení sociálního bydlení.

5.1.2. MIMOŇ

Město Mimoň se nachází v okrese Česká Lípa v Ralské pahorkatině, necelých 15 km východně od České Lípy a 40 km západně od Liberce. Město má k 1. 1. 2013 6 990 obyvatel a je obcí s pověřeným obecním úřadem pro okolní obce. Město je zřizovatelem dvou základních škol a jedné umělecké školy, najdeme zde také gymnázium. Příspěvkovými organizacemi města jsou Sociální služby města Mimoň orientující se na seniory a také Dům dětí a mládeže Vážka. Město je z občanského hlediska dobře vybavené, najdeme zde peněžní ústavy, polikliniku, lékárny, Policii ČR i služebnu Městské policie, Úřad práce a další instituce. Dopravní spojení s okolními městy plnohodnotně zajišťuje vlaková a autobusová doprava.

Město vykonává SPOD prostřednictvím dvou pracovníků, v jejichž gesci je i terénní sociální práce, řešení přestupků a další agendy. Správu bytového fondu město rozdělilo mezi samotný městský úřad a Mimoňskou komunální a. s. zřizovanou městem. Zástupci městského úřadu spravují byty na sídlišti Ploužnice, Mimoňská komunální a. s. spravuje byty ve městě. Město vlastní 230 bytů na sídlišti Ploužnice, které je však na území města Ralsko. Tyto byty získalo město převodem po odchodu sovětských vojsk, které následně z dotačních prostředků zrekonstruovalo a do roku 2017 s nimi nemůže disponovat. Nájemné v bytech ve městě se pohybuje kolem 40 Kč za 1m², v bytech na Ploužnici je nájemné o 8 korun nižší. Město preferuje přidělování bytů sociálně vyloučeným rodinám na Ploužnici.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Ve městě má tradici textilní a dřevozpracující průmysl, avšak v posledních desetiletích tato odvětví stagnují. Město Mimoň má míru nezaměstnanosti 11 %. Přímě na území města nejsou velké zaměstnavatelé, jedná se spíše o několik menších firem a supermarketů. Najdeme zde továrnu Mitop, která dlouhodobě odolává krachu, a nově vzniklou slévárnu. Lidé za prací z Mimoně vesměs dojíždějí – mezi hlavní zaměstnavatele patří Škoda Mladá Boleslav zajišťující svozovou dopravu do zaměstnání a zpět, dále Trimco ve Stráži pod Ralskem a Johnson Controls v České Lípě. Město má zřízeno 10 pracovních míst na veřejně prospěšné práce a eviduje dva dobrovolníky, kteří i po zrušení institutu veřejné služby do práce docházejí. VPP se zaměřuje na úklid veřejného prostranství, provoz veřejných záchodků a podobně.

Míra a rozsah sociálního vyloučení

Město Mimoň bylo již v roce 2006 tzv. Gabalovou zprávou identifikováno jako město se sociálně vyloučenými lokalitami. Zástupci města dlouhodobě toto tvrzení popírají a situaci s narůstajícími problémy v oblasti nezaměstnanosti, zadluženosti a podobnými problémy se snaží zastírat. Od místních obyvatel jsme se dozvěděli, že ve městě žije cca 1 500 Romů, z nichž lze za sociálně vyloučené považovat 80 %. Rozsah sociálního vyloučení mezi majoritním obyvatelstvem nikdo z oslovených aktérů nedokázal odhadnout, ale všichni se shodují, že se problém se zadlužením a narůstající nezaměstnaností zdaleka netýká pouze Romů.

Mezi místa, kde najdeme větší počet sociálně vyloučených obyvatel, patří rodinné domky obývané romskými rodinami a to především v ulicích **Okrouhlická, Příkopy, V Lukách a Malá**. V těchto ulicích je určitým specifikem, že romské rodiny jsou přímo vlastníky nemovitostí. Mezi těmito lidmi nacházíme hodně případů migrace do Anglie, kdy se v některých případech odstěhovaly celé rodiny a domy zůstaly prázdné. Nyní město zaznamenává příchody některých rodin zpět do Mimoně.

Dalším místem je pak **sídlíště Letná**, kde najdeme některé sociálně vyloučené rodiny v městských bytech a také jeden zrekonstruovaný panelový dům v soukromém vlastnictví, kam se v poslední době sestěhovalo přibližně 15 rodin s dětmi – převážně romských. Na **Sídlíšti pod Ralskem** najdeme v městských bytech převážně mladé rodiny nebo osaměle žijící seniory.

Město je zřizovatelem a provozovatelem dvoupodlažní ubytovny, která slouží pro ubytování na přechodnou dobu lidem bez přístřeší nebo lidem, které město vystěhovává ze svých bytů z důvodu neplacení nájemného. Najdeme zde však i jeden romský manželský pár žijící zde dlouhodobě. V přízemí jsou umístěny 2 místnosti pro ženy a muže zvlášť sloužící jako noclehárna či azylové bydlení. Ubytovna není provozována v režimu sociální služby.

Mapa č. 4 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Největší počet sociálně vyloučených osob z Mimoně však najdeme na **sídlišti Ploužnice**. Jak již bylo řečeno, sídliště se rozkládá na území města Ralsko, proto se k této lokalitě blíže vyjadřujeme v kapitole 5.1.4.

Dle vyjádření zástupců města je největším problémem města narůstající počet problematické mládeže a rozmach drogové závislosti. Město v tomto ohledu pořádá preventivní přednášky na školách a finančně přispívá na provoz K-centra v České Lípě provozovaným organizací Most k naději. Pro mladší děti město pořádá občasně výlety a volnočasové aktivity ve spolupráci s DDM Vážka.

Ve městě je od června 2013 zřízeno NZDM provozované o. s. LAMPA, které navštěvuje 20 – 30 dětí a mladých lidí denně. Organizace dále poskytuje službu TP s působností především na sídlišti Ploužnice a lokalitě Náhlov (město Ralsko). V minulosti ve městě působila organizace Člověk v tísní zajišťující téměř 10 let službu TP. Svou činnost ve městě Mimoň však musela organizace z finančních důvodů ukončit. Organizace Most k naději zaměřující se na „drogový“ terén v minulosti ve městě částečně působila, vzhledem k tomu, že město nepodpořilo jejich žádost o finanční příspěvek na pokrytí dojíždění pracovníků do města, se nyní na Mimoň orientuje pouze v podobě občasných přednášek v rámci NZDM. Zástupci města vnímají nelibě činnost terénních sociálních pracovníků, dle jejich slov jsou služby TP neefektivní a město vše zvládá vlastními silami. Tento názor však nesdílíme a nelibost města přičítáme především upozorňování na problémy se sociálním vyloučením ve městě prostřednictvím NNO.

Doporučení:

Město Mimoň má značný počet osob sociálně vyloučených nebo sociálním vyloučením ohrožených. Z našeho pohledu by ve městě měla být zachována služba NZDM a to ve stávající kapacitě 20 – 30 osob denně. Službu TP by měl zajišťovat 1 pracovník na „drogový“ terén a 1 pracovník zaměřující se na nespécifickou sociální práci. Vzhledem k narůstajícímu počtu problémových rodin s dětmi by bylo vhodné zřízení služby SAS etablovaným poskytovatelem a to v personálním obsazení 1 – 2 úvazků. Poskytovatelé by měli jednotně usilovat o nastavení efektivní spolupráce s městem.

5.1.3. PERTOLTICE POD RALSKEM

Obec Pertoltice pod Ralskem leží východně od České Lípy, v těsné blízkosti Mimoně a rozkládá se na ploše 792 ha. V obci ve správním obvodu města Mimoň žilo k 1. 1. 2013 celkem 388 obyvatel. Pertoltice jsou dobře dostupné vlakem i autobusem, řada lidí do Mimoně chodí i pěšky. V obci najdeme obchod s potravinami, obecní úřad, fotbalové hřiště a tenisový kurt. V plánu je také výstavba dětského hřiště. Školní zařízení, lékaře, úřad práce a další instituce jsou obyvatelům obce dostupné v Mimoně.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Obec se potýká obdobně jako okolní obce s vysokou mírou nezaměstnanosti (18,1 %). S ukončením těžby v uranových dolech v nedaleké oblasti Ralsko došlo k výraznému útlumu pracovních příležitostí a lidé jsou odkázáni na dojíždění za prací do vzdálenějších měst. Nejčastěji se jedná o Škoda Mladá

Boleslav, Johnson Control v České Lípě, v některých případech lidé dojíždějí za prací až do Liberce vzdáleného 40 km. Dle vyjádření starostky jen hrstka lidí pracuje v Mimoně nebo nejbližším okolí a jejich mzdy jsou minimální. V minulosti obec nevyužívala žádné nástroje aktivní politiky zaměstnanosti. Až s personální výměnou na pozici starostky na konci roku 2012 obec začala úzce spolupracovat s Úřadem práce a nabízí 6 pracovních míst na veřejně prospěšné práce zaměřené na údržbu zeleně a veřejného prostranství.

Mapa č. 5 – Mapa obce

Míra a stav sociálního vyloučení

Na území obce byla v minulosti identifikována jedna sociálně vyloučená lokalita, a to dům č. p. 63. Historie domu je spjata s vystěhováním nepohodlných romských nájemníků z Mladé Boleslavi podnikatelem Potorem zhruba před deseti lety. Pan Potor dům zakoupil a převedl do vlastnictví sociálně vyloučených rodin, které sem vystěhoval. Jednalo se o pět rodin, které byly všechny závislé na sociálních dávkách. Dům byl již při jeho prodeji ve špatném technickém stavu, částečně se zde propadala střecha, nefungovaly zde odpady, elektřina, lidé topili v kamnech na tuhá paliva s komínovou rourou vytaženou skrz okno ven. I to byl údajně důvod, proč dům před čtyřmi lety vyhořel. Dům je v současnosti zcela prázdný, stále chátrá a je na něj vypsána exekuce – dům je však v podstatě neprodejný. Obec na vlastní náklady instalovala kolem domu mobilní plot, aby zamezila vniknutí cizích osob na pozemek domu - statika domu je silně narušena odcizenými kovovými stabilizačními prvky a okolí domu je značně nebezpečné. Dalším důvodem byla narůstající černá skládka využívaná lidmi z Pertoltic i Mimoně a množení potkanů. Obec usilovala o odkoupení domu od jeho vlastníků, avšak skupina majitelů se nebyla schopna dohodnout a z prodeje sešlo. Obec řeší stav budovy se stavebním úřadem a hygienickou stanicí, avšak bezvýsledně a je smířena s budoucí

nutnou demolici domu na vlastní náklady (značná zátěž obecního rozpočtu). Majitelé nemovitosti jsou špatně dohledatelní – v obci je často hledají exekutoři.

V současnosti nenacházíme v obci žádné sociálně vyloučené lokality. V obci dle slov starostky najdeme celkově maximálně 20 dospělých lidí a 20 dětí ohrožených sociálním vyloučením. Za problémová místa označuje starostka obce dva domy v soukromém vlastnictví, kde žijí více početné rodiny – v žádném z těchto případů se nejedná o romské rodiny. Jednu rodinu tvoří žena samoživitelka pocházející z Nového Boru, která má 11 dětí. Druhá rodina je tvořena dospělou ženou a mužem a 10 dětmi. Asi 5 dětí z těchto dvou rodin je starších 15 ti let a obec je často řeší ve věci přestupků a vandalismu. Do obou rodin dochází OSPOD z Mimoně, ale dle vyjádření starostky Pertoltic není spolupráce s rodinou intenzivní a efektivní – *„čím jsou děti starší, tím větší s nimi má obec problémy – už u 12 ti letých dětí řešíme drobnou trestnou činnost, vykrádání kontejnerů na tříděný odpad apod.“*. Rodiny jsou dlouhodobě závislé na sociálních dávkách, o zapojení do VPP nejeví zájem. Jsou vlastníky domů, které obývají, avšak v obou případech je na domy vypsána exekuce. Obec by uvítala intenzivní spolupráci v rámci služby SAS.

Doporučení

Vzhledem ke geografické i místní příslušnosti k městu Mimoň, i počtu osob ohrožených sociálním vyloučením v Pertolticích pod Ralskem není z našeho pohledu efektivní zřizování samostatných sociálních služeb. Obec by však měla být v působnosti služby SAS, kde by ji využily minimálně dvě početné rodiny, a bylo by vhodné nastavit efektivní součinnost s OSPODem v Mimoni a vedením obce Pertoltice, které do řešení situace rodin často zasahuje. Další obyvatelé obce by měli mít povědomí o nabídce služby TP, SAS a NZDM v Mimoni a terénní pracovníci by měli do obce na vyžádání zajíždět.

5.1.4. RALSKO

Město Ralsko čítající 2 054 obyvatel je správním obvodem obce s rozšířenou působností Česká Lípa a správním obvodem obce s pověřeným úřadem Mimoň. Oblast města Ralsko je tvořena sedmi obecními částmi Kuřivody, Dolní Krupá, Náhlov, Ploužnice, Hvězdov, Boreček, Hradčany. Spádové území města Ralsko má celkovou rozlohu 17 023 ha, což představuje 5 % z rozlohy celého Libereckého kraje. Velkou část rozlohy tvoří bývalý vojenský prostor, jehož využití je velice problematické, a vytváří výraznou překážku v dostupnosti jednotlivých městských částí – např. městská část Náhlov je od správního centra v Kuřivodech vzdálena 30km (ale od města Osečná jen 5 km), neboť je nutno objíždět bývalý vojenský prostor (oficiálně neprůjezdný), a část Ploužnice je od správního centra vzdálena 7 km (od Mimoně 4 km).

Od ledna 2013 v obci působí Agentura pro sociální začleňování (odbor Úřadu vlády ČR) a pravidelně se schází Lokální partnerství tvořené zástupci samosprávy, veřejné správy, neziskových organizací a poskytovatelů sociálních služeb. Cílem Lokálního partnerství je vytvoření a následná realizace strategického plánu sociálního začleňování.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Město se potýká s velkou mírou nezaměstnanosti – 26 %, a to nejen díky velkému počtu sociálně vyloučených obyvatel. V lokalitě Ploužnice se setkáváme s cca 40 % mírou nezaměstnanosti. V Náhlově se dle zjištění situační analýzy většina lidí v produktivním věku vykonává určitou formu placené práce, pouze 12 osob je v evidenci Úřadu práce – většinou dlouhodobě. Příjemcem podpory v nezaměstnanosti je pouze jedna osoba a na VPP v Osečné pracují 4 osoby z této lokality. Celkově je ve městě minimum pracovních příležitostí, ekonomicky aktivní občané za prací dojíždějí – především do Škody v Mladé Boleslavi, do Trimca a Diama ve Stráži pod Ralskem nebo do Johnson Controls v České Lípě. K dopravě do zaměstnání lidé využívají svozové autobusy některých zaměstnavatelů, veřejnou dopravu a v případě Náhlova je jedinou možností dostat se za prací domluva několika pracujících na spoluužívání osobního automobilu.

Míra a stav sociálního vyloučení

Ve městě Ralsko najdeme dvě sociálně vyloučené lokality:

Ploužnice – jedná se o panelové sídliště v bývalém vojenském prostoru vybudované sovětskou armádou. V lokalitě jsou obývány 4 panelové domy ve vlastnictví města Mimoň čítající 230 bytových jednotek a 2 panelové domy ve vlastnictví města Ralsko čítající 161 bytových jednotek. Domy jsou v relativně dobrém stavu, byly zrekonstruovány z prostředků státních dotací a díky tomu je vlastníci nemohou do roku 2017 prodat. Další 7 panelových domů je neobydlených, ve velmi špatném technickém stavu v soukromém vlastnictví. Jeden soukromý panelový dům prošel rekonstrukcí a je nabízen k prodeji. V lokalitě najdeme hospodu s hernou provozovanou Vietnamci, služebnu Městské policie a fotbalové hřiště s klubovnou. V lokalitě je provozována večeřka se základními potravinami, v lokalitě chybí mateřská a základní škola. Pro veškeré další občanské služby dojíždějí lidé buď do Mimoně, nebo do Kuřivod – oba směry jsou obsluhovány autobusovou dopravou cca třikrát denně, lidé však často chodí z finančních důvodů pěšky podél frekventované silnice bez chodníku nebo delší cestou přes les. Město zajišťuje pro Ploužnici i Náhlov dvakrát týdně zvláštní zlevněné autobusy pro obstarání nákupů a návštěv úřadů. Z šetření ASZ v lokalitách nevyplývá potřeba posílení těchto spojů. Finančním problémem však je dojíždění do školy z Ploužnice do Mimoně nebo Kuřivod do školy. Dlouhodobě je zvažován záměr vybudování stezky pro pěší spojující Mimoň a Ploužnici, k realizaci však dosud nedošlo.

V lokalitě žije cca 800 lidí a skladba obyvatel lokality je poměrně pestrá. Najdeme zde Mongolce, volyňské Čechy, Kazachy, Ukrajince, Vietnamce – v minulosti zde byla část bytů přidělována cizincům, kteří získali azyl v České republice. V současnosti se jedná o cizince přicházející za prací a v čase pozorujeme postupné usazování jejich rodinných příslušníků. I díky bytové politice města Mimoně však v lokalitě najdeme i poměrně velkou část romských obyvatel.

Město Mimoň přiděluje byty na Ploužnici podle schválených pravidel Rady města. Nájem bytů v lokalitě je nižší, než v jiných částech Mimoně a z tohoto důvodu Mimoň přiděluje byty v Ploužnici sociálně slabým lidem. Nájem činí 31,88Kč za 1m² (v jiných částech města je to 40 Kč). Nájemník je povinen složit při podpisu nájemní smlouvy 6 měsíčních nájmů předem – nejedná se o kauci, ale o předplacený nájem. Po dobu půl roku tedy nájemce hradí pouze služby spojené s užíváním bytu. V případě podpory žádosti sociálním odborem je Radou města tento předplacený nájem odpuštěn.

Ačkoli se město Mimoň brání takovému označení, systematicky se zbavuje romských občanů a sestěhovává je na Plouznici – tedy na území jiného města. Město hradí plat domovníka a uklízeček společných prostor.

Město Ralsko má stanovený nájem ve svých bytech na 30,46 Kč za 1m² a stejnou výši nájemného uplatňuje i v jiných částech města. I zde jsou byty přidělovány Radou města na základě schválených pravidel přidělování městských bytů. V lokalitě funguje domovník a uklízečky společných prostor domu.

Žádný s námi oslovených aktérů nedokázal odhadnout, kolik v lokalitě žije dětí do 15 let a mládeže ve věkové skupině 15 – 26 let. Přesná data by měla poskytnout situační analýza zadaná Agenturou pro sociální začleňování.

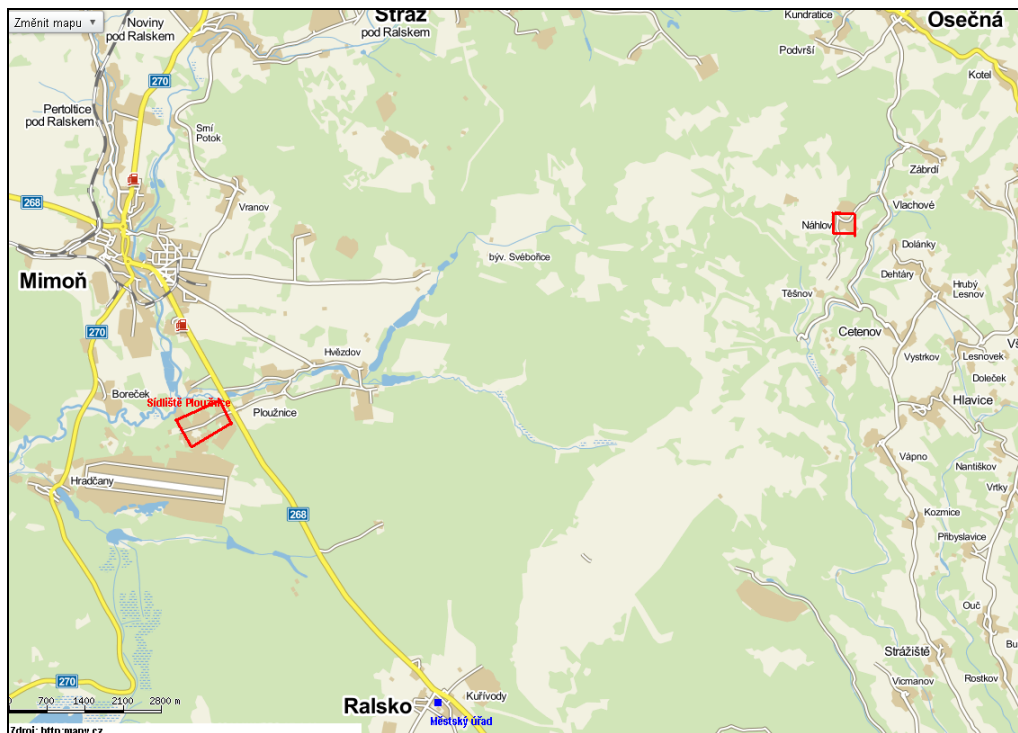
Do lokality pravidelně dochází sociální pracovnice města Ralska. O působení v lokalitě také jeví zájem několik neziskových organizací – nelze však mluvit o jejich vzájemné koordinaci. Terénní programy zde od června 2013 poskytuje začínající organizace o. s. LAMPA, stejně tak provozují volnočasové aktivity pro děti ve zdejší klubovně v rámci terénní formy NZDM. Dále zde působí NOLE – sociální služby poskytující terénní programy a z neregistrovaných služeb zde najdeme předškolní klub organizace Člověk v tísni a volnočasové aktivity o. s. Tosara.

Náhlov – sociálně vyloučenou lokalitu zde tvoří 6 bytových domů v soukromém vlastnictví dvou nejvýznamnějších vlastníků – pánů Římsy a Materny. V minulosti domy patřily Vojenským lesům, posléze byly odkoupeny do soukromého vlastnictví a nemálo bytů si poté koupili samotní romští nájemníci. Společná správa bytového fondu a zadluženost však postupně vedla k odprodání bytů právě panu Římsovi. Nájemné se liší dle vlastníka domu a pohybuje se v rozmezí 4.000 – 8.000 Kč za bytovou jednotku. V lokalitě Náhlov je hlavním problémem dopravní obslužnost a naprostá absence občanských služeb včetně obchodu s potravinami. Veškeré služby i škola, kam docházejí místní děti, se nacházejí v obci Osečná. Autobus jezdí ve všední dny pouze 3krát za den, o víkendech vůbec. Místo působí dosti izolovaně. Dopravní obslužnost je také častou překážkou pro stálé zaměstnání zdejších lidí. Pakliže získají zaměstnání, snaží se využívat společných cest osobním autem – pokud se ale auto porouchá, většinou skončí i jejich zaměstnání. Poslední autobus z Osečné do Náhlova, kam chodí děti do školy, odjíždí v 16 hodin – děti se proto nemohou účastnit volnočasových aktivit a kroužků v Osečné. Také středoškoláci mají problémy se špatným dopravním spojením do škol v Liberci a to především v ranních hodinách.

V lokalitě žije 25 domácností, které odhadem čítají celkem 140 lidí. Dle ústního vyjádření výzkumníků zpracovávajících podrobnou situační analýzu obce Ralsko pro Agenturu pro sociální začleňování žije v lokalitě dlouhodobě 48 dospělých, 44 dětí ve věku do 15 let a potom 9 osob ve věku 15 – 26 let.

Děti z Náhlova docházejí do mateřské školy (jedná se o 6 dětí z celkového počtu 14 dětí v předškolním věku) i základní školy do Osečné a nejsou problémy s jejich docházkou. Přímo v lokalitě je provozováno NZDM Oblastní charitou Most, které uvádí svou kapacitu 50 dětí ročně.

Mapa č. 6 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

V Ralsku působí několik organizací, které dle našeho posouzení neefektivně tříští své síly na velkém území. Nole poskytující službu TP od listopadu 2012 v personálním obsazení 1,0 úvazku a s působností služby v dalších městech (Česká Lípa, Mimoň, Nový Bor, Zákupy) eviduje za rok 2013 celkem 48 uživatelů z celého území své působnosti. Další organizací je o. s. LAMPA, které v Ralsku a Mimoni poskytuje službu TP a NZDM od června 2013. Obě služby zajišťují čtyři pracovníci (3,5 úvazku) a služby se nejasně prolínají. Terénní programy dle vyjádření poskytovatele za měsíc své působnosti evidují 40 uživatelů, NZDM má zařízení v Mimoni a terénní formou služby působí organizace v Plouznici a Náhlově. Poskytovatel nemá potřebné zkušenosti s vykazováním služby, proto údaje o počtu uživatelů za jeden měsíc působnosti nepovažujeme za relevantní. Jako okamžitou kapacitu služby NZDM uvádí poskytovatel 20 osob v Plouznici a 20 osob v Mimoni.

Doporučení:

Vzhledem k odlehlosti vyloučených lokalit je vhodné nahlížet především u služby NZDM na Plouznici a Náhlov samostatně. U služby NZDM sledujeme její potřebnost v obou lokalitách Ralska. V případě Náhlova je dle našeho názoru vhodné zachovat službu NZDM zajišťovanou dvěma pracovníky. U Plouznice by mělo být NZDM zřízeno přímo v lokalitě v personálním obsazení dvou úvazků. Velmi žádoucí je zavedení služby SAS, která v Ralsku poskytována není. Efektivní by byla zejména terénní forma služby zajišťovaná dvěma pracovními úvazky v terénní formě, případně obohacena o fakultativní činnosti v ambulantní formě zaměřené na práci s celou rodinou – tedy vtažení rodičů do skupinových aktivit v Náhlově v personálním obsazení 0,5 úvazku. Terénní sociální práci v obci zajišťují dva pracovníci městského úřadu, bylo by však vhodné navýšit kapacitu TP o jeden pracovní úvazek. Jako žádoucí se nám jeví nastavení vhodné koordinace všech služeb a poskytovatelů na území

města a to nejen z důvodu většího počtu poskytovatelů, ale především s ohledem na jejich malé zkušenosti s poskytováním služeb.

5.1.5. STRÁŽ POD RALSKEM

Ve městě Stráž pod Ralskem žije 4 088 obyvatel a svou rozlohou patří k menším městům Libereckého kraje, je vzdáleno 25 km od České Lípy a 30 km od Liberce. Město bylo v minulosti známé především těžbou uranu. Díky tomu byla ve městě vystavěna v 70 letech 20. století rozsáhlá sídliště pro ubytování pracovníků uranových dolů. Ve městě také v minulosti sídlila sovětská armáda, a to na okraji města.

Z hlediska složení obyvatel je Stráž pod Ralskem poměrně pestrá – najdeme zde řadu cizinců, nejpočetnější minoritou jsou Mongolci, kteří se do města dostávají díky pracovním příležitostem ve zdejší firmě Trimco, a postupem času se zde usídlily celé jejich rodiny. Romská menšina se ve městě objevila díky pracovním příležitostem v uranových dolech a ve velké míře byla začleněna do majoritní společnosti. Po roce 1989 do města přicházeli především rodinní příslušníci již usazených Romů ze Slovenska. Situace se výrazně změnila kolem roku 2000, kdy sem byli ve velké míře přestěhováni soukromým majitelem „nepohodlní“ romští nájemníci z Mladé Boleslavi. Tito lidé se nastěhovali především do panelového domu v Jižní ulici, který je dodnes označován za sociálně vyloučenou lokalitu. Migrace Romů do města se zastavila zhruba před čtyřmi lety a od té doby pracovníci městského úřadu zaznamenávají spíše úbytek Romů – díky odchodům do Anglie, do České Lípy nebo jiných měst v okolí. Tato migrace se jeví jako nikým neorganizovaná.

Město je dobře občansky vybavené, najdeme zde síť obchodů, polikliniku, mateřskou a základní školu, poštu, kulturní dům, restaurace a vzhledem k velikosti města jsou tyto služby snadno dostupné všem občanům. Střední školy jsou nejbliže v Mimoni (gymnázium) a v České Lípě. Město je dopravně dobře dostupné autobusovou dopravou.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Míra nezaměstnanosti ve Stráži pod Ralskem činí 8,9 %. Pracovní příležitosti vytváří především zdejší podniky Trimco (automobilový průmysl) a Diamo (sanace uranových dolů). Městský úřad také využívá institutu veřejně prospěšných prací, kde má vytvořeno 7 pracovních míst a aktivně spolupracuje s Úřadem práce. Místní pracovní příležitosti jsou především firmou Trimco obsazovány dělníky z Mongolska a mezi sociálně vyloučenými obyvateli města je míra nezaměstnanosti velmi vysoká.

Míra a stav sociálního vyloučení

Ve městě identifikujeme pouze jednu sociálně vyloučenou lokalitu a to panelový dům, tzv. „věžák“, v Jižní ulici č. p. 367. Jedná se o dvanáctipatrový dům o 71 bytových jednotkách ve vlastnictví města, který byl postaven v 80. letech 20. století jako součást výstavby sídliště. Dům tedy není nijak prostorově vyloučen. Najdeme zde malometrážní byty, které jsou z důvodu nízkých nájmů a plateb za služby přidělovány především sociálně slabším rodinám a jednotlivcům, čímž došlo postupem času

k soustředění „problémových občanů“ na jedno místo. Bytové jednotky jsou nejčastěji uspořádány jako 1 + 0 a platby za nájem a služby spojené s užíváním bytu se pohybují od 3.600 do 7.300 Kč (podle velikosti bytu). V domě žije v současné době 176 osob, z čehož jsou 4 děti do 15 let a 33 osob ve věku 15 -26 let. Do lokality dochází sociální pracovníce městského úřadu a to především se zaměřením na výkon SPOD.

Mapa č. 7 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Ve městě působí organizace Most k naději, která se zaměřuje na tzv. drogový terén. Ve městě je velmi rozšířené užívání marihuany (především u mládeže) a pervitinu. Město Stráž pod Ralskem přispívá každoročně částkou 90.000 Kč z rozpočtu na činnosti organizace Most k naději. V minulosti zde poskytovala služby také organizace Člověk v tísní.

Ve městě působí dvě místní organizace, které nejsou registrovanými sociálními službami – je to Mateřské centrum, o.s. a Šešule, o.s. provozující nízkoprahový klub pro děti a mládež a městské informační centrum. Klub Šešule je v provozu již téměř 4 roky a město se finančně podílí na jeho provozu.

Ve městě je v provozu soukromá ubytovna naproti autobusovému nádraží. Žijí zde pouze jednotlivci a to muži i ženy, pro rodiny s dětmi nejsou prostory uzpůsobeny. Ubytovna má pevný režim, z pohledu pracovníků městského úřadu není nikterak rizikovým místem a s majitelem mají navázanou dobrou spolupráci. Majitel však ubytovnu nabízí k prodeji a je otázkou, jak bude budova využívána v budoucnosti.

Ve městě také najdeme budovu bývalého integračního a pobytového azylového zařízení, nyní v soukromém vlastnictví, která je od roku 2010 opuštěná a chátrá. Majitel ji dlouhodobě nabízí k prodeji, čas od času se objeví nabídka na zřízení malometrážních bytů pro sociálně slabé, ubytovny,

nebo záměr domu s pečovatelskou službou. Ze všech záměrů prozatím sešlo, existují však obavy ze zřízení ubytovny, která by do města přilákala osoby nepříznivých sociálních charakteristik.

Doporučení:

Dle vyjádření pracovníků městského úřadu je poptávka po sociální práci ze strany obyvatel v takové míře, kterou zvládají pokrýt sociální pracovníci úřadu. Z našeho pohledu by však bylo prospěšné ve městě posílit terénní sociální práci s aktivním vyhledáváním klientů a zachování služeb terénních pracovníků zaměřujících se na cílovou skupinu uživatelů návykových látek. O službu SAS nejvíce pracovníci města zájem, z našeho pohledu se však jedná spíše o nezkušenost s takovýmto typem služby a služba SAS by zde měla být realizována – možno s přesahem působnosti sociálního pracovníka z České Lípy nebo Mimoně v minimálním personálním obsazení 1 úvazku v terénní formě služby. Služba NZDM, jak již bylo popsáno výše, je ve městě suplována místním o.s. Šešule. Jedná se však o neregistrovanou službu, která cíleně nenaplňuje činnosti vedoucí k rozvoji osobnosti dětí a mládeže či prevenci jejich rizikového chování. Dle našeho posouzení by v obci mělo být zavedeno NZDM (2 úvazky) pro cílovou skupinu 15 – 26 let, které by s cílovou skupinou individuálně pracovalo. Klub Šešule a nové NZDM by pak mohly vhodně své služby doplňovat.

5.1.6. ZÁKUPY

Město Zákupy leží 7 km severovýchodně od Mimoně a 8 km od České Lípy. Katastr Zákup vznikl spojením Zákup, Božíkova a Lasvic se Starým a Novým Šidlovem, Brennou, Veselím a Kamenicí a rozkládá na celkové ploše 32,27 km². Město má k 1. 1. 2013 2 840 osob, z čehož je více než 70 % obyvatel staších 25 let. Město je dobře občansky vybavené, najdeme zde poštu, polikliniku, lékárnu, sportovní halu a venkovní sportoviště, zámek, koupaliště a kulturní zařízení. Město je hojně obsluhováno vlakovou i autobusovou dopravou. V obci najdeme jednu mateřskou školu a jednu základní školu. Středoškoláci dojíždějí do škol v České Lípě, Mimoně nebo v Liberci.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Město Zákupy se dle vyjádření zástupců města potýká především s nedostatkem pracovních příležitostí a narůstající nezaměstnaností, která činí 13,4 %. Přímo ve městě a jeho bezprostředním okolí mohou zákupní obyvatelé získat zaměstnání u německé firmy IAC Group Czech s.r.o. nebo u firmy Willi Betz Logistik s.r.o., která však údajně plánuje omezení své činnosti. Stejně jako v okolních městech, i odtud část obyvatel dojíždí za prací do mladoboleslavské Škodovky nebo do českolipské firmy Johnson Controls. Město má zřízeny tři pracovní pozice na veřejně prospěšné práce.

Míra a rozsah sociálního vyloučení

Město Zákupy zaznamenalo v posledních třech letech odchod několika sociálně vyloučených rodin a dle vyjádření zástupců města je situace stabilizovaná a nijak problémová. Za jedinou sociálně vyloučenou lokalitu lze považovat **Nové Zákupy č. p. 520**, kde žijí čtyři dospělí jednotlivci – dva senioři a dva dlouhodobě nezaměstnaní lidé (dle vyjádření sociální pracovníce města

nezaměstnatelní). Dům je z větší části nebytovým prostorem a pouze z jeho boku je umístěna obytná část o třech podlažích. V minulosti zde žily i rodiny s malými dětmi. Dům působí zchátrale, v bytech se nachází plíseň. Nové Zákupy jsou sídlištěm, po odchodu sovětské armády zrekonstruovaném, situovaným 2 km od centra města mezi poli a loukami. Sídliště působí na první pohled zanedbaným dojmem, některé domy se opravují a město v centru sídliště vybudovalo multifunkční zařízení s lékařskou ordinací, restaurací a zázeminím pro kulturní vyžití místních obyvatel. Všechny byty v sídlišti jsou ve vlastnictví města Zákupy. 5 bytů má status sociálních bytů, ty jsou přidělovány osobám s nízkými příjmy – aktuálně je jeden prázdný. V sídlišti je také situován domov důchodců a dům s pečovatelskou službou. V ostatních domech najdeme jednotlivce, rodiny s dětmi i rodiny se zdravotně handicapovanými členy, některé byty jsou upraveny bezbariérově. V místě najdeme také větší počet „cizinců“, převážně Volyňských Čechů. Dopravně je sídliště obsluhováno autobusy, které jezdí asi třikrát denně, pěšky je to do města asi půl hodiny.

Mapa č. 8 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Ve městě zajišťuje sociální práci jedna pracovnice městského úřadu (především v oblasti SPOD) a to ve spolupráci s OSPOD v České Lípě. Dle jejího vyjádření se z města odstěhovaly rodiny, nad kterými měli úředníci větší dohled a rozsah její činnosti se v tomto směru v posledních dvou letech omezil na občasné zjišťování informací pro soud, OSPOD a podobně. Celkově má aktivních 20 spisů, ale nejedná se o zvlášť intenzivní práci s rodinami. Terénní programy ve městě neposkytuje žádný poskytovatel, je zde umístěno NZDM pro cílovou skupinu dětí a mládeže ve věku 6 – 26 let, které provozuje Oblastní charita Most s denní kapacitou 10 osob a roční kapacitou 50 osob. Z pohledu města však NZDM příliš nefunguje, nemají od poskytovatele informace o jejich provozu a zařízení navštěvuje málo dětí, snad i dětí z jiných obcí.

Samo město Zákupy orientuje vzhledem ke skladbě obyvatel a existenci domova důchodců, domu s pečovatelskou službou a terénní pečovatelskou službou svou pozornost především na sociální práci se seniory. Z rozpočtu se však město finančně podílí na provozu K-centra v České Lípě a službách, které do města dojíždí (Centrum pro zdravotně postižené Libereckého kraje a Raná péče z Liberce a Prahy).

Doporučení

Podle zjištěných informací neshledáváme opodstatnění pro působení pracovníků služeb TP a SAS výhradně pro město Zákupy. Město by však mělo být zahrnuto do rozšířené působnosti pracovníků zmíněných služeb z České Lípy nebo Mimoně, kteří mohou za případnými zájemci o službu dojíždět (forma tzv. mobilního týmu). U služby NZDM považujeme za vhodné ponechání stávající podoby tj. vymezení pro cílovou skupinu 6 – 26 let a zajišťované dvěma pracovníky. Vhodné by bylo podpořit větší spolupráci s městem, stanovit pravidelnou provozní dobu a směřovat k systematičtější práci s touto cílovou skupinou.

5.2. ORP NOVÝ BOR

5.2.1. CVIKOV

Město Cvikov ležící v okrese Česká Lípa je pověřeným obecním úřadem čítajícím 4 425 obyvatel (údaj k 1. 1. 2013). Celková správní oblast Cvikova však zahrnuje asi 7 000 obyvatel a do jeho katastru spadají místní části Drnovec, Trávník, Naděje, Lindava, Svitava a Záhořín. Pověřeným obecním úřadem je pak pro okolní obce Svor, Kunratice u Cvikova, Krompach a Mařenice. Město leží u silnice I.třídy, díky které je dobře dostupné z Liberce, Nového Boru i České Lípy. Veřejnou dopravu zajišťují linkové meziměstské autobusy.

Město Cvikov je z hlediska občanského dobře vybavené. Najdeme zde peněžní instituce, praktické i specializované lékaře, lékárny, obchody, restaurační zařízení, služebny Policie ČR a Městské policie, mateřské školy, základní školu a základní uměleckou školu. Město je zřizovatelem příspěvkových organizací Dům dětí a mládeže Cvikováček a Služby města Cvikova. V okrajových částech města se nachází Dům s pečovatelskou službou a několik specializovaných zařízení pro léčbu respiračních nemocí dětí i dospělých. Přímo v budově městského úřadu je detašované pracoviště Úřadu práce.

Převážná většina dětí navštěvuje zdejší základní školy, pouze několik málo dětí dojíždí na základní speciální školu do Nového Brodu nebo Jablonného v Podještědí. Dle pracovníků městského úřadu je však stále se rozšiřujícím problémem ukončování vzdělávání dětí po absolvování základní školy nebo nedokončení ani prvního ročníku střední školy. Tento jev se týká obecně rodin postižených chudobou, bez rozdílu etnicity. Pracovníci městského úřadu se snaží rodiny se středoškolský podporovat, pomáhají jim s vyřizováním stipendií.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Cvikov se potýká s vysokou mírou nezaměstnanosti pohybující se nad krajským průměrem – 13,5 %. Přímo ve městě je minimum pracovních příležitostí, většina ekonomicky aktivních lidí za prací dojíždí do Liberce, České Lípy nebo Mladé Boleslavi. Město aktivně spolupracuje s Úřadem práce a má vytvořených 16 pracovních míst na veřejně prospěšné práce – dvě místa jsou obsazeny Romy.

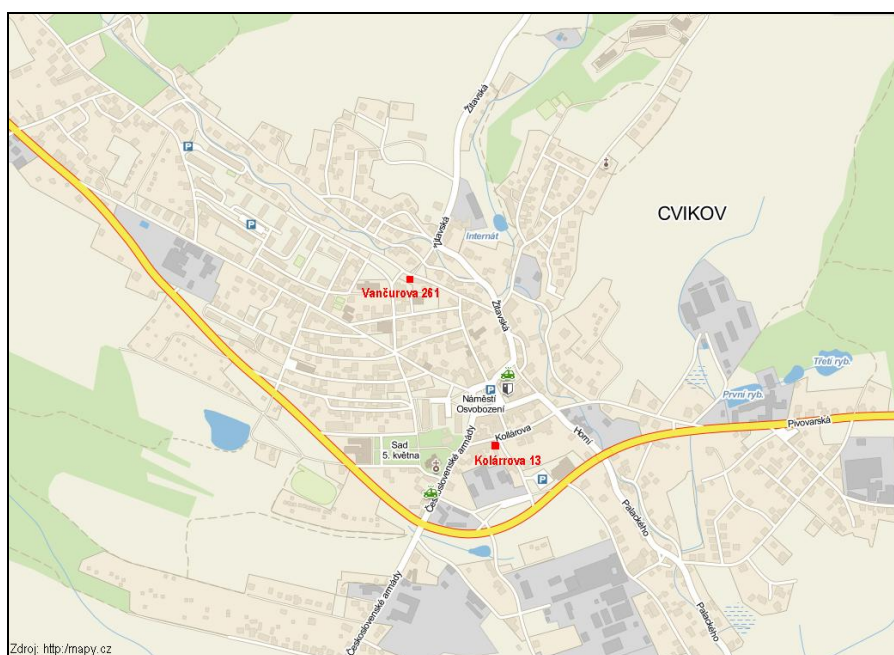
Míra a stav sociálního vyloučení

Ve městě najdeme dvě sociálně vyloučené lokality – jedná se o dům v ulici Kollárova 13 a dále dům v ulici Vančurova 261.

Kollárova 13 – tento dům najdeme v samém centru města, v roce 2007 byl prodán do soukromého vlastnictví a od té doby se nájemníci poměrně často střídají. V domě žije celkem 23 lidí, z toho je 10 dětí do 15 let a žádná osoba ve věkové skupině 15 - 26 let. V domě najdeme jak Romy, tak i osoby z většinové společnosti. Žije zde jeden jednotlivec, 4 rodiny a jedna vícegenerační rodina. Holé nájemné se pohybuje kolem 5 000 Kč za byt. Do lokality dochází terénní pracovnice městského úřadu a aktivně spolupracuje s pěti rodinami.

Vančurova 261 – je domem ve vlastnictví města Cvikov, který byl v roce 1995 opraven a měl sloužit jako holobyty pro ubytování osob, které neplatily nájemné v obecních bytech, a došlo k jejich vystěhování. V domě žije 23 osob, z toho 10 dětí ve věku do 15 let a 4 lidé z věkové skupiny 15 - 26 let. Z hlediska skladby obyvatel zde najdeme 2 jednotlivce, 4 rodiny a jednu rodinu vícegenerační. Holé nájemné se odvíjí podle velikosti bytu – cenu stanovuje rada města a v současnosti činí 20,94 Kč za 1m². I tuto lokalitu pravidelně navštěvuje sociální pracovnice města a spolupracuje se všemi rodinami.

Mapa č. 9 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

V dalších částech města žijí sociálně vyloučené rodiny rozptýleně. Najdeme zde starousedlé rodiny obývající vlastní rodinné domky nebo rodiny žijící v panelové zástavbě, především v ulici Československé armády a ulici Mánesově. V Mánesově ulici město zahájilo před časem prodej bytových jednotek, avšak díky ekonomické nedostatečnosti zdejších obyvatel si rodiny byty nemohly odkoupit do svého vlastnictví a město tudíž nabízí tyto byty k prodeji i s nájemníky. U sociálně slabých romských rodin dochází k migraci mezi Cvikovem a Novým Borem, Šluknovskem, Varnsdorfem, Kamenickým Šenovem a Českou Kamenicí.

Ve městě nabízela své služby organizace Most k naději, ale svou činnost zde systematicky nerozvíjela a jednalo se spíše o ojedinělé spolupráce s klienty, kteří organizaci kontaktovali v České Lípě. Město aktuálně ukončuje výběrové řízení na dalšího terénního sociálního pracovníka, celkově tedy budou působit v terénu dva pracovníci městského úřadu (úvazek celkem 1,5). Dle vyjádření pracovníků je takovéto personální pokrytí dostatečné, cvikovští obyvatelé jsou dlouhodobě zvyklí využívat poradenství a podporu sociálních pracovníků města a mají k nim důvěru. Tento fakt podporuje také stabilita v personálním obsazení. Ve městě najdeme Dům dětí a mládeže Cvikováček, který ale z finančních důvodů nemohou navštěvovat děti ze sociálně slabých rodin. Identifikovat lze i určitou bariéru v neochotě integrovat děti ze sociálně slabých (především romských) rodin do aktivit Cvikováčku – tento přístup je dle vyjádření oslovených osob v terénu podporován starostkou města. Volnočasové aktivity pro děti a mládež ze sociálně slabých rodin město neorganizuje – tyto aktivity realizuje pan farář z římskokatolické farnosti ve Cvikově, kdy prostřednictvím občanského sdružení Beran nabízí klubové aktivity pro děti všech věkových skupin, pořádají výlety i dvou-turnusové letní tábory. Aktivity sdružení navštěvují děti od předškolního věku, ale také jejich rodiče. Město Cvikov na činnost sdružení přispívá každoročně 10 000kč. Prostory fary nejsou zcela vyhovující potřebám realizovaných aktivit a z tohoto důvodu také organizace nepožádala o registraci sociální služby NZDM.

Doporučení:

Terénní sociální práci ve městě dostatečně naplňují sociální pracovníci městského úřadu. V obci by však bylo vhodné zajistit působnost sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi s úzkou spoluprací se sociálními pracovníky města, a to včetně ambulantní podoby služby – ideální personální obsazení by bylo 1 terénní pracovník a 0,5 – 1 úvazek pro ambulantní podobu služby. Výraznou podporou by bylo zřízení NZDM s personálním obsazením 2 pracovníků pro cílovou skupinu 6 – 26 let.

5.2.2. NOVÝ BOR

Město Nový Bor je od Liberce vzdáleno 43 km a od České Lípy 9,8 km. Město je obcí s rozšířenou působností a zároveň obcí s pověřeným obecním úřadem. Obec čítá celkem 12 004 obyvatel a dle kvalifikovaných odhadů zde žije 500 - 700 Romů. Převážnou část Romů (cca 70 %) tvoří děti a mladí lidé do 20 let. Nejstarší Romové žijí v obci již od roku 1950, někteří časem přišli za „starousedlíky“ ze Slovenska. Ve městě dle zástupců městského úřadu není mezi Romy velká migrace, patří ke stabilní složce místní populace.

Občanská vybavenost obce je vyhovující. Město má zřízeno šest mateřských škol, tři základní školy a jednu školu praktickou (necelou polovinu tvoří romští žáci). Ve městě najdeme polikliniku s dětským, praktickým i odbornými lékařem, chirurgii, zubaře, služebnu státní i městské policie, poštu, divadlo,

muzeum, skatepark, DDM Smetánka, v jejichž objektu sídlí také organizace Rodina v centru, Mateřské centrum (přímo na ubytovně Severní), několik supermarketů a mnoho dalších služeb. Většina sociálně vyloučených obyvatel bydlí nedaleko centra. Rozsah služeb je často v blízkosti rizikových lokalit a proto se nedá hovořit o prostorovém vyloučení. Volnočasové vyžití zde nabízí např. DDM, dobrovolní hasiči, v místě je skatepark, městská knihovna, divadlo, sportovní hala, šachový klub apod. Zpravidla se však opětovně jedná o zpoplatněné služby.

Dopravní obslužnost města je dostatečně pokryta. Veřejná doprava je zajištěna autobusovými a vlakovými spoji. Někteří zaměstnavatelé mají zřízené svozy svých zaměstnanců. Doprava z Nového Boru do Liberce je možná od 4:06 do 20:40 hod., do České Lípy pak od 3:50 do 22:12 hod.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Jako v ostatních obcích i v Novém Boru docházelo k postupnému útlumu či ukončení činnosti místních továren. Vlivem ekonomické krize se tato situace ještě více prohloubila. Vlivem omezení a postupného ukončení činnosti sklářských podniků (Crystalex v roce 2008, po revoluci ZPA) v obci, je dnes mnoho lidí dlouhodobě nezaměstnaných a pobírá dávky hmotné nouze (z větší části Romové).

Město aktivně spolupracuje s Úřadem práce a snaží se nezaměstnanost ve výši 11,4 % řešit - např. v rámci nabídky veřejně prospěšných prací, kterou v současnosti úspěšně nabízí cca 25 osobám, z čehož je asi 10 Romů. Práce je v rámci VPP nabízena na dobu 12 měsíců a jde převážně o úklidové práce ve městě, udržování zeleně, práce pro Technické služby, TJ Jiskra Nový Bor, Rodina v centru, která zaměstnává 2 - 3 Romky, které pracují s dětmi apod. Ostatní lidé z obce za zaměstnáním dojíždí do České Lípy (např. Johnson Controls) či Mladé Boleslavi (Škoda Auto, a.s.), Liberce nebo Chrástavy. Zaměstnání v obci nabízí také českolipská agentura Index práce Česká Lípa, která zaměstnává převážně v Crystalexu v Novém Boru. V areálu ZPA, kde sídlí mnoho soukromých firem, je zaměstnáno mnoho osob na DPP.

Míra a rozsah sociálního vyloučení

Problémy, se kterými se u sociálně vyloučených obyvatel město setkává, jsou převážně nízká vzdělanostní úroveň, která jim brání v uplatnění na trhu práce. Dále čelí potížím spojenými s výchovnými problémy a chováním dětí, které má negativní dopady na soužití s většinovou společností. Naléhavá je i vzrůstající drogová problematika a opakovaný výkon trestu odnětí svobody za trestnou činnost, která se prohlubuje zejména mezi obyvateli domů v ulicích Nemocniční č. p. 410 a Pihel č. p. 222. Všeobecně situace soužití Romů s majoritním obyvatelstvem však podle zástupců města není natolik vyhrocená, jak je obvykle prezentováno v médiích.

Z důvodů minulých sociálních tenzí byla v obci zřízena od 1. 9. 2012 dvě pracovní místa pro asistenty prevence kriminality. Práci vykonávají romští pracovníci ve spolupráci s místní policií. Město si zřízení této služby velmi chválí, i dle vyjádření policie došlo ke snížení kriminality v obci. Služba je financována z prostředků MVČR. Nový Bor dbá na dodržování schválených obecních vyhlášek, které regulují výskyt patologických jevů. Tato opatření mají silový charakter. Platí zde zákaz konzumace alkoholu na veřejnosti, zákaz poskytování sexuálních služeb a zákaz provozování sázkových heren.

Město deklaruje zájem řešit sociální problémy svých občanů v otázce bydlení. Ubytovny a různé městské byty nabízí výhradně občanům z Nového Boru a osobám z blízkého okolí.

Mateřskou školu Klíček v Arnultovicích navštěvuje řada dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí – v této části obce je větší koncentrace Romů (blízko ulice Dobrovského 216, bydlí zde i několik romských rodin v rodinných domech, které mají dobrou životní úroveň). Předškolní vzdělávání nabízí ZŠ Náměstí Míru již od roku 2003. Aktivitu předškolního vzdělávání zajišťuje i organizace Rodina v centru, která provozuje školku přímo na ubytovně v Severní ulici. Do „předškolok“ i přípravných tříd Romové docházejí. Praktická škola měla v posledním školním roce celkem 45 žáků, z toho je 20 Romů. Jedinou školou, která využívá asistenta pedagoga, je ZŠ Generála Svobody v Arnultovicích. Mezi sociálně vyloučenými mladými Romy nacházíme i studenty středních škol.

Mezi sociálně vyloučené lokality, nebo místa, kde najdeme větší koncentraci osob sociálně vyloučených patří následující:

Nemocniční ulice č. p. 410 – rodinný dům v soukromém vlastnictví, kde je trvale hlášeno 21 osob, avšak místo je pověstné průběžným navyšováním počtu obyvatel dlouhodobými návštěvami. Žije zde vícegenerační rodina, všichni obyvatelé jsou dlouhodobě závislí na sociálních dávkách. Na dům je již vydán exekuční příkaz k prodeji nemovitosti. V tomto domě žijí někteří aktéři tzv. mačetového útoku, dům opakovaně navštěvuje policie. Dle vyjádření sociálních pracovníků jsou místní obyvatelé často pachateli trestné činnosti, někteří jsou opakovaně ve výkonu trestu odnětí svobody a v souvislosti s tímto domem se objevují neověřené informace o distribuci drog.

Dobrovského č. p. 216 - dům ve spoluvlastnictví dvou soukromých osob, ve kterém žije celkem 24 osob, z toho asi 10 dětí ve věku 13 – 17 let. Dům obývá několik vícegeneračních romských rodin. Mezi dětmi se objevuje drobná trestná činnost, kterou řeší OSPOD.

Palackého náměstí č. p. 185 – dům v soukromém spoluvlastnictví zde žijících osob. Dům obývá celkem 14 osob, z čehož jsou tři jeho vlastníky. Na dům je také vydán exekuční příkaz k prodeji. Obyvatelé domu jsou střídavě zaměstnaní nebo závislí na dávkách hmotné nouze, objevují se zde i dočasné odchody do Anglie za výdělkem.

Pihel č. p. 222 – obytný dům ve vlastnictví města aktuálně obývá 18 osob. U dospělých mužů je obdobná situace jako na Nemocniční č. p. 410 – častá trestná činnost a opakované tresty odnětí svobody. U dětí se pracovníci OSPOD setkávají především se záškoláctvím.

Sociální ubytovna - Severní č. p. 755 - ve vlastnictví města, v současnosti v pronájmu Farní charitě Česká Lípa za účelem správy objektu a poskytování sociálních služeb. Ubytovna nabízí 62 dvoulůžkových pokojů pro osoby s nízkými příjmy, celková kapacita ubytovny tedy činí 124 osob. Dle informací od zdejších obyvatel se však tento počet v průběhu času mění a v některých obdobích se blíží až ke 200 osobám. Technický stav budovy je dobrý, dle subjektivního posouzení je lepší než

Sociální ubytovna v Severní ulici

na ubytovně Křížíkova. Obyvatelé mají vlastní sociální zařízení a výše nájmu se pohybuje kolem 3 000 Kč za osobu a měsíc. Ubytovna nabízí přímo v budově přítomnost pracovnice poskytující sociální poradenství („D“ poradna), která pomáhá řešit dluhy a nabízí bezplatné právní poradenství. Dále je přímo v budově možnost využití služeb mateřského centra, který provozuje organizace Rodina v centru (klub pro předškolní děti, orientující se na rozvoj sociálních dovedností dětí, rukodělné dílny a přípravu ke vzdělání.)

Ubytovna Křížíkova č.p. 850 a 933 - ve vlastnictví města nabízí kapacitu 31 + 19 pokojů – zpravidla dvoulůžkových. Ubytovna byla vystavěna v 70. letech v době výstavby továrny Crystalex pro stavební dělníky. Od dokončení stavby Crystalexu je zde provozována ubytovna. Budovy jsou značně zastaralé. Ubytovna je z 50 % obývána Romy. V budově č. p. 850 žije v současnosti 36 osob, z toho 10 dětí do 15 ti let. Tato budova je určena pro osoby, které mají alespoň nějaké finance na bydlení, jsou zde k pronájmu malé garsonky bez sociálního zařízení s platbou 2 450 Kč za měsíc, nebo spojené buňky vytvářející byt 2 + 1 s vlastním sociálním zařízením a platbou 5 300 Kč za měsíc. Ceny jsou konečné, jsou v nich zahrnuty i služby (voda, teplo, elektřina). Ve druhé budově s č. p. 933 jsou situovány dvě místnosti určené osobám bez přístřeší – jeden pro ženy, druhý pro muže. Za poplatek 50 – 70 Kč zde mohou přespat a využít hygienické zařízení. Zbývající místnosti se pronajímají za cenu 700 – 1 100 Kč. Nevýhodou je zde vytápění jednotlivých pokojů přímotopy, kdy za vyšší spotřebu ubytovaní lidé doplácí. Ubytovna má dle domovního řádu sloužit pouze na přechodnou dobu. Obyvatelé nám však potvrzovali, že zde žijí i několik let a někteří si myslí, že zde i dožijí. Dle vyjádření zástupců městského úřadu je však plánováno zrušení ubytovny (především z důvodu špatného technického stavu a vysokých nákladů na opravu) a postupné přestěhování zdejších obyvatel na ubytovnu v Severní ulici. Nejčastějšími problémy lokality jsou výchova dětí a záškoláctví, nepořádek, hluchost a nedodržování domovního řádu.

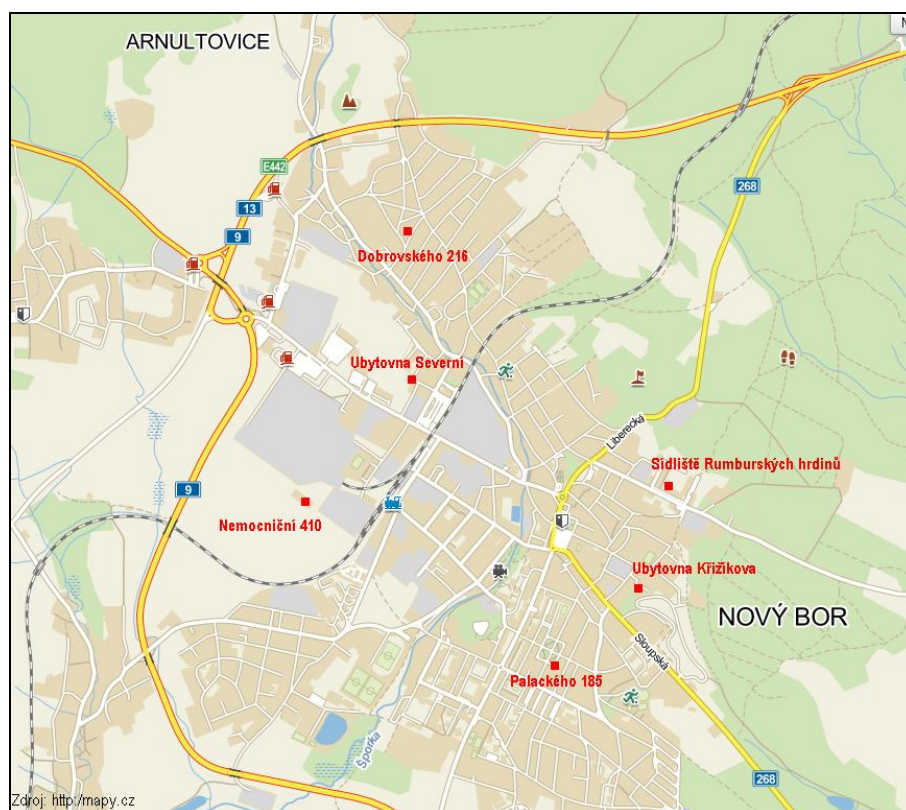

Ubytovna v Křížíkově ulici

Město Nový Bor v minulosti provozovalo vlastní ubytovnu ve Wolkerově ulici určené pro rodiče s dětmi v nouzi, kde byly i dva krizové pokoje. Tato ubytovna však nebyla dostatečně využívána a došlo k ukončení jejího provozu – zdejší obyvatelé se ve většině případů přestěhovali na ubytovnu v Severní ulici. Město plánuje do budoucna objekt využít k sociálním účelům, zvažuje stacionář, hygienické centrum či charitativní šatník.

Sídlíště Rumburských hrdinů – je tvořeno devíti panelovými domy patřící částečně městu Nový Bor a částečně bytovému družstvu OSBD Česká Lípa. Byty jsou převážně pronajímány sociálně slabým rodinám, najdeme zde i podstatnou část romských rodin.

Mapa č. 10 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

V současnosti sociální služby poskytuje organizace Most k naději, která se zabývá drogovou problematikou. Dvakrát do týdne jsou ve městě přítomni dva streetworkeri. Jak někteří respondenti uváděli, konzumace návykových látek se v některých lokalitách mezi sociálně vyloučenými začíná zvyšovat, i proto se město finančně podílí na provozu této služby. Mezi další organizace působící ve městě patří Centrum intervenčních a psychosociálních služeb Libereckého kraje – pomoc týraným ženám, dále Farní charita Česká Lípa – která mimo jiné kromě správcovství ubytovny také poskytuje základní sociální poradenství. O. s. Rodina v centru nabízí aktivity zaměřené na podporu celé rodiny a zabývá se předškolním vzděláváním dětí v ubytovně v Severní ulici. Organizace také usiluje o zřízení sociální firmy. Lidé z Nového Boru si také již zvykli využívat služeb Poradny při finanční tísní v České

Lípě a občanské poradny – obě organizace poskytují bezplatné právní poradenství a pomoc při řešení dluhů.

Samo město se chystá požádat o finanční dotaci Úřad vlády (RVZRM) pro zřízení jednoho pracovního místa terénního pracovníka. Zajištění služeb TP i SAS definuje město jako svou prioritu v procesu komunitního plánování. Na popud města začala službu SAS poskytovat organizace Člověk v tísni, avšak po ukončení financování z prostředků IP1 musela tuto službu na konci roku 2012 zcela ukončit. Město aktivně vyhledává poskytovatele, kteří by službu SAS nadále zajišťovali. Prostřednictvím sociálního odboru města Nový Bor je každoročně nabízen letní výchovně rekreační tábor a tři víkendové pobyty s aktivizačním programem, akce pro pěstounské rodiny, odborné přednášky, dále při městě funguje Komise sociální právní ochrany dětí.

NZDM v obci v současnosti není. V minulosti zde působil tzv. Volný klub Adaklub, který sídlil v prostorách DDM. Město opětovně uvažuje o jeho obnovení. O jeho obnovení vede město diskusi s organizací Rodina v centru, která uvažuje, že se chodu případného zařízení ujme. Protože je mezi sociálně vyloučenými obyvateli převážná část dětí a mládeže ve věku do 20 let, dá se odhadnout, že by tuto službu mohlo užívat 50 až 60 dětí.

V minulosti se v obci objevily místní nepokoje v souvislosti s tzv. „mačetovým útokem“ ke kterému došlo v srpnu 2011.

Doporučení:

Na území města Nový Bor by měly být zajištěny všechny tři typy námi sledovaných služeb. Terénní programy by se měly zaměřovat jak na „drogový“, tak i „klasický“ terén a jejich personální obsazení by mělo čítat dva sociální pracovníky. Službu SAS by potom měli zajišťovat dva sociální pracovníci a ve městě by mělo být zřízeno NZDM s personálním obsazením 2 úvazků.

5.3. ORP LIBEREC

5.3.1. HRÁDEK NAD NISOU

Obecný popis města

Hrádek nad Nisou je město ležící při hraničním přechodu s Polskem a Německem v území tzv. trojzemí. Se zhruba sedmi a půl tisíci obyvatel se jedná o malé město, které je z hlediska své polohy zároveň jakousi lokální dopravní křižovatkou mezi německou Žitavou, polskou Bogatyniou a českým Libercem, který je od Hrádku vzdálený 23 kilometrů. Železnice vedoucí přes Hrádek pak spojuje toto město právě s výše zmíněnými a dokonce i s německými Drážďanami. Dopravní dostupnost kromě vlaků zajišťují také meziměstské autobusy, takže toto město je poměrně snadno dostupné. Kromě samotného města se Hrádek nad Nisou skládá z dalších částí, jako jsou Dolní sedlo, Dolní Suchá, Donín, Loučná, Oldřichov na Hranicích, Uhelná a Václavice. V podstatě se jedná o blízké obce, které

jsou od centra Hrádku nad Nisou spíše odlehlé zejména z hlediska dopravní obslužnosti, infrastruktury a také občanské vybavenosti.

Z hlediska občanské vybavenosti město disponuje několika lékařskými ordinacemi, lékárnou, čtyřmi mateřskými a třemi základními školami, Úřadem práce a několika dalšími institucemi. Rovněž je zde možnost sportovního vyžití (fotbalové hřiště, tenisové kurty, přes zimu hokejová plocha). Vzhledem k rozloze města jsou všechny tyto instituce poměrně snadno dostupné. Dále má Hrádek nad Nisou policejní stanici Policie ČR a nachází se zde také široká škála obchodů a služeb.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Míra nezaměstnanosti je v Hrádku nad Nisou 9,3 %, což je z hlediska Libereckého kraje lehce nad průměrem. Působí zde několik menších a středních podniků v několika odvětvích. Mezi ně se řadí například společnost Tristone Flowtech Czech Republic s.r.o., která se zabývá výrobou pryžových výrobků a zaměstnává více než 250 lidí, dále pak například KSM Castings CZ a.s., která vyrábí kovové odlitky a zaměstnává rovněž více než 250 lidí. Následují spíše menší podniky, mezi něž patří společnost Vulkan vyrábějící pryžové a farmaceutické výrobky, která zaměstnává kolem 60 lidí, či Pískovny Hrádek.

Dalšími zaměstnavateli jsou kromě města a institucí spíše místní podnikatelé a živnostníci provozující obchody, restaurace a různé služby. Více než třetina pracujících lidí pak za práci dojíždí do okolních měst – zejména do Liberce, ale také do německé Žitavy.

Míra a rozsah sociálního vyloučení

Navzdory poměrně nízké míře nezaměstnanosti žije v Hrádku nad Nisou poměrně velké množství nízkopříjmových rodin, které mají problémy hradit i běžné výdaje. Poměrně obvyklým jevem je zadlužování u nebankovních poskytovatelů půjček, které jsou pro tyto lidi velice nevýhodné a dostávají se tak do dluhové pasti. Těchto lidí jsou v Hrádku nad Nisou podle kvalifikovaného odhadu stovky, přestože životní náklady zejména v oblasti bydlení jsou v Hrádku nad Nisou mnohem nižší, než třeba v Liberci. Nicméně ceny potravin jsou zde naopak ve srovnání se sousední Žitavou o něco vyšší, a tak se místním lidem vyplatí jezdit nakupovat právě tam – zejména na větší „víkendové“ nákupy. Zdaleka ne každý si to však může dovolit zejména z důvodu dopravní dostupnosti.

Lidé bez přístřeší aktuálně v Hrádku nad Nisou nejsou, nicméně v nedávné minulosti se zde několik ojedinělých případů vyskytovalo. Většinou se přesunuli do Liberce.

Přesto je patrný poměrně vysoký výskyt lidí ohrožených sociálním vyloučením zejména z důvodu dlouhodobé nezaměstnanosti, nízké či žádné kvalifikace, ale také z důvodu rizikového užívání návykových látek či patologického hráčství. Tito lidé se často sdružují přímo v centru města, kde ostatně také bydlí a v okolí vlakového nádraží či supermarketu Penny. Z velké části se jedná o Romy, z nichž se mnozí živí sběrem kovů.

Poměrně silné zastoupení má i místní drogová scéna. Prakticky běžné je zde užívání marihuany, ale také pervitinu, přičemž zhruba 20 lidí jsou rizikovými uživateli z hlediska závislosti a způsobu aplikace drog, jelikož užívají nitrožilně. Tato scéna je veřejnosti víceméně skrytá, proto je značně obtížné ji z hlediska terénní práce kontaktovat. Z hlediska drogové problematiky je navíc Hrádek nad Nisou

kvůli své poloze jakýmsi tranzitním místem, přes které se dovážejí léky k výrobě pervitinu z Polska do České republiky – zejména do Liberce, a naopak se tudy vyváží pervitin směrem do Německa. Z informací terénních drogových programů Mostu k naději navíc vyplývá, že se zde pervitin přímo vyrábí. Tuto informaci nemůžeme nijak ověřit.

Útočištěm pro drogovou scénu příležitostně bývá objekt bývalé Kolory, kde se několikrát ročně (v nepravidelných intervalech) konají tzv. technoparty. Na tyto akce přijíždějí desítky lidí z celého libereckého regionu a počet návštěvníků se obvykle pohybuje okolo 200 lidí, přičemž až čtvrtinu z nich na základě monitoringu organizace Most k naději tvoří riziková uživatelé drog.

Z výše uvedeného je patrné, že drogy jsou dalším zdrojem obživy lidí, kteří jsou na hranici sociálního vyloučení.

V obci je zřízeno NZDM, jehož služby zajišťuje občanské sdružení „Romský život“. Dále zde pracují dvě organizace, jejichž činnost je zaměřena na romské záležitosti. Jedná se o občanská sdružení „Ořech“ a „Bílá růže“.

Sociálně vyloučené lokality

Podle kvalifikovaného odhadu žije v Hrádku nad Nisou přibližně 300 až 400 lidí ohrožených sociálním vyloučením. Tito lidé žijí rozmístěni po celém městě či v přilehlých obcích. Pokud jde o menší obce – neboli části města typu Václavice či Dolní Suchá, jedná se spíše o obyvatele, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní a využívají jakési „sousedské výpomoci“, na které se sami podílejí a jsou tak z tohoto hlediska integrováni do místních komunit tak, že navzdory jejich nízkým příjmům nejsou přímo ohroženi sociálním vyloučením.

Jinak je tomu přímo v Hrádku nad Nisou, kde takováto „sousedská výpomoc“ příliš nefunguje. Podle vedoucí správního a sociálního odboru Města Hrádek nad Nisou Bc. Jaroslavy Šalátové žije zhruba 50 vyloženě sociálně vyloučených lidí v lokalitách **ul. 1. Máje, ul. U Gumovky**, areál bývalé cihelny na **Oldřichovské ulici, ul. Gen. Svobody** – vše v centru města Hrádek nad Nisou. Z těchto lidí je celkem 17 dětí do 15 let a 7 mladistvých do 26 let. Tito lidé a rodiny žijí v bytových domech města i v soukromém vlastnictví, přičemž mají dlouhodobé problémy se zajištěním základních životních potřeb a s placením nájemného, které se pohybuje v rozmezí 3 – 5 tisíc korun. Jedná se o dlouhodobě nezaměstnané lidi žijící z dávek hmotné nouze, přičemž někteří z nich si pravděpodobně přivydělávají práci na černo či sběrem kovů. O všech těchto lidech lze říci, že v těchto lokalitách žijí tímto způsobem života maximálně pět let, přičemž někteří (v areálu bývalé cihelny) zhruba jeden rok.

Navzdory tomu, že tito lidé aktivně nepoptávají nějaký druh sociálních služeb, jsou potenciálními klienty terénních programů a sociálně aktivizační služby.

Dalšími místy, kde žijí lidé ohrožení sociálním vyloučením, jsou například tři nízké panelové domy v Žitavské ulici či dům v **Lidické ulici č. p. 397**, kde žije několik romských rodin (přibližně 25 lidí).

Doporučení:

V Hrádku nad Nisou by měly být pro efektivní řešení sociálního vyloučení poskytovány všechny tři typy služeb. Ideálním stavem by byli dva sociální pracovníci ve službě TP, dva pracovníci ve službě

SAS. Službu NZDM ve městě zajišťuje organizace Romský život a to tři odpoledne v týdnu. Tato služba by měla být zachována.

5.3.2. CHRASTAVA

Město Chrastava je poklidné historické město s přibližně 6 tisíci obyvateli, které leží zhruba 10 kilometrů od Liberce. Město je rozdělené do několika částí a to: Andělská Hora, Dolní Chrastava, Horní Chrastava, Dolní Vítkov, Horní Vítkov, Víska, Vysoká.

Vzhledem ke vzdálenosti a poloze je dopravně poměrně dostupné, jelikož přes něj vede železnice mezi Libercem, Hrádkem nad Nisou a německými Drážďanami. Mimo to je s Libercem propojeno meziměstskými autobusy. Spoje do Liberce a zpět zde tedy v průměru jezdí čtyřikrát do hodiny.

Z hlediska občanské vybavenosti je zde několik lékařských ordinací včetně zubaře, lékárny, základní škola, mateřská školka, nízkoprahový klub pro děti a mládež, dále Úřad práce, pošta a další instituce a v neposlední řadě fotbalové hřiště, skate-park, koupaliště a široká škála obchodů včetně jednoho supermarketu. Mimo jiné zde fungují také strážníci Městské policie.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

V Chrastavě je celá řada firem a středně velkých podniků, které zaměstnávají desítky až stovky lidí. Mezi největší z nich, s více než 50 zaměstnanci, patří Benteler ČR s.r.o., VZDUCHOTECHNIK, s.r.o., ELITEX CZ, a.s., LIP a.s., GRUPO ANTOLIN BOHEMIA, a.s.

Většina lidí pak pracuje ve službách, obchodech a pohostinstvích, dále pak na městském úřadu či ve školství a dále jsou zde také desítky drobných živnostníků. Míra nezaměstnanosti se zde dlouhodobě pohybuje v průměru okolo 10 %.

Navzdory poměrně širokému množství pracovních příležitostí jezdí téměř polovina pracujících lidí za prací do Liberce či dalších okolních měst – zejména pak do Hrádku nad Nisou. Důvodem je to, že stávající pracovní místa jsou v Chrastavě vesměs obsazená a nová nevznikají.

Míra a rozsah sociálního vyloučení

Aktuálně v Chrastavě není žádná sociálně vyloučená lokalita. Po vystěhování bývalých obyvatel ubytovny Kovák na počátku roku 2010, která byla následně vyrabována (podle sociální pracovníce budovu obývali převážně Romové, kteří odtud odnesli a vybourali vše kovové – tedy to, co se dalo zpeněžit ve sběrných surovinách), se tito lidé přemístili do různých lokalit po Chrastavě a okolí (Vítkov, Nová ves, Václavice), někteří pak do Liberce či Hrádku nad Nisou. Jednalo se celkem téměř o 100 lidí. Takto rozptýlení – *nejsou vidět a údajně „nedělají problémy“*. Mnozí z nich bydlí v **azylové ubytovně v Soudní ulici** (nájem 100 Kč denně plus 3500 Kč za měsíc za energie; kapacita – 16 osob – je naplněná).

Zhruba 30 až 40 Romů se na sklonku roku 2010 nastěhovalo do budovy **restaurace Koruna**. Tito noví přistěhovalci pocházeli z Liberce, Semil, Tanvaldu a údajně také ze Slovenska. O rok později však tito lidé dostali výpověď a z Koruny odešli. Nyní je zde herna a kasino.

Navzdory tomu, že v Chrastavě není žádná vyloženě sociálně vyloučená lokalita, žijí zde rozptýleny desítky lidí a celých rodin, které jsou sociálním vyloučením ohroženi. Mnozí v minulosti využívali služeb terénních programů Mostu k naději či Člověka v tísní. Služby organizace řešily především zakázky ohledně dluhů, exekucí, nízkých příjmů, dlouhodobé nezaměstnanosti, apod.

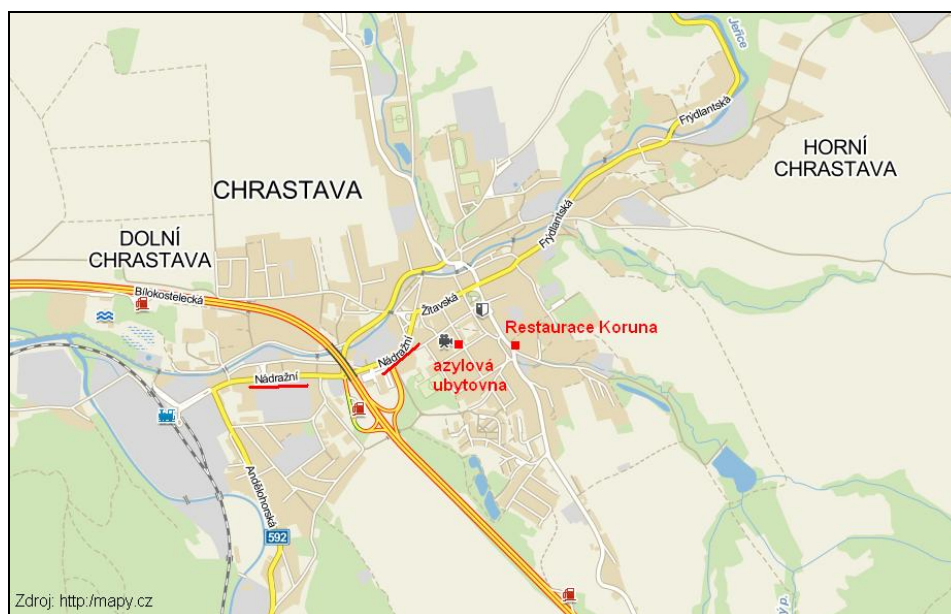
Právě dlouhodobě nezaměstnaných lidí je zde podle odhadu terénních pracovníků okolo 150. Tito lidé jsou pak zvyklí pracovat „načerno“, využívat krátkodobých brigád, nebo pracovat pro technické služby města. Někteří jsou však závislí výhradně na dávkách hmotné nouze a živí se také sběrem materiálů – zejména kovů.

Osoby bez přístřeší se v Chrastavě nevyskytují – alespoň ne viditelně. Každý má minimálně nějaký skrovný příbytek, nebo bydlí u známých či v ubytovně.

Jedinými místy, kde je viditelné zdržování osob ohrožených sociálním vyloučením, je okolí **Nádražní ulice**, kde v několika bytových domech mimo jiné žije několik romských rodin. Dále se pak lidé v riziku sociálního vyloučení scházejí na náměstí, kde mnozí popíjejí alkoholické nápoje, mladí lidé pak v okolí místního skate-parku a bývalé tržnice u autobusového nádraží zpravidla za účelem konzumace marihuany. Otevřená drogová scéna rizikových uživatelů se zde však nevyskytuje. Z hlediska patologického chování je zde nejzávažnější hráčství na automatech, k němuž jsou v Chrastavě poměrně široké možnosti. Většina místních heren je provozována vietnamskou komunitou a pravidelně je navštěvuje okolo 50 – 70 lidí.

Celkově zde může být na základě informací od terénních programů, které zde v minulosti působily, a podle kvalifikovaného odhadu celkem 200 potenciálních klientů terénních programů a sociálně aktivizační služby. Síť terénních sociálních služeb zde aktuálně zcela chybí.

Mapa č. 11 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Doporučení:

Ve městě Chrastava by dle našeho doporučení měla být zajištěna především služeb terénních programů a to v personálním pokrytí dvou pracovních úvazků. Ideálním stavem by pak bylo doplnění nabídky služeb o SAS jedním sociálním pracovníkem v terénní formě, který by aktivně spolupracoval s OSPODem.

5.3.3. LIBEREC

Obecný popis

Téměř stotisícové město a zároveň metropole Libereckého kraje disponuje z hlediska občanské a sociální vybavenosti v podstatě úplně vším. Od úřadů a dalších institucí jako jsou školy, Technická univerzita, Krajská nemocnice, několik poboček pošty, přes stovky obchodů, několik obchodních center, sportovní a kulturní vyžití všeho druhu až po širokou nabídku sociálních služeb. Z hlediska zaměstnanosti jsou ve městě dvě rozlehlé průmyslové zóny, které zaměstnávají stovky kvalifikovaných, ale i nekvalifikovaných lidí a mohou se jevit jako obrovská pracovní příležitost. Silnou skupinu zaměstnanců v těchto podnicích ovšem tvoří také lidé ze Slovenska, Polska a dalších zemí, kteří v Liberci žijí pouze kvůli práci. Dále je zde několik dalších velkých podniků a firem zejména pak ve strojírenství a stavebnictví.

Z výše uvedeného je patrné, že je zde poměrně vysoká dostupnost všech stupňů vzdělání v různých oborech, lékařská péče, značná část sociálních služeb, úřady, apod. Vzhledem k široké síti městské, příměstské a meziměstské hromadné dopravy je Liberec vcelku snadno přístupný. Nicméně ceny jízdného představují pro mnoho lidí zejména sociálně slabších vysoký práh, a tak se musejí po Liberci dopravovat buď pěšky, nezářídka také jízdou „načerno“ v MHD.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Míra nezaměstnanosti je v Liberci 8,7 %, což je v rámci celého Libereckého kraje nejméně. Důvodem je rozloha města, vysoký počet obyvatel a poměrně vysoký počet pracovních příležitostí pro kvalifikované i nekvalifikované profese. Za prací do Liberce denně dojíždějí stovky až tisíce lidí z okolních měst a obcí Libereckého kraje.

Navzdory poměrně vysokému počtu pracovních příležitostí a výše zmíněných služeb je zde rozsah sociálního vyloučení značný. Důvodem jsou specifika několika lokalit, do nichž se stahují lidé ohrožení sociálním vyloučením a také samotná metropolitní povaha tohoto města – tedy to, že do Liberce migrují lidé z okolních, ale i vzdálenějších, měst a obcí za lepšími životními příležitostmi – mezi nimi jsou však i lidé nekvalifikovaní, osoby bez přístřeší či agenturní dělníci ze sousedních zemí, kteří se neorientují v sociálním systému ČR a jsou při případné ztrátě zaměstnání ohroženi náhlou chudobou a bezdomovectvím. To je v souladu s informací, kterou jsme již uvedli v úvodu textu, týkající se vysoké míry ohrožení dětí, mládeže a rodin v ORP Liberec.

Obecný popis sociální situace

V Liberci žije podle kvalifikovaného odhadu zhruba 4 000 lidí ohrožených sociálním vyloučením z důvodu zadlužení, exekucí, dlouhodobé nezaměstnanosti, bezdomovectví, neukončeného vzdělání, rizikového užívání návykových látek či nelátkových závislostí (hrací automaty), psychických onemocnění, fyzických hendikepů či kombinace výše zmíněných sociálních problémů a patologií. Mezi těmito lidmi jsou silně zastoupeni Romové (zhruba jedna čtvrtina), kteří jsou navíc znevýhodněni na trhu práce či v otázkách vzdělání a bydlení a čelí více či méně skryté diskriminaci.

Lidé bez přístřeší

V Liberci je podle kvalifikovaného odhadu bez přístřeší cca 150 – 200 lidí, kteří jsou buď přímo na ulici, nebo žijí v provizorních příbytcích – tzv. squatech. Někteří z nich příležitostně využijí například noclehárnu v Kateřinkách provozovanou organizací Naděje, nebo azylový dům Speramus provozovaný organizací Návrat. Dále je zde zajištěn provoz azylového domu pro matky s dětmi, který provozuje Oblastní charita Liberec. V provozu je též nízkoprahové denní centrum, provozovaný poskytovatelem sociálních služeb NADĚJE, o.s. Ve městě pracuje několik organizací, které zajišťují terénní programy. Jejich činnost je však z pohledu kraje nekoncepční. Organizace se v mnoha případech zaměřují na stejné území a oslovují stejné klienty. Tím vzniká určitý chaos a neefektivní dublování služeb.

Tito lidé bez přístřeší se shromažďují a vyskytují především v centru Liberce (Fügnerova ulice, Rybníček, Soukenné náměstí, Nádraží ČD, atd.) či v okolí nákupních center (OC Nisa, Globus). Jejich příbytky jsou však rozptýlené po celém Liberci a zpravidla bývají na nenápadných místech, ale také v nevyužitých a chátrajících objektech a domech. Někteří lidé bez přístřeší si dokonce vlastními silami postavili provizorní příbytky z různě nalezeného materiálu. (z důvodu etiky, mlčenlivosti a ochrany klientů nelze konkrétní místa těchto příbytků prozradit.)

Nemalá část těchto lidí hojně migruje mezi různými městy. Často tedy pocházejí z jiných měst a je mezi nimi i několik cizinců (Slováci, Poláci), kteří do ČR přijeli za prací jako agenturní dělníci a posléze přišli o práci a o bydlení. Vzhledem k tomu, že opět značná část z nich nemá žádné doklady totožnosti a žádný příjem, je z hlediska terénní práce velice složité jejich situaci řešit. Mnozí navíc trpí závažnými psychickými problémy, které jim brání vymanit se ze sociálního vyloučení, velkou roli také hraje nadměrná konzumace alkoholu či jiných drog, rezignace, a podobně.

Právě pro tuto cílovou skupinu je nezbytná terénní práce za účelem zmírnění míry jejich vyloučení z většinové společnosti v podobě odkazování na návazné sociální služby (noclehárna, azylový dům, psycho-sociální pomoc, apod.), zprostředkování lékařské péči, komunikace s úřady například ohledně vyřizování dokladů, či pomoc při hledání bydlení.

Mezi osoby bez přístřeší se řadí také početná skupina těch, kteří dlouhodobě bydlí na ubytovnách, u známých, příležitostně v azylovém domě, ale také například v zahradních chatkách či jiných nestandardních typech bydlení. Tito lidé zpravidla nemají zanedbanou vizáž a nezbuzují tak na první pohled dojem osoby bez přístřeší, nicméně jsou na samotné hraně sociálního vyloučení a nemají vlastní běžné bydlení (ve smyslu podnájmu, apod.) Takových osob je v Liberci několik stovek –

odhadem až 1 000. Mnozí z nich takto žijí v rámci rodin či partnerských vztahů a rovněž v těchto podmínkách vychovávají děti.

Společným rysem těchto lidí je dlouhodobá nezaměstnanost, případně práce „na černo“, ohrožení chudobou, zadlužením, exekucemi, apod. Významnou roli v jejich situaci hraje také rizikové užívání drog včetně alkoholu či patologické hráčství.

Uživatelé drog

Právě poměrně početná skupina rizikových uživatelů drog – mezi nimiž jsou hojně zastoupeni i ti injekční – se částečně prolíná se skupinou osob bez přístřeší. Tito lidé nežijí zpravidla přímo na ulici (až na pár ojedinělých výjimek), ale spíše v tzv. squatech či provizorních obydlích a dále pak v ubytovnách a na tzv. uživatelských bytech. Na základě počtu klientů terénních programů, K-centra Mostu k naději a kvalifikovaného odhadu žije takto v Liberci přibližně 400 – 500 rizikových uživatelů drog, přičemž mnozí z nich opět vychovávají děti a vystavují tak dopadům sociálního vyloučení i je. V obou těchto zmíněných případech (osoby bez přístřeší, riziková uživatelé drog) je značná potřeba terénních programů a sociálně aktivizační služby právě s ohledem na to, že do těchto skupin spadá odhadem na 100 dětí do 15 let a zhruba 200 až 250 mladistvých do 26 let.

Pro obě tyto skupiny je charakteristické to, že jsou zpravidla dlouhodobě bez zaměstnání a živí se tedy buď příležitostnými brigádami, prací na černo, ale také sběrem materiálů (především kovů) či drobnými krádežemi, nebo jinou nelegální činností (nedovolená výroba či distribuce omamných a psychotropních látek).

Dalším viditelným jevem je nárůst počtu romských rodin v lokalitách **Vojanova, Jugoslávská, Americká, Hanychovská**. Údajně jsou zde lidé z bývalé Koruny v Chrastavě a také z Tanvaldu či ze Slovenska. Vyskytuje se zde také celá řada klientů terénních drogových programů a také nespolupracujících uživatelů omamných a psychotropních látek (OPL). Zdrojem obživy zde nezřídka bývá sběr železa. Jen ve Vojanově ulici žije ve dvou chátrajících a neudržovaných bytových domech zhruba 60 - 70 lidí (Romové), z nichž je zhruba třetina dětí do 15 let – mnohé i ve velmi nízkém věku, a další třetina mladistvých do 26 let. V nejžalostnějším stavu je ve Vojanově ulici objekt s číslem popisným 138, kde je celkem osm bytových jednotek, v nichž žije bezmála 30 lidí. Kromě zanedbaného zevnějšku a také vnitřku domu je nejzávažnější zejména hygienický stav domu, jelikož stupačky zde od shora končí nad prvním podlažím, výkaly volně stékají po stěně do části sklepa, který slouží jako žumpa. Vzhledem k tomu, že dům je v soukromém vlastnictví, lidé zde platí běžné tržní nájemné pohybující se okolo 8 000 Kč za bytovou jednotku. O něco lepší standard pak je v sousedním domě se dvěma vchody 132/133, kde je dohromady 12 bytů, v nichž žije necelých 40 lidí.

Obecně lze říci, že v městských částech **Jeřáb a Františkov** je hojně zastoupena romská komunita (odhadem 600 lidí), z níž je většina lidí ohrožena sociálním vyloučením včetně dětí a mládeže. Právě pro tuto skupinu obyvatel je žádoucí sociálně aktivizační služba vzhledem ke značnému počtu dětí a mladistvých.

Tito lidé žijí v domech, které chátrají, v mnohých z nich nejsou například vchodové dveře či dokonce okna. Většina z nich se do těchto míst přistěhovala v průběhu posledních pěti let, přičemž je zde poměrně vysoká fluktuace. Mnohým jejich stávající situace nevyhovuje a rádi by si našli lepší bydlení.

Cítí se však být diskriminováni, nebo nemají finance na kauci, proto zůstávají v této lokalitě. Lze tak říci, že v Liberci vzniká nová sociálně vyloučená lokalita. Velká část sociálně vyloučených uživatelů OPL navštěvuje místní non-stop bary a herny, které dotvářejí místní kolorit a v nočních hodinách postávají v okolí zastávek a jsou mnohdy poměrně hluční.

Hanychovská ulice: Ilustrační foto: Pavel Pech

Jugoslávská ulice: Ilustrační foto: Pavel Pech

Vojanova 138

Další vyloženě sociálně vyloučená lokalita v Liberci není, nicméně lidé ohroženi sociálním vyloučením žijí v objektech rozptýlených po celém městě. Obecně lze říci, že nejvíce jich žije **v panelových sídlištích Rochlice, Vesec, Kunratická a Pavlovice**. Další lokalitou jsou **okolí ulice Košická a liberecké teplárny**.

Podle vedoucí oddělení sociálních činností libereckého Magistrátu Mgr. Jany Kulhánkové vykazují terénní pracovníci města každý měsíc stovky klientů – ročně to jsou tisíce lidí ohrožených sociálním vyloučením. Přesná čísla však z důvodu mlčenlivosti nemohla prozradit.

Odhadem 500 lidí včetně zhruba 50 dětí do 15 let a 100 mladistvých do 26 let pak dlouhodobě žije v několika levných ubytovnách v Liberci. Ceny za ubytování v níže uvedených ubytovnách se pohybují mezi 100 – 180 Kč za lůžko na jednu noc, což jednotlivce vyjde zhruba na 3 000 až 4 500 Kč měsíčně. Rodiny s dětmi ovšem platí mnohem vyšší částky, než by je stálo bydlení v běžném podnájmu. Zde je opět hlavním důvodem nedostatek finančních prostředků na kauci, diskriminace, apod., což je zároveň úzce spjaté se zadlužeností a exekucemi těchto lidí a rodin, nízkými finančními příjmy a chudobou. Mnohé ubytovny (například Riegerova, Chrastavská, Na Svahu, atd.) přijímají platby za ubytování přímo od Úřadu práce v rámci doplatku na bydlení ubytovaným.

Seznam ubytoven, kde žijí lidé ohrožení sociálním vyloučením

- Ubytovna Riegerova 1279/14 – 100 lůžek, 53 pokojů obývaných především rodinami s dětmi. Platby za ubytování jsou v rozmezí 9 000 – 13 000 Kč za pokoj a měsíc
- Chrastavská – jednopodlažní objekt ve dvoře, 40 lůžek
- Ubytovna Centrum - Na Svahu 68/5 – cca 60 lůžek
- Koma – Hanychovská 557 – kapacita cca 30 pokojů
- Ještědská 83 (bývalá školka U kostela) – občanská vybavenost – cca 5 rodin
- Česká Beseda – cca 60 lůžek, převážně jednotlivci
- Pilínkov – Puškinova 49 – občanská vybavenost – cca 3 rodiny
- Rosa – Sportovní 354, Doubí – převážně dlouhodobě žijící rodiny
- Ubytovna U Nemocnice – Jablonecká 1344/14 – cca 160 lůžek, platby 4 500 – 7 500 Kč měsíčně

Mapa č. 12 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Doporučení:

Ve městě Liberec by měly být poskytovány všechny předmětné sociální služby. Terénní programy by měly být personálně obsazeny cca osmi pracovníky, u sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi shledáváme nutné nastavení spolupráce s OSPOD – ideální pokrytí by potom bylo osm sociálních pracovníků. U služby NZDM shledáváme nevhodné umístění dvou registrovaných sociálních služeb do jedné budovy, vhodnější by bylo systematické rozmístění dvou až tří zařízení na území města dle jejich potřeby – ideálním rozložením dle našich zjištění by bylo umístění NZDM v centru města, zachování jednoho zařízení na sídlišti Dobiášova a třetí zařízení umístěné v dostupnosti Františkova, Krkonošské a Hanychovské ulice. Dále doporučujeme nastavit síť terénních programů tak, aby nedocházelo k oslovování stejných klientů několika organizacemi a poskytování této služby bylo efektivní. Jako vhodné se jeví vyčlenění 0,5 – 1,0 úvazku dle §92 zákona č. 108/2006 Sb. O sociálních službách na obci pro koordinační činnost sociálních pracovníků a vhodnou součinnost jednotlivých služeb a poskytovatelů.

5.4. ORP FRÝDLANT

V rámci ORP Frýdlant jsme monitorovali situaci v celkem šesti obcích.

Mapa č. 13 – Mapa obcí sledovaných obcí

5.4.1. BULOVKA

Obec Bulovka leží nedaleko (cca 6 km) od Frýdlantu a skládá se ze tří částí: Bulovka, Arnoltice a Dolní Oldříš. Žije zde bezmála 900 lidí na poměrně velké ploše víceméně lemující místní silnice. Obec je poměrně dostupná z hlediska spojů – jezdí sem pravidelně autobus z Frýdlantu, který projíždí Arnolticemi směrem na Černousy, nebo zajíždí dál do Bulovky. Železniční stanice obec Bulovka nemá. Z hlediska občanské a sociální vybavenosti je zde první stupeň základní školy a mateřská škola, fotbalové hřiště, obchod s potravinami, restaurace U Mostu v Arnolticích provozována Vietnamci a další hospody. V obci chybí lékárna, obvodní lékař pro děti i dospělé a lidé tak musí jezdit za lékařskou péčí do zhruba 6 kilometrů vzdáleného Frýdlantu. Stejně tak dojíždějí například na Úřad práce, přímo za prací, nebo do školy.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Pracovních příležitostí je v celé Bulovce minimum. Většinou se jedná o malé soukromníky, kteří se zabývají řemesly, nebo o práci v zemědělství. Nezaměstnanost je zde vysoko nad průměrem celého Frýdlantska – činí 25,7 %, přičemž značná část lidí z tohoto počtu je bez práce dlouhodobě. Není proto nic neobvyklého, že si tito lidé přivydělávají různými brigádami a takzvanou prací „na černo“. Často se jedná o lidi bez kvalifikace, kteří by pravděpodobně nesehnali jednoduše práci ani ve větších městech, kam by museli dojíždět, což by pro ně bylo finančně a časově nevýhodné. Zůstávají tak ve své obci proto, že znají místní prostředí, mají vybudované sociální vazby, které jim mimo jiné přinášejí i občasný přivýdělek. Místní starousedlíci jsou na tento způsob života zvyklí po mnoho let. *„Tito lidé většinou již berou svou situaci jako stálý stav a nemají potřebu s tím něco dělat sami, pouze s pomocí z venku. Pokud si jeden člověk zlepší nějakou cestou svou situaci, ostatní se chtějí vydat danou cestou také,“* uvádí starostka Bulovky Romana Šidlová.

Míra a stav sociálního vyloučení

Podle odhadu starostky v obci žije celkem 100 až 120 lidí ohrožených sociálním vyloučením. To je z hlediska počtu obyvatel poměrně vysoký počet. Z těchto lidí je zhruba třetina dětí do 15 let žijících v rodinách ohrožených chudobou, exekucemi, dluhy a dalšími projevy sociálního vyloučení. Zhruba stejný počet je zde mladistvých do 26 let. Osoby bez přístřeší zde sice nejsou, a stejně tak zde není mnoho míst, která slouží setkávání lidí, nicméně kontaktovat potenciální klienty zde není problematické zejména v místních hospodách či v okolí obchodů s potravinami. Stejně tak mnoho lidí včetně dětí dojíždějících do školy, práce či na úřady do Frýdlantu cestuje stopem, na kole či pěšky z finančních důvodů. Pro starší obyvatele představuje nutnost cestování značná omezení a část služeb se pro ně stává takřka nedostupnou.

Potenciálních klientů terénních programů či sociálně aktivizačních služeb je zde právě kolem stovky lidí – otázkou však zůstává jejich zájem řešit svou vlastní situaci.

V obci žije také několik uživatelů nelegálních drog – zejména konopných. Pěstování marihuany a její konzumace zde je zejména u mladších lidí poměrně obvyklým jevem. Stejně tak je zde i několik rizikových uživatelů pervitinu, kteří jsou vzhledem ke svým potřebám napojeni na scénu v nedalekém Frýdlantu. Kromě nelegálních drog je zde však problémem také alkohol a patologické hráčství v místní hospodě.

Lidé ohrožení sociálním vyloučením žijí v bytech po celé obci. Není zde tedy žádná vyloženě sociálně vyloučená lokalita či objekt. Nicméně je patrné, že potenciální klienti terénních programů a sociálně aktivizační služby se nacházejí prakticky v celé obci. Průměrné nájemné se zde pohybuje mezi 5 000 až 7 000 Kč u soukromých vlastníků. V bytových domech lidé bydlí nejčastěji v bytech 2+1 o rozloze do 55 m². I zde jsou zastoupeny skupiny lidí, kteří mají dluhy, hrozí jim exekuce, chudoba, jsou dlouhodobě bez práce, a zároveň i riziková uživatelé drog včetně alkoholu. Zpravidla se tyto zmíněné problémy kumulují.

Mezi lidmi ohroženými sociálním vyloučením jsou v silném zastoupení příslušníci romské menšiny, kteří se zdržují zejména v Arnolticích v okolí hlavního tahu na Frýdlant. Tito lidé žijí v obci minimálně pět let – mnozí však i mnohem déle. V této lokalitě je i několik bytových domů, v nichž žije několik lidí

ohrožených sociálním vyloučením. Jedná se o domy s čísly popisnými 90 (tři byty s romskými rodinami), 2 (bytový dům v soukromém vlastnictví s devíti byty), 3 (bytový dům s devíti byty). Další bytové domy jsou u fotbalového hřiště v části Bulovka. Obecně však lze říct, že lidé ohrožení sociálním vyloučením jsou rozmístěni prakticky po celé obci a není zde žádná izolovaná sociálně vyloučená lokalita.

Doporučení:

V obci v minulosti působily organizace Člověk v tísni a Most k naději, z finančních důvodů však svou činnost musely ke konci roku 2012 ukončit. Naším doporučením je působení jednoho pracovníka služby terénních programů a dostupnost služby SAS v obci ve spolupráci s OSPOD zajištěné jedním pracovníkem a to prostřednictvím rozšířené působnosti služeb z blízkého Frýdlantu.

5.4.2. FRÝDLANT

Frýdlant je historickým městem s řadou kulturních památek a poměrně širokou sítí služeb, institucí a zařízení a také s velmi slušnou dopravní dostupností v podobě vlaků a autobusů. Žije zde přibližně 7 500 obyvatel. Na první dojem Frýdlant vzbuzuje dojem menšího příjemného města se spoustou zeleně, hradem, kinem, upravenými parky a náměstím, obchody, úřady, bankami, poštou a nemocnicí, které je zajímavé pro cestovní ruch. V tomto městě je zastoupené z hlediska občanské vybavenosti prakticky vše – jsou zde i tři supermarkety globálních řetězců, široká škála různých obchodů, občerstvení, restaurace, kavárny, cukrárny, květinářství, papírnictví, oděvy, atd. V neposlední řadě zde funguje Střední škola hospodářská a lesnická se širokou nabídkou učňovských a maturitních oborů, dále tři základní školy, jedna základní umělecká škola, speciální škola a dokonce i Gymnázium. Z tohoto vyplývá, že vzdělání v jakékoliv podobě je pro místní snadno dostupné, přičemž místní školy vyhledávají také žáci, učňové a studenti z okolních obcí (především z Bulovky či Nového Města pod Smrkem). Stejně tak je dostupná lékařská péče a všechny výše jmenované služby včetně Úřadu práce či sociálního odboru města. Pro řešení sociálních a psychických problémů a dalších patologických jevů (závislostí) je zde Poradní a setkávací centrum, kde poskytuje své služby několik organizací (např. Občansko - právní poradna D, Advaita, apod.)

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Navzdory výše zmíněnému je ve městě poměrně vysoká nezaměstnanost (11,8 %) a nedostatek pracovních míst – zejména pro absolventy místní střední školy. Velká část lidí tak musí dojíždět za prací do Liberce, což má za následek jev jakéhosi pravidelného vyliďňování města, kdy zejména mezi osmou hodinou ránní a třetí až čtvrtou odpolední v ulicích Frýdlantu zůstávají prakticky jen ti, kteří jsou bez práce. Z hlediska terénní sociální práce je zde poměrně jednoduché oslovit potenciální klienty, kteří se zdržují na otevřených veřejných prostranstvích (náměstí, v okolí autobusového nádraží, v parku, v okolí supermarketů) a také v místních hernách a barech.

S výjimkou městského úřadu, škol či nemocnice jsou zde největšími zaměstnavateli textilní výroba Damino, a strojírenské firmy Elastomer Technology Kmenta, s.r.o. a Frýdlantské strojírný - Rasl a syn a.s. Všechny tyto podniky zaměstnávají několik desítek lidí. Dále následují právě obchodní řetězce,

několik menších dílen, a pak už se jedná spíše o pracoviště s nízkým počtem personálu, jako jsou restaurace, bary, obchody, apod., které jsou po většinou provozovány místními živnostníky a podnikateli.

Míra a rozsah sociálního vyloučení

Sociální vyloučení je zde poměrně rozsáhlé. Ve Frýdlantu je několik málo lidí bez přístřeší (jsou to jednotlivci – cca 5 až 10 lidí). Sdružují se zejména v okolí autobusového nádraží, hlavního náměstí T. G. Masaryka, a popíjejí zde zejména alkohol. Uživatelé drog se pak – pokud jde o veřejná prostranství v centru města – pohybují nejčastěji v nově revitalizovaném Mezibranském parku u nábřeží řeky Smědé, dále pak v okolí hřbitova, baru Avanti či nádraží ČD. Nicméně drogová scéna ve Frýdlantu je spíše uzavřená a v ústraní. Jde především o jednotlivce, kteří se s ostatními setkávají zejména v hernách, barech a na bytech. I přes to však je jen ve Frýdlantu zhruba 30 rizikových uživatelů drog, z nichž si mnozí drogy aplikují injekčně. Několik jednotlivců z drogové scény jsou zároveň rodiči, z čehož je patrné, že ohrožení sociálním vyloučením nejsou pouze oni samotní, ale i jejich děti. Ovšem nutno podotknout, že místní odbor sociálních věcí a OSPOD zde mají situaci poměrně podrobně zmapovanou. „*Sociální pracovníci Městského úřadu Frýdlant pracují v terénu i ambulantně (většinou jednorázové intervence v podobě základního sociálního poradenství) v celé oblasti ORP Frýdlant. Jednorázových intervencí v podobě základního poradenství je cca 70 - 100 za měsíc, z těchto klientů se stávají také klienti terénní sociální práce. U některých je spolupráce trvalejší, u některých stačí dvě návštěvy nebo sociální šetření. V současné době to je asi 50 klientů dlouhodobější spolupráce,*“ uvedla vedoucí odboru sociálních věcí a oddělení sociálně-právní ochrany dětí Bc. Lucie Andršová.

Poptávka po terénní službě přímo z řad potenciálních klientů je však podle Andršové velmi malá. Většinou se jedná o lidi kontaktované pracovníky, nebo pokud přicházejí s žádostí o pomoc sami, tak většinou v situaci, kdy už je poměrně pozdě na řešení jejich sociálních problémů. Totéž platí i v otázkách bydlení, které lidé začínají řešit až v situaci, kdy už jim nezvratně hrozí vystěhování. Z tohoto hlediska vyplývá, že terénní službu je nezbytné cílové skupině aktivně nabízet.

Obecně lze říci, že vedení města vnímá problémy se sociálně vyloučenými lidmi a snaží se je řešit. Nicméně i přes to je zde podle odhadu Andršové přibližně 150 lidí ohrožených sociálním vyloučením. Důvodem je velká fluktuace obyvatel zejména z této skupiny lidí. Mnozí zde nežijí déle než tři roky, pak zase odejdou a jejich místo zaplní někdo jiný. To platí obzvláště u romských rodin. Ty jsou rozptýleny prakticky po celém městě a bydlí v soukromých bytech, kde platí nájem za 2+1 v rozmezí 5 000 až 7 000 Kč. Výše nájemného v tomto případě mnohdy ani nezávisí na výměře bytu, ale spíše na počtu lidí v domácnosti. Důvodem je to, že tito lidé nájem platí pomocí příspěvků a doplateků na bydlení a stává se, že majitelé bytů a nemovitostí nezřídka inkasují nájem od více členů jedné domácnosti.

V centru města žijí lidé ohrožení sociálním vyloučením například v domě **č. p. 368 v Zahradní ulici**, kde ve dvou bytech žije přibližně 12 lidí. Celkem 5 bytů, v nichž žijí lidé ohrožení sociálním vyloučením, je v domě u autobusového nádraží **č. p. 476 v Nádražní ulici** (viz foto), který je v majetku města. Další objekty, které jsou v majetku soukromých majitelů **Hejnická 4008, Kodešova 211, Raisova 147** a jiné v okolí Hrnčířského náměstí a v Okružní ulici. Odhadovaný počet potenciálních klientů terénních programů a sociálně aktivizačních služeb je v podstatě shodný s odhadem

Bc. Andršové, přičemž většina z nich žije rozptýlena po celém městě – v neposlední řadě také v panelových domech na místním sídlišti za nemocnicí například v ulicích **Husova, Čapkova, Lesní**, atd.

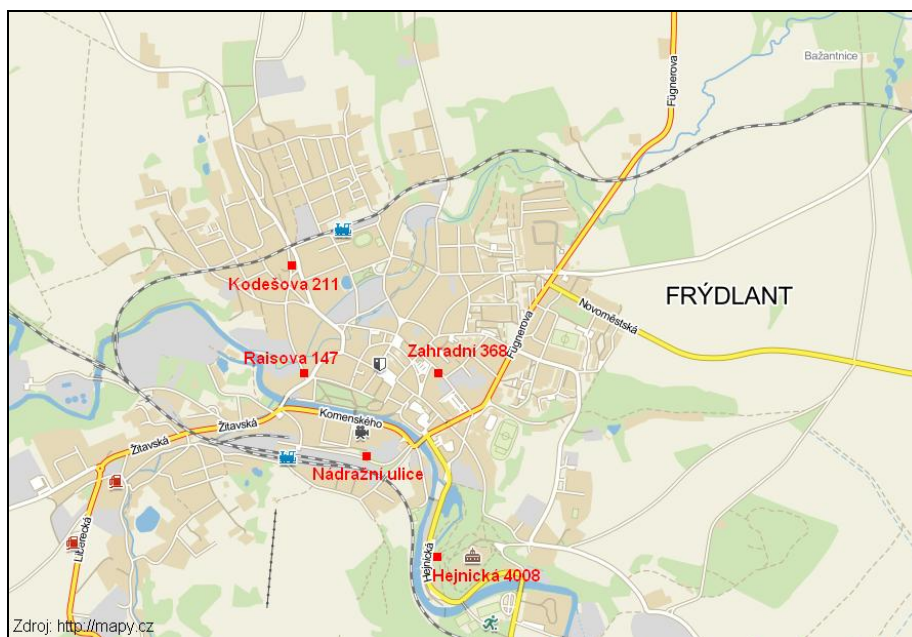
Místním specifikem je poměrně velký počet heren s hracími automaty a non-stop barů většinou provozovaných vietnamskou komunitou. V těchto hernách se scházejí zejména osoby ohrožené sociálním vyloučením, patologickým hráčstvím, chudobou, dluhy, drogovou závislostí, apod. Podle kvalifikovaného odhadu se jedná o několik desítek lidí z velké části zastoupené Romy – zhruba 60 až 80 lidí. Zástupci města si stěžují na značné trávení času v hernách lidmi závislými na sociálních dávkách, kdy mnozí z nich jsou rodiči malých dětí a nevěnují jejich péči dostatečnou pozornost.

V obci pracuje jedna organizace, jejíž činnost je zaměřena na romské záležitosti. Jedná se o občanské sdružení „OS Amaro suno“.

Objekt č. p.: 476 v Nádražní ulici/ Foto: Pavel Pech

Mapa č. 14 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Doporučení:

Ve Frýdlantu, coby dopravním uzlu regionu, by bylo velmi vhodné zřízení NZDM, které by mohly využívat děti a mládež z okolí při cestě ze školy. Služby TP a SAS by měly být přístupné pro celý obvod ORP, jako ideální se jeví podoba mobilního týmu s vyhrazenými dny pro terénní formu v jednotlivých obcích a rozšíření působnosti ambulantní formy služeb do klíčových obcí. Terénní programy by se měly zaměřovat na „drogový“ i „klasický“ terén a personálně by služba měla být zajištěna 2 – 3 úvazky. Službu SAS by pak měla být zajištěna 1,5 – 2 úvazky.

5.4.3. HEJNICE

Město s necelými 3 000 obyvateli je díky své poloze v Jizerských horách a historické památce v podobě baziliky považováno za turistický a poutní cíl. Z hlediska občanské vybavenosti disponuje samoobsluhou a několika menšími obchody s potravinami a dalším zbožím, lékárnou, mateřskou, základní a dokonce střední školou. V neposlední řadě je zde také například pošta, dům pro seniory, několik praktických lékařů a také zubař. Hejnice spojuje zejména s Frýdlantem, ale také dalšími městy ve frýdlantském výběžku a s Libercem železniční a autobusová doprava, která je vzhledem k velikosti města poměrně frekventovaná a zároveň dostupná. Poměrně dobře dostupné jsou prakticky všechny instituce, služby, obchody a úřady. Na Úřad práce však musí místní dojíždět do Frýdlantu, což pro několik lidí představuje poměrně vysoký práh především z finančních důvodů.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Pro celý frýdlantský výběžek je charakteristická vyšší míra nezaměstnanosti, než je tomu ve zbytku Libereckého kraje. Totéž platí i pro město Hejnice, kde je dlouhodobě míra nezaměstnanosti nad krajským průměrem - 12,4 %.

Největšími zaměstnavateli jsou společnosti KNOR-BREMSE ČR, s.r.o., firma W. Wülfing CZ s.r.o., či HELANA, s.r.o. Tyto společnosti dohromady zaměstnávají více než 500 lidí. Další desítky lidí pak pracují v místních obchodech, nebo jsou živnostníky a poskytovateli různých služeb. Ovšem více než třetina pracujících lidí dojíždí za prací do okolních měst – zejména pak do Frýdlantu a Liberce.

Stav sociálního vyloučení

V Hejnicích žije přibližně 80 až 90 lidí ohrožených sociálním vyloučením z různých příčin. Do této skupiny patří jednak rizikovní uživatelé drog, z nichž je celkem osm lidí v relativně častém kontaktu s terénními pracovníky (streetworkery) organizace Most k naději. Jedná se převážně o mladé lidi do 26 let věku, přičemž tři lidé z této věkové skupiny vybočují – jsou starší 26 let. Z této podskupiny uživatelů drog má polovina z nich stále zaměstnání, nicméně i přes to jsou tito lidé ohroženi různými závažnými dopady svého rizikového chování (drogová závislost, fyzické a psychické zdravotní problémy, ztráta bydlení, finanční problémy - dluhy, exekuce, apod.). Na základě informací od těchto uživatelů žije v Hejnicích dalších 10 až 15 lidí v rizikovém kontaktu s drogami (pervitin a marihuana), kteří jsou rovněž ohroženi sociálním vyloučením z výše uvedených důvodů. Zejména tato skupina lidí se pak prolíná s hráči automatů, kteří vyhledávají místní herny, a setkává se zde také s rizikovými uživateli alkoholu. Všechny tyto patologie se u mnohých potenciálních klientů terénních programů nezdá prolínají a kombinují.

Samotná místní drogová scéna je spíše uzavřená a je v úzkém kontaktu s uživateli z Frýdlantu a Liberce. Aplikační místa nejsou v Hejnicích zřejmá – uživatelé pervitinu se setkávají za účelem aplikace drog převážně na bytech. O všech uživatelích lze říci, že mají zajištěné bydlení, většinou v podnájmu.

Uživatelé drog, alkoholu či další lidé například dlouhodobě nezaměstnaní se setkávají kromě místních heren a barů například v parku před kostelem, u samoobsluhy v Jizerské ulici, nebo na prostranstvích místního panelového sídliště a v okolí autobusového a vlakového nádraží.

Lidé bez přístřeší od vystěhování chátrajícího domu **u vlakového nádraží** na počátku roku 2013 v Hejnicích aktuálně nejsou. Nicméně je zde několik desítek lidí, kteří mají dlouhodobě problémy platit nájem a služby z důvodu nízkého příjmu (dlouhodobá nezaměstnanost, dluhy, exekuce, apod.). Často se jedná o páry a celé rodiny rozptýlené po celém městě. Z toho je patrné, že se tíživá socio-ekonomická situace dotýká i dětí zmíněných dvojic či rodin. Nejvíce těchto lidí pak žije **v panelových domech na místním sídlišti**, kde žije přibližně 40 až 50 potenciálních klientů terénních programů a sociálně aktivizační služby. Ceny za bydlení se zde pohybují okolo 40 Kč za metr čtvereční.

Doporučení:

Ideálním stavem pro město Hejnice by bylo poskytování terénních programů i SAS a podobně jako u Bulovky či Višňové by měly být služby dostupné z Frýdlantu či Nového Města pod Smrkem. Služba NZDM je nejbližší dostupná v Novém Městě pod Smrkem, služby TP a SAS by měly mít rozšířenou působnost i na Hejnice.

5.4.4. NOVÉ MĚSTO POD SMRKEM

V Novém Městě pod Smrkem žijí necelé čtyři tisíce obyvatel. Jedná se tedy o malé město, které leží nedaleko státní hranice s Polskem. Cizinci z Polska a také z Německa tudy však spíše jen projíždějí či jednorázově vyhledávají atrakce, jako jsou městské lázně či singl treková trať. Z hlediska složení obyvatel zde žije jednak menší vietnamská komunita, která zde provozuje několik místních obchodů, restauraci a několik barů s výherními automaty. Právě v posledně zmiňovaných barech tráví hodně času lidé, kteří jsou nezaměstnaní a zároveň ohrožení sociálním vyloučením (dluhy, exekuce, alkoholová či jiná závislost, apod.).

V Novém městě funguje poměrně široká síť služeb. Například je zde obvodní lékař pro dospělé i děti, lékárna, mateřská a základní škola (dva stupně), dokonce i dům s pečovatelskou službou pro seniory, pošta, několik obchodů, apod. Vzhledem k velikosti města jsou všechny tyto služby a možnosti dostupné prakticky všem obyvatelům.

Kombinace vlaků a autobusů jedoucích z Nového Města pod Smrkem do Frýdlantu dává v průměru jeden spoj za hodinu každý všední den od 4:35 ráno do 22:42. Nazpět je to podobné. Pokud jde o Liberec, je doprava do něj poněkud komplikovanější, jelikož cestující musí přestupovat zpravidla ve Frýdlantu. Cesta trvá v průměru něco přes 1,5 hodiny a cestovat lze v obou směrech opět v průměru každou hodinu. Do Liberce v rozpětí od 4:29 do 20:33 a nazpět od 4:44 do 22:31.

Největším úskalím této dostupnosti jsou však ceny jízdenek – například mezi Novým Městem pod Smrkem a Frýdlangem běžně cestující zaplatí za každou cestu 24 Kč a do Liberce či nazpět je pak cena běžné jízdenky 61 až 67 Kč. To bývá nejčastější příčinou, proč místní lidé odmítají dojíždět za prací, nebo posílat děti a mladistvé do středních škol a učilišť. Náklady na dopravu jsou pro ně tak vysoké, že se jim to podle jejich slov nevyplatí a jsou tedy bez práce.

Jak už bylo zmíněno výše, téměř polovina obyvatel žije v městských bytech s poměrně nízkým nájmem okolo 30 – 35 Kč za metr čtvereční. Město má své byty jednak ve zděné zástavbě bytových domů a dále také v několika panelových domech v okolí ulic Mánesova, Myslbekova, atd. Dále je zde několik rodinných domů či menších bytových domů v soukromém vlastnictví a stejně tak i několik desítek bytů v panelových domech. Největším vlastníkem bytů v panelových domech je však společnost CPI byty (viz níže). Některé níže popsané objekty pak patří do tzv. sociálně vyloučených lokalit, nebo v nich žijí osoby ohrožené sociálním vyloučením.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Město trápí především vysoká nezaměstnanost a málo pracovních příležitostí. Tato situace trvá už od devadesátých let, kdy byly zavřeny velké podniky (např. Textilana), v nichž pracovala většina místních obyvatel po mnoho let. Míra nezaměstnanosti je v Novém Městě pod Smrkem dlouhodobě nad celorepublikovým a celokrajským průměrem činící 16,2 %. Značná část místních obyvatel tak musí za práci dojíždět do Frýdlantu, nebo do Liberce, což je poměrně nákladné (viz dopravní dostupnost). Velká část lidí však není ochotná ani schopná za práci dojíždět především z finančních důvodů. Dalším důvodem vysoké nezaměstnanosti je nedostatečné vzdělání mnohých lidí bez práce (většinou základní vzdělání). Pro ně je problematické například dojíždět na směny do továren v Liberci, kde mohou pracovat jako nekvalifikovaná pracovní síla většinou u výrobních pásů.

S vysokou nezaměstnaností se pojí i další problémy, jako je vysoká zadluženost, nízká finanční gramotnost, chudoba, exekuce a problémy platit nájem, energie a další náklady spojené s bydlením. Zhruba polovina obyvatel Nového Města pod Smrkem žije v městských bytech, přičemž téměř polovina z nich má problém s pravidelným placením nájemného.

Míra a stav sociálního vyloučení

Mírové náměstí - v bytovém domě na Mírovém náměstí (viz foto) žijí z větší části romské rodiny a další sociálně slabé vrstvy obyvatel – celkem cca 90 až 100 lidí, přičemž zhruba polovina jsou děti a mladiství do 26 let. Lze tvrdit, že většina lidí v produktivním věku nemá žádné stálé zaměstnání a stejně tak jsou ohroženi sociálním vyloučením. Hlavním důvodem jsou dlouhodobé problémy s řádným placením nájemného, nízká finanční gramotnost a vzdělanost. Společné prostory ve čtyřech vchodech domu jsou relativně udržované. Právě zmíněné čtyři vchody (209 – 212) jsou ve vlastnictví města, přičemž je zde 27 bytových jednotek. Ceny nájemného se zde pohybují okolo 35 Kč za metr čtvereční. Nájemníci se zpravidla snaží platit nájem, nebo alespoň pravidelně přispívat symbolickou částkou na nájemné a platit část svých dluhů. Nicméně celkově na nájemném dluží i desetitisícové částky.

Foto: Dům na Mírovém náměstí

Foto: Dům v Jindřichovické ulici

Jindřichovická 501, 5 bytů v soukromém vlastnictví - jedná se o menší bytový dům se zahradou. Dům je v soukromém vlastnictví a je zde pět bytových jednotek, v nichž žije několik sociálně vyloučených romských rodin.

Odhadem zde žije okolo 25 lidí, z čehož je polovina dětí a mladistvých do 26 let. Společné prostory tohoto zděného domu jsou velmi zanedbané, neudržované a špinavé.

Dům u kostela - Myslbekova 3 - je zde 11 bytů. Vlastníkem nemovitosti je město. V domě žijí výhradně romské rodiny ohrožené sociálním vyloučením - 40 až 50 lidí, z toho téměř polovina dětí a mladistvých do 26 let. Většina obyvatel domu nemá žádné zaměstnání ani vzdělání a dlouhodobě mají problémy s placením nájemného a služeb. Podle úředníků zde žijí sociálně nejslabší obyvatelé města, kteří zde bydlí právě proto, že dlouhodobě před tím než se sem nastěhovali, neplatili nájem. Dům je ve společných prostorách velmi zanedbaný (vypadaná omítka, je zde špína, trčící dráty ze zdí, apod.). Nájemníci sdílejí společné WC a mnozí mají natažené elektrické dráty z chodby či z jiných bytů. Většina bytových jednotek je 1+kk či 2+kk, přičemž mnohé jsou prakticky propojené. Místní obyvatelé domem běžně volně procházejí z bytu do bytu, jelikož dveře se zde zpravidla nezamykají. Intimita z těchto míst vymizela. Žije zde několik rodin s dětmi školního věku (cca 8 až 10 dětí školního věku do 15 let a stejný počet mladistvých do 26 let). Zdejší obyvatelé jsou hodně propojení rodinnými a příbuzenskými vazbami.

Foto: Dům v Myslbekově ulici

Panelové domy společnosti CPI Byty - v těchto bytových panelových domech žijí desítky rodin. Odhadem zde může žít přibližně až 350 lidí celkem v cca 110 – 120 bytových jednotkách všech kategorií (od 1+1 do 3+1). Nájemné je zde mnohem vyšší než v městských bytech v totožných panelových domech, přičemž standard bydlení je stejný či spíše nižší. Pro srovnání – nájemné

v městských bytech se pohybuje okolo 35 Kč za metr čtvereční, zatímco v bytech CPI Byty od 75 Kč za metr čtvereční a výše. Navzdory vyšším cenám se jedná zpravidla o nezateplené panelové domy, ne příliš udržované ve společných prostorách (nepořádek, opadaná malba, graffiti a vulgární nápisy, apod.). Byty jsou s umakartovými jádry a zastaralým vybavením.

Žijí zde mnozí lidé a rodiny, které jsou ohrožené sociálním vyloučením, chudobou, zadlužením, mnozí dluží i na nájemném, mají exekuce a jejich příjmy jen stěží pokrývají jejich základní potřeby. Podle kvalifikovaného odhadu je ohrožena sociálním vyloučením zhruba polovina osob žijících v bytech společnosti CPI Byty na těchto adresách: Myslbekova: 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, Uhelná 932, 933, 934. V sociálně slabých rodinách pak odhadem žije v této lokalitě přibližně 30 - 40 dětí a mladistvých.

Mapa č. 15 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Doporučení:

Nové Město je podobně jako Frýdlant určitým dopravním uzlem pro okolní obce. V tomto městě by měly být zajištěny všechny typy služeb s přesahem působnosti do okolních vesnic. Nadále by mělo být zachováno již fungující NZDM, které zajišťuje poskytovatel sociálních služeb MAJÁK, o.p.s. a jeho personální obsazení by mělo být posíleno na 2,5 úvazku. Ideálním stavem by pak bylo rozšíření cílové skupiny služby na 6 – 26 let. Měla by být posílena terénní sociální práce ve službě TP a SAS – dvěma pracovníky v každé službě.

5.4.5. RASPENAVA

Raspenava je poklidné menší město s necelými 3 000 obyvateli. Vzhledem ke své velikosti je zde poměrně slušná občanská vybavenost, síť služeb a lékařské péče. Ve městě nechybí pošta, praktický lékař, lékárna, mateřská a základní škola. Naopak dojíždět musí místní obyvatelé například na Úřad práce do nedalekého Frýdlantu. Dopravní dostupnost je zde poměrně slušná především díky železniční dopravě. Například vlaky do Liberce a zpět jezdí v průměru jednou za hodinu. Nicméně v rámci obce mohou být některé služby – například lékař – zejména pro starší lidi z odlehlejších částí města hůře dostupné. Důvodem je geografická rozloha, kdy se obec v podstatě táhne podél silnice mezi Frýdlandem a sousedními Hejnicemi.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Pro celý Frýdlantský výběžek je charakteristická vyšší míra nezaměstnanosti, než je tomu ve zbytku Libereckého kraje. Totéž platí i pro město Raspenava, kde je míra nezaměstnanosti 14,7 %, tedy nad krajským průměrem. Na její výši se z dlouhodobého hlediska podepsalo uzavření místní továrny Steinel Elektronik v roce 2009, kde pracovalo téměř 180 lidí.

Necelá polovina pracujících lidí dojíždí za prací do okolních měst – zejména pak do Frýdlantu a Liberce, ale také do sousedních Hejnic.

Míra a stav sociálního vyloučení

V Raspenavě žije podle kvalifikovaného odhadu pracovníků terénních služeb Mostu k naději přibližně 30 lidí ohrožených sociálním vyloučením z několika různých příčin. Zejména pak z důvodu zadlužení, exekucí a také z důvodů rizikového a patologického chování (drogy, alkohol, automaty, apod.). Rizikovní uživatelé drog (pervitinu) v kontaktu s terénními programy jsou zde čtyři, přičemž se vyskytují spíše ve Frýdlandu, Novém Městě pod Smrkem či v Liberci.

Osoby bez přístřeší ani vyloženě sociálně vyloučené lokality zde nejsou. Lidé ohrožení sociálním vyloučením jsou tak rozptýleni po celé obci, přičemž podle informací Jany Lipenské z městského úřadu zde problémy se sociálním vyloučením nejsou. Ohroženy jsou podle ní pouze dvě rodiny s dětmi. Celkem se jedná o 8 až 12 lidí, z čehož polovinu tvoří děti do 15 let. Podle rozhovorů se čtyřmi místními obyvateli v Raspenavě sice nejsou osoby bezprostředně ohrožené sociálním vyloučením, nicméně po terénní práci a sociálně aktivizační službě by zde byla pravděpodobně nemalá poptávka především v oblasti dluhového a pracovního poradenství a péče o děti. V jakém konkrétnějším rozsahu je však těžké odhadnout.

Doporučení:

Město Raspenava by mělo být spádovou oblastí působnosti terénních sociálních pracovníků služeb TP a SAS působících v Novém Městě pod Smrkem nebo ve Frýdlandu. Specificky pro tuto lokalitu není nutné vyčleňování pracovníků, dle našich zjištění by se jednalo spíše o jednotlivé uživatele služeb.

5.4.6. VIŠŇOVÁ

Obec Višňová je tvořena celkem devíti osadami (Višňová, Andělka, Předlánce, Víška, Poustka, Loučná, Minkovice, Filipovka, Saň) a žije v ní přibližně 1 300 obyvatel. Hustota osídlení je tu nižší, jelikož obec je poněkud táhlá a rozčleněná. S tím souvisí i nízká dostupnost místního obecního úřadu, školy, školky, obvodní lékařky, či obchodů z odlehlých obcí, jelikož jakési společensko-kulturní centrum se všemi zmíněnými zařízeními a institucemi leží v osadě Višňová. Na Úřad práce lidé dojíždějí do Frýdlantu.

Stejně tak většina lidí musí dojíždět i za prací, jelikož příležitostí k práci je zde velmi málo, zatímco nezaměstnanost je tu dlouhodobě vysoká – činí 15,2 %. Největšími zaměstnavateli jsou místní továrna na zemědělské materiály JUTA ve Višňové a společnost zabývající se čisticími materiály Ragtex v Poustce.

V celé obci chybí nějaké náměstí či místo, kde se lidé setkávají. Jedním z mála míst tak je místní samoobsluha ve Višňové provozována Vietnamci, před níž občas někdo vysedává a popíjí pivo. Mládež se pak setkává u fotbalového hřiště, kde rovněž konzumuje alkohol, marihuanu, cigarety, apod. U fotbalového hřiště je také hospoda, kde se místní sdružují. Nicméně míst k setkávání je zde málo, tudíž je složitější se dostat k lidem ohroženým sociálním vyloučením. Osoby bez přístřeší zde nejsou. Lidé ohrožení sociálním vyloučením jsou rozptýleni prakticky po celé obci, přičemž vyložené sociálně vyloučené lokality či objekty zde není. Znamená to, že jev sociálního vyloučení je spíše skrytý, na druhou stranu však téměř všudypřítomný.

Míra a stav sociálního vyloučení

Žijí zde desítky lidí, kteří mají exekuci, nebo jim exekuce hrozí, jsou bez práce, mnozí i bez vzdělání a poměrně rozšířeným jevem je také nadměrná důvěra místních v nebankovní poskytovatele půjček a úvěrů. Tito lidé jsou tedy ohroženi sociálním vyloučením a stejně tak i několik uživatelů drog (v řádu jednotlivců), kteří žijí zejména v osadě Višňová. Právě pro tuto skupinu lidí je potřeba cílit terénní sociální práci a sociálně aktivizační služby.

Podle starostky obce Mgr. Vladimíry Erbanové v obci žije celkem 133 trvale hlášených osob ohrožených chudobou a sociálním vyloučením z výše popsaných důvodů. Většina z nich jsou starousedlíci – tedy žijí v obci od narození. Z těchto obyvatel je pak 15 dětí do 15 let a dalších 15 mladistvých do 26 let. Starostka nicméně připouští, že sociálním vyloučením jsou ohroženi i někteří staří lidé nad 65 let, kteří v obci dlouhodobě žijí. Tito lidé sami nevyhledávají nějakou sociální pomoc, nicméně v minulosti využívali terénních programů Mostu k naději a někteří také služeb sdružení Advaita.

V celé obci není žádný vyložený sociálně vyloučený objekt, nicméně lidé ohrožení sociálním vyloučením žijí prakticky po celé obci – nejvíce pak v osadách Višňová a Andělka.

Andělka je od Višňové (společensko-kulturní centrum) vzdálena po silnici několik kilometrů a prakticky v ní nefunguje žádný obchod či jiné zařízení společenského účelu a významu. Objekty místních obchodů a objekt restaurace či bývalého kulturního domu jsou uzavřené a chátrají. Je zde pouze jedna hospoda s velmi omezenou otevírací dobou. Lidé zde žijí převážně ve starých zděných

domech a chatách, přičemž velká část z nich, zhruba třetina lidí v produktivním věku, žije z dávek sociálního systému (hmotná nouze, příspěvky a doplátky na bydlení, apod.). Je zde ovšem také několik malých bytových domů v soukromém vlastnictví a několik zemědělských staveb a malých statků.

Právě s odlehlostí Andělky souvisí i složitá dopravní obslužnost. Nejezdí sem žádný vlak, autobus pouze několikrát denně, takže lidé, kteří nemají auto, musejí chodit pěšky nebo jezdit na kole do části Višňová. Navíc kromě několika malých zemědělských statků místních soukromníků zde nejsou prakticky žádná pracovní místa. Lidé tedy musí dojíždět za prací nejčastěji do Frýdlantu či do Liberce. Za nákupy, k lékaři či do školy pak do Višňové.

Lidé ohroženi sociálním vyloučením bydlí z části v bytech obce, kde jsou ceny nájemného v aktuální výši 21Kč/m². I navzdory této poměrně nízké ceně je údajně většina lidí žijících v obecních bytech dlužníky. Podle kvalifikovaného odhadu a terénního šetření pak nejvíc lidí ohrožených sociálním vyloučením žije v bytech panelových domů nedaleko fotbalového hřiště ve Višňové. Obec zde vlastní celkem 11 bytů v čísle popisném 177. Byty v ostatních vchodech (čísla popisná: 174, 175, 176, 178, 179) jsou ve vlastnictví soukromých vlastníků či družstev. Jedná se celkem o 56 bytů, přičemž zhruba ve třetině z nich žijí lidé v podnájmu. Zde pak platí ve srovnání s městskými byty přibližně o 50 % více. Podobná situace je i v bytovém domě naproti závodu JUTA, kde je celkem 19 bytů v soukromém vlastnictví.

Doporučení:

V obci Višňová by mělo dojít k posílení působnosti služeb TP a SAS a to především mobilním týmem poskytovatele z Frýdlantu. Obě služby by se měly vzájemně doplňovat.

5.5. ORP JABLONEC NAD NISOU

5.5.1. JABLONEC NAD NISOU

Město Jablonec nad Nisou je statutárním městem, které je od Liberce vzdáleno cca 14 km. Je obcí s rozšířenou působností s pověřeným obecním úřadem. Jablonec nad Nisou s 45 254 obyvateli je správním, kulturním i sportovně rekreačním střediskem Jizerských hor. Město je proslulé výrobou skla a bižuterie. Z občanského hlediska je město výborně vybavené, najdeme zde školy, nemocnice, pohotovost, lékárny, městskou policii, okresní soud, divadlo, obchody, supermarkety a jiné služby. Jablonec nad Nisou nabízí široké možnosti kulturního vyžití. Má vlastní divadlo, tři kina, několik galerií a muzeum skla a bižuterie. Ve městě působí mnoho kulturních subjektů, počínaje hudebními a pěveckými soubory a konče divadelními spolky. Jablonec má hned několik sportovišť. Areál Střelnice nabízí fotbalový a atletický stadion i krytou atletickou halu, koupání v jabloneckých přehradách, otevřené tenisové dvorce i kryté haly, areál v Břízkách nabízí lyžařské kolečko, najdeme zde řadu sportovních oddílů a tělovýchovné jednoty. Zpravidla se však jedná vždy o zpoplatněné aktivity.

Město má dostatečnou dopravní obslužnost. Má zřízenou autobusovou, vlakovou a tramvajovou dopravu. Dopravu zajišťuje Dopravní podnik měst Liberce a Jablonce nad Nisou, a. s. a ve městě je provozována síť městské hromadné dopravy.

Jablonec nad Nisou má také dostatečnou nabídku vzdělávacích zařízení. Má zřízeno několik mateřských škol, základních a středních škol, dvě gymnázia, dvě vyšší odborné školy, jazykové školy a dvě speciální školy. V Jablonci funguje od roku 1993 přípravný ročník pro děti ze znevýhodněného prostředí, kterým ročně projde průměrně 30 dětí. V posledních letech eviduje sociální pracovnice města 2 děti, které dokončily střední školu a 10 dětí, které ukončily učňovské vzdělání – všechny tyto děti prošly právě přípravným ročníkem. Obec sděluje, že o docházku do přípravných ročníků není velký zájem a je nutné pracovat s motivací rodičů. I v tomto městě narůstá počet případů, kdy děti po ukončení povinné školní docházky svou vzdělávací dráhu ukončují a nepokračují ve studiu na střední škole, což se v konečném stádiu projevuje v jejich uplatnitelnosti na trhu práce. Tento jev identifikují zástupci města především u sociálně vyloučených rodin.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Od roku 2009 se v Jablonci zvýšil počet nezaměstnaných. V současnosti má Jablonec velmi omezenou nabídku pracovních příležitostí. Mnoho občanů města proto musí za zaměstnáním dojíždět do nedalekého Liberce a okolí. Míra nezaměstnanosti ve městě je 7,7 %.

Významným odvětvím v okrese je zejména zpracovatelský průmysl, především průmysl skla a bižuterie, strojírenství a výroba součástek pro automobilový průmysl. V bižuterii a sklářství je v Jablonci a okolí ještě dnes zaměstnáno 11 000 lidí. Nejdůležitějšími sklářskými podniky jsou Ecoglass, G&B beads, Preciosa. Kromě bižuterie a sklářství je však v Jablonci výrazně zastoupeno také strojírenství, dřevozpracující průmysl a výroba nábytku. V Jablonci je také česká mincovna.

Dále pracovní nabídky nabízí společnosti jako je Jablotron, vyrábějící zabezpečovací zařízení a mobilní telefony, firma Soliter vyrábějící kovové šperky, firma Lucas Varity, která vyrábí v Jablonci a okolí autobrzdy pod jménem TRW Automotive Aftermarket CZ LUCAS Autobrzdy, firma Cikautxo, která vyrábí pryžové komponenty pro elektrospotřebiče a automobilový průmysl.

Mezi sociálně vyloučenými lidmi je vysoký podíl nezaměstnaných, které se nedaří umístit díky velmi omezené poptávce a malému zájmu firem o pracovníky bez praxe. Nejčastěji Romové pracují v místní továrně Cikautxo v Kokoníně, kde však dochází k časté fluktuaci. Ostatní musí dojíždět stejně jako ostatní za prací do okolních měst (zpravidla do průmyslových zón v Liberci). Město nabízí veřejně prospěšné práce ve spolupráci s Technickými službami města Jablonce nad Nisou (úklid města a veřejných míst, hlídání objektů). Mezi Romy je o tuto práci velký zájem, ve většině případů je pracovní poměr uzavírán na jeden rok. V roce 2013 bylo zřízeno 50 pracovních míst na VPP a podporovaná pracovní místa. Mzda je těmto pracovníkům rok hrazena z prostředků Úřadu práce. Průměrně 5 osob ročně si Technické služby ponechají v běžném zaměstnaneckém poměru – mezi nimi jsou i Romové.

Míra a rozsah sociálního vyloučení

Obecně v Jablonci a jeho okolí žije přibližně 3 000 romských obyvatel. Nejvíce z nich žije nedaleko centra města, nejčastěji v pronájmech u soukromých vlastníků, kde je po nich často požadován vysoký nájem. Celkově jsou však Romové rozptýleni po celé obci. Protože rodiny často čítají 5 i více členů, zpravidla nemají jinou možnost než se ucházet o bydlení za nepřiměřenou cenu u soukromých pronajímatelů. Nejvíce problému obec eviduje u objektů, kde žijí Romové, kteří mají dlouhodobě nízkou životní úroveň, nemají dostatečné vzdělání, jsou dlouhodobě nezaměstnaní (někdy i více jak 10 let). Tato situace proto často v lokalitách a jejich blízkosti vyvolává problematické soužití.

Městský bytový fond není dostatečný. Mladé rodiny s dětmi mají šanci zažádat si o sociální byty, pokud splní podmínky pro přidělení (případně mohou u města zažádat o udělení výjimky, kterou město posoudí). Nejčastěji Romům při získání obecních bytů brání jejich duhy vůči městu. Sociální byty jsou určeny pro rodiny s dětmi, které ještě od města žádný byt nezískaly. Každá rodina může takovýto byt získat pouze jednou. Obecní byty se cenově pohybují za 2+1(60m²) okolo 9 000 Kč měsíčně a to včetně služeb spojených s užíváním bytu. V minulosti bylo v městských bytech zabydleno cca 70 % Romů, kteří přišli o toto bydlení díky neplacení nájemného – často se zde vyskytuje patologické hráčství a vysoká míra zadluženosti. V současnosti v městských bytech bydlí asi 10 – 15 % sociálně vyloučených Romů.

Největším problémem sociálně vyloučených obyvatel je dle vyjádření zástupců města jejich nízká vzdělanostní úroveň. V Jablonci fungují dvě praktické školy, do nichž dochází romské děti, a tento jev segregovaného vzdělávání se stále prohlubuje. Motivace dokončit studium na středních školách není u Romů dostatečná, následkem je pak vysoká nezaměstnanost.

Dle vyjádření sociální pracovnice městského úřadu je zdravotní stav Romů často na špatné úrovni, nechodí na preventivní prohlídky, nedostatečná je péče během mateřství apod. Zástupci sociálního odboru preferují zřízení pozice zdravotního asistenta, který by sociálně vyloučeným občanům v této oblasti pomáhal, je to však pouze v rovině úvah.

Sociálně vyloučené lokality

V minulosti byly podle tzv. Gabalovy analýzy z roku 2006 v Jablonci evidovány jako největší vyloučené lokality Zelené údolí a Za Plynárnou 13. V těchto lokalitách žilo cca 25% osob z většinové společnosti a 75 % Romů. Původně zde bydlelo asi 400 lidí. V domech na Zeleném údolí bylo obýváno 38 bytů, kdy v jednom bytě žily i tři rodiny. Lokalitu tvoří dva domy ve vlastnictví města, kam byly sestěhovány rodiny neplatičů nájemného. Do lokality docházeli terénní pracovníci města, působily zde neregistrované služby zaměřující se především na volnočasové aktivity pro děti a mládež a město zde vybuodovalo dětské hřiště i zázemí pro služby. Postupně se však nabídka podpory ze strany města ukončila pro nerentabilitu objektu – dluhy na nájemném, problematické dojíždění sociálních služeb, špatný technický stav budovy a vysoké náklady na jeho opravu. V současnosti v lokalitě žije pouze jedna rodina a je zvažována demolice těchto domů.

V domech v lokalitě Za Plynárnou 13 dříve bydlelo cca 80 lidí. Dnes jsou zcela prázdné a je plánována jejich demolice. Původní obyvatelé těchto lokalit žijí v současnosti po celém území města Jablonce a

okolí – většinou v pronajatých bytech od soukromých vlastníků. Do centra města se přestěhovalo 9 rodin.

V současnosti nejsou v Jablonci vysloveně vyloučené lokality, nevyskytují se zde místa, kde by docházelo k separaci chudých a bohatých, Romů a neromů, naopak tu často dochází k zabydlování míst, kde společně žijí všechny sociální skupiny. V minulosti se hovořilo o lokalitách v městské části Kokonín, kde na ubytovně žilo cca 70 osob (z toho asi 30 dětí), kde nebyli vyhovující podmínky pro bydlení. Město však společně ve spolupráci s organizací Naděje postupně obyvatele ubytovny přestěhovalo do bytů s lepším technickým stavem (do městských bytů – např. v ul. Na Vršku 10).

Mezi místa, kde je zvýšená koncentrace sociálně vyloučených lidí, především Romů, patří **ulice Dlouhá**, která byla v minulosti velmi hustě zabydlená Romy. Dnes zde žije cca 30 osob, převážně dětí do 15 let. Dalšími místy jsou ulice **Revoluční** (cca 30 osob), **Lidická** (cca 40 osob) a **Souběžná**, kde zpravidla všechny romské rodiny žijí v pronajatých bytech s nevyhovujícím technickým stavem. Byty o velikosti 2+1 majitelé rekonstruují většinou pouze „na oko“, nicméně nájmy jsou poměrně vysoké – pohybují se v rozmezí 9 000 až 12 000 Kč za měsíc. Dle odhadu 60 % obyvatel na těchto místech je ve věku do 26 let. Dalším místem pak je soukromá **ubytovna Janov č.p. 433**, majitelem je pan Voldán. V ubytovně žije 40 až 50 osob tvořených devíti rodinami. Z tohoto počtu je dle odhadů 20 dětí do 15 let. Technický stav budovy je špatný, majitel ji neudržuje. Každá rodina má k dispozici jednu místnost, v ubytovně je ústřední topení, sociální zařízení a kuchyně je společná na patře. Platby za ubytování jsou ve výši 7 500 Kč za měsíc. Dle slov sociální pracovnice města jsou zde problémy s hygienou a parazity.

ulice Souběžná

ulice Dlouhá

Zelené údolí

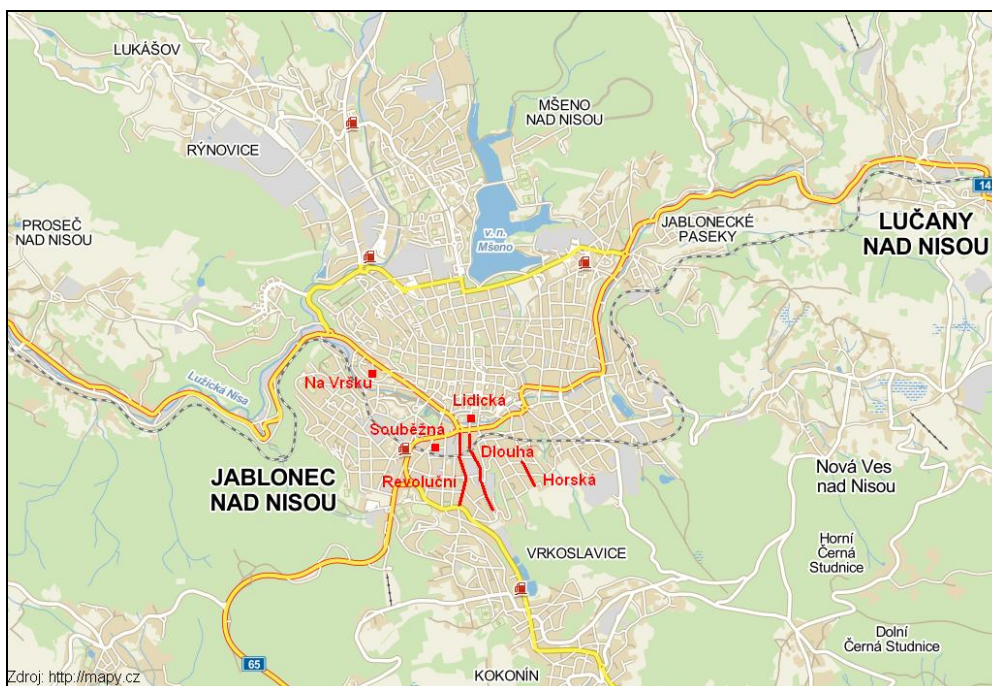

Dětské hřiště v Zeleném údolí

Některé mladé rodiny žijí dlouhodobě v městských bytech v ulici **Na Vršku č.p. 10 a 16** – zde žije cca 19 romských rodin a dále v ulicích **Horská, Na Vršku č.p. 2** (v současnosti v soukromém vlastnictví pražské firmy) kde žije 20 romských rodin.

V Jablonci a jeho okolí působí několik organizací poskytujících námi sledované sociální služby, ve většině případů mají svá zařízení přímo v rizikových lokalitách. Terénní programy zde poskytuje organizace Naděje sídlící v ulici Dlouhé, zaměřující se na osoby bez přístřeší a streetwork, a dále Most k naději se sídlem v ulici Pražská. Službu NZDM ve městě poskytují dvě organizace – NZDM Khamoro provozované o. s. Romský život a NZDM Kruháč provozované organizací Diakonie ČCE – středisko v Jablonci nad Nisou v blízkosti ulic Revoluční a Dlouhá. Návštěvnost klubu Kruháč denně dosahuje počtu cca 30 až 40 klientů ve věku 6 -26 let. Město Jablonec nad Nisou podporuje činnost NZDM pronájemem prostor za symbolickou cenu a usiluje o získání dotačních prostředků pro rekonstrukci domu a rozšíření prostor NZDM. Službu SAS ve spolupráci s OSPOD nabízí občanské sdružení Compitum využívající pouze spolupráci s dobrovolníky a zaměřuje se úzce na spolupráci s rodinami s postiženým dítětem. V lokalitě působí i neregistrované služby orientující se na námi sledovanou cílovou skupinu – je to např. organizace Prostory, nebo také Salem poskytující již deset let církevně zaměřenou činnost převážně pro znevýhodněné děti do 15 let. V obci je dále zajišťována sociální služba Azylový dům a nízkoprahové denní centrum. Obě služby zajišťuje NADĚJE, o.s. Město vybuodovalo pro potřeby sociálních služeb tzv. Spolkový dům, ve kterém sídlí další organizace poskytující sociální služby. Ve městě nabízí své služby také Občanská poradna.

Mapa č. 16 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Doporučení:

Město Jablonec nad Nisou má velký zájem podporovat sociální služby. V současnosti spolupracuje s NNO i neregistrovanými službami. Dle vyjádření zástupců města i našeho posouzení by bylo žádoucí posílení služby NZDM – kromě zachování NZDM Kruháč a Khamoro, jejichž kapacita nemůže pokrýt poptávku, by bylo žádoucí zřízení dalších dvou NZDM na sídlišti Šumava a sídlišti Mšeno. Celkově by dle kvalifikovaných odhadů navštěvovalo NZDM 60 – 100 dětí a mladých lidí denně. Zástupci města by uvítali také zaměření těchto služeb na podporu vzdělávání dětí a mladých lidí. Terénní programy by měly být pokryty v personálním rozsahu dvou sociálních pracovníků a další 1 až 2 pracovníci by se měli zaměřovat na specifickou práci s uživateli návykových látek, neboť výrazně stoupá počet uživatelů drog ve věkové skupině 13 - 30 let. Jako vhodné se jeví zřízení jednoho úvazku zdravotně sociálního pracovníka. Službu SAS je vhodné zachovat ve stávající kapacitě – tedy dva sociální pracovníci, ale s ohledem na činnost přímo ve městě Jablonec nad Nisou.

5.5.2. LUČANY NAD NISOU

Lučany nad Nisou jsou menší obcí, která čítá 1 768 obyvatel. Obcí s pověřeným obecním úřadem i obcí s rozšířenou působností je pro tuto obec Jablonec nad Nisou. Město je od Jablonce nad Nisou vzdáleno cca 4 km a od Liberce 15 km. Obec má dostatečnou občanskou vybavenost. Je zde ordinace praktického, dětského, zubního lékaře. Dále ubytovny, restaurace i obchody s potravinami, knihovna a internet zdarma pro veřejnost. Dostupnost služeb okresního města Jablonce nad Nisou je zajištěna zejména městskou dopravou. Dopravní dostupnost z obce do Jablonce je možná od 4 hod. do 23 hod.

Obec má zřízenou mateřskou školku, která má tři oddělení, a základní školu, která prošla nově rekonstrukcí. Přestože škola dětem nabízela výuku v pěkných prostorách spolu s nabídkou kvalitních služeb, měla v minulosti potíže získat děti. Proto jako motivaci město nabídlo místním i okolním rodičům za docházku jejich dětí do této školy finanční motivaci (10 000,-Kč, které získali po ukončení ročníku). V minulosti díky této nabídce začaly školu navštěvovat i 3 romské děti. 2 děti byly z nedaleké obce Smržovka. Ve škole se však s těmito dětmi řešily různé neshody (krádeže, šikana, nedorozumění), u kterých musela asistovat i policie. Vzhledem k nedostatku finančních prostředků romských rodin, zmiňované děti ze Smržovky často docházely do školy pěšky i několik kilometrů přímo po silnici I. třídy. Po domluvě se školou nakonec děti po ukončení ročníku opět začaly docházet do ZŠ ve Smržovce.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Z historického pohledu se v obci v minulosti příliš nerozvíjel průmysl. V minulosti zde fungoval sklářský průmysl, který ukončil svoji výrobu v roce 2008. Jednalo se o sklářskou výrobu, jejímž vlastníkem byl Jablonex Group. Tuto sklárnu v Lučanech n. Nisou firma uzavřela kvůli klesajícímu odbytu zboží. Následkem toho přišlo v Lučanech asi 80 osob o zaměstnání. Zbytek výroby se i se zaměstnanci odstěhovala do Desné. V současnosti je v obci nezaměstnanost v míře 8,1 %. Obyvatelé dojíždějí za zaměstnáním do blízkého Jablonce nad Nisou. Případně pracují v místní divizi skla Jablonex Group a.s. nebo v autosalonu Opel EuroCarVik, kde jsou nabízena různá nárazová pracovní uplatnění. Pokud jde o zaměstnanost Romů, ti tvrdí, že muži pracují např. v Technických službách města Jablonce či vykonávají zednické práce. Bez zaměstnání jsou zpravidla ženy, které jsou buď na rodičovské dovolené, nebo pobírají dávky hmotné nouze.

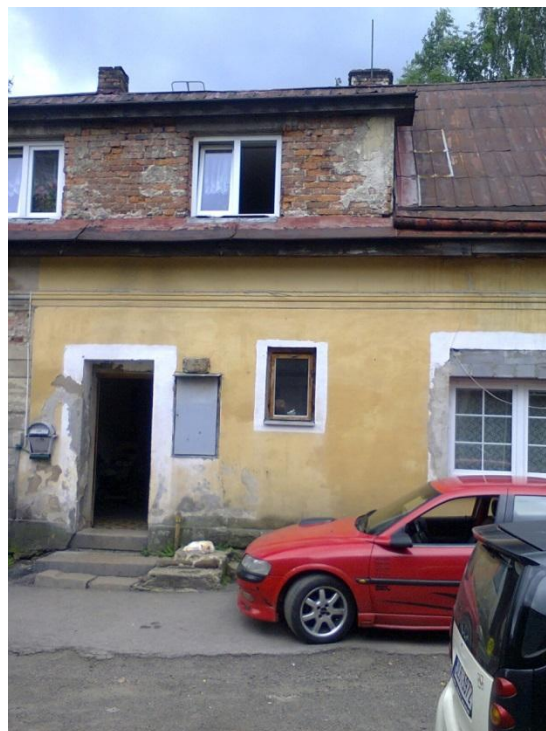
Míra a rozsah sociálního vyloučení:

V obci žije dle odhadu (informace od místních Romů) 20 - 30 osob romské národnosti, kteří pobývají převážně v domech, které jsou v jejich osobním vlastnictví. Polovinu všech Romů v obci tvoří děti a mládež. Obec až na pár výjimek nezmiňuje žádné potíže v oblasti soužití. V minulosti se problémy daly vyřešit dohodou (např. nepovolená skládka odpadů). Větší problémy s Romy byly podle obce zaznamenávány s těmi z okolních obcí – Smržovka, Tanvald apod. Dle vyjádření zástupců města není problém se sociálním vyloučením v obci nikterak velký – pozornost tedy město orientuje v tomto směru pouze na romské rodiny.

V obci nejsou sociálně vyloučené lokality. Domy ve kterých Romové žijí, jsou v dobrém technickém stavu (plastová okna, vyhovující sociální zařízení). Někteří žijí v pronajatých bytech, kde zpravidla řeší problémy s nájemními podmínkami, se kterými si často nevědí rady a nemají se kam obrátit. Absenci sociální služby zde supluje místostarosta, který se dle možností snaží situaci řešit, avšak zaměřuje se na řešení konfliktů, nikoli na systematickou práci se sociálně vyloučenými rodinami. Tato pomoc ale není dostačující a nelze hovořit o sociální práci.

Zejména z finančních důvodů obec pro děti a mládež neposkytuje žádné volnočasové vyžití (NZDM) nebo mateřská centra. Pro volnočasové vyžití v obci není vytvořen prostor, kde by mohlo NZDM fungovat bez výhrad sousedů na hluk a pohyb dětí. Obec nemá zájem podporovat činnost nějaké NNO nabízející NZDM či obdobné služby.

V obci nalezneme menší park v centru poblíž hlavní ulice, kde se vyskytují bezdomovci a větší hřiště u základní školy, na které se snaží obec získat finanční podporu z různých grantových titulů a vytvořit multifunkční hřiště. Tato místa však leží v oblastech, kde si místní obyvatelé stěžují na zvýšený hluk způsobený dětmi. Jediným prostorem pro volnočasové aktivity je sportovní areál Koupaliště u Pily, který ale v roce funguje pouze po dobu 2 až 3 měsíců a jeho využívání je omezeno z důvodu zpoplatnění.

Lučany 108

Právě nedostatek volnočasových aktivit pro děti a mládež obec spojuje s nárůstem drogové problematiky (dealerství drog na různých místech ve městě) a kriminality z ní vyplývající. Uživatelé návykových látek se nejčastěji scházejí na těchto místech: parkoviště Koupaliště, parkoviště u rozhledny, parkoviště u městského úřadu a vlakové nádraží. Podle odhadu pracovníka města se tato situace týká především mladých lidí ve věku 17 - 25let. Občané obce tvrdí, že se jedná převážně o mladé lidi z řad majority. Městská policie, která sem na žádost obce dojíždí z Jablonce nad Nisou, si s touto problematikou neví rady. Situace zůstává neřešena (nejsou finance na pravidelné dojíždění policie, strach z dealerů). Město se obává, že by žádná služba NNO (řešící drogovou problematiku) nedokázala tuto situaci adekvátně řešit a proto ji ani cíleně nevyhledává. Uvítala by však možnost tuto problematiku zkontrolovat. Zdá se, že obavy obce vychází spíše z nezkušenosti s obdobným typem sociální služby.

Doporučení:

Vzhledem k velikosti obce a míře sociálního vyloučení není z našeho pohledu nutné zřízení služeb přímo v Lučanech, nicméně bylo by vhodné rozšíření působnosti služeb TP a SAS z Jablonce nad Nisou i pro obyvatele této obce. Terénní programy by se měly zaměřit především na řešení drogové problematiky. Vhodné by bylo zřízení detašovaného pracoviště NZDM pro cílovou skupinu 15 – 26 let a to minimálně tři dny v týdnu.

5.6. ORP TANVALD

5.6.1. SMRŽOVKA

Smržovka je město ležící mezi Tanvaldem, Jabloncem a Lučany nad Nisou. Ke dni 31. 12. 2012 měla obec 3 572 obyvatel. Obcí s rozšířenou působností a s pověřeným obecním úřadem je pro Smržovku město Tanvald, který obci zajišťuje veškeré sociální služby. Smržovka je od Jablonce nad Nisou vzdálena asi 7 km a od Liberce 28 km. Město je dostatečně občansky vybavené. Má praktického lékaře pro dospělé i děti, MŠ a ZŠ, penzion pro důchodce, policii, několik hřišť, poštu, knihovnu s veřejným internetem, obchody, na rozmezí s Tanvaldem mají občané Dolní Smržovky možnost využívat supermarkety a jiné služby. Romové z dolní Smržovky však tvrdí, že občanská vybavenost není dostatečná, hlavně co se týká dostupností do MŠ a ZŠ, která je vzdálená cca 2 km. Obec však tvrdí, že Romové mohou využívat školky v Tanvaldu, což je pro ně výhodnější. Město se snaží distancovat od řešení problémů se sociálním vyloučením a veškerou agendu v tomto směru přesouvá na město Tanvald.

Město nabízí celou řadu volnočasových aktivit, a to v rámci aktivit pořádaných školou, možnosti využití hřišť, je zde galerie, muzeum, dobrovolní hasiči, Letní tábor Smržovka, o. s., různé sportovní aktivity místní tělovýchovné jednoty a jiné. Jedná se však zpravidla o zpoplatněné aktivity a z toho důvodu nejsou dostatečně dostupné dětem ze sociálně slabých rodin. Pro sociálně vyloučené obyvatele, kteří převážně žijí na Dolní Smržovce, je však možnost využití hřišť a aktivit pro děti a mládež nevyhovující. Tito potenciální uživatelé služeb pocházejí z lokality, která se nachází přímo na hlavní silnici, což je pro velkou skupinu dětí do 13 let velmi nebezpečné a docházení do centra města je pro ně v současnosti z finančních a vzdálenostních důvodů nereálné.

Doprava je dostatečně zajištěna vlakovými a autobusovými spoji, které jezdí i několikrát do hodiny od cca 4:00 hod. do cca 23:00 hod.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Obec se potýká stejně jako okolní místa s vysokou nezaměstnaností (12,7 %), která je způsobena ukončením činnosti místních továren, jako je např. SEBA. V rámci možností se obec snaží nabízet veřejně prospěšné práce i Romům – aktuálně je zaměstnaná jedna Romka. Jako nekvalifikovaní dělníci v současnosti nemohou najít zaměstnání a proto jsou často v evidenci Úřadu práce i několik let. Ženy jsou často na mateřské či rodičovské dovolené. Obyvatelé města jsou odkázáni za prací dojíždět do Jablonce, Liberce a okolí.

Míra a rozsah sociálního vyloučení

Město nedokáže určit počet Romů žijících ve městě, jelikož je zde kromě starousedlíků, kteří v místě žijí více jak 20 let (do Smržovky se většinou za prací nastěhovaly už jejich rodiče) i mnoho Romů, kteří žijí v pronajatých bytech od soukromých vlastníků, kam obec nemá přístup. Tito Romové stále migrují, ve městě se nezabydlují, necítí k němu vztah, a nesnaží se nikterak s městem a okolím komunikovat. Město často o jejich pobytu ani neví.

Obec u evidovaných Romů žijících převážně v centru obce a ve Střední Smržovce netematizuje zásadní problémy. Ví o velké nezaměstnanosti (která se ale netýká pouze Romů) všeobecně však s Romy „starousedlíky“ vychází podle svého vyjádření dobře, stejně tak Romové s obyvateli obce.

V Dolní Smržovce eviduje město problémy s migrací sociálně vyloučených Romů. Následkem je často nepořádek uvnitř i vně domů, dochází k neplacení nájemného (což tvrdí pronajímatelé), objevují se dluhy na odpadech, neplacení vodného od pronajímatelů, kde město eviduje vysoké dluhy. Pronajímatelé situaci neřeší a chtějí se obyvatel zbavit. Město řešení sociální problematiky přenechává zcela na obci Tanvald, která má situaci dle jejich názoru jako obec s rozšířenou působností řešit.

Město byty ve svém vlastnictví nabízí Romům výjimečně (a když tak jen Romům, kteří tu žijí dlouhodobě). Nájemné se v těchto obecních bytech pohybuje okolo 33 Kč/m². Technický stav těchto bytů je vyhovující, město své byty udržuje. Naopak byty v soukromém vlastnictví pronajímané romských rodinám jsou zcela nevyhovující. Větší část sociálně vyloučených Romů bydlí v pronajatých bytech (**Hlavní č. p. 848, 746, Kostelní 460**). Malá část Romů a v tomto případě jde pouze o „starousedlíky“, se kterými podle obce nejsou problémy, bydlí v městských bytech na ulici Hlavní č. p. 690, 691. V nejčastěji zmiňovaných lokalitách na **ul. Hlavní**, kde jsou domy s č. p. 844/848 není vyhovující sociální zařízení. Majitelé sice zvenčí byt jakžtakž udržují, ale v **č. p. 844** (dům v minulosti vyhořel), kde dnes žijí 2 rodiny, neteče voda a nájemníci si vše opravují na vlastní náklady.

Smržovka - centrum obce – v centru města se se sociálně vyloučenými lidmi ve velké míře nesetkáváme. Žije zde 4 - 6 rodin (20 - 25 osob, z toho 15 dětí do 15 ti let). V domě v soukromém vlastnictví v ul. Husova 917 bydlí především romské rodiny, jedna rodina bydlí v bytě obecním.

ulice Husova

ulice Husova

Střední Smržovka – zde bydlí jedna větší rodina, občas zde jsou zaznamenány hlučnost a občasné nepořádek. Rodina má 10 až 12 členů, převážně dětí do 26 let).

Pouze několik rodin ve Smržovce žije v bytech v osobním vlastnictví, opět se jedná převážně o rodiny „starousedlíků“ (viz foto), kteří všeobecně s Romy s nižší životní úrovní žití odmítají mít nic společného a distancují se od nich.

Dolní Smržovka – č. p. 844 a č. p. 848.

V domě s č. p. 844 v Dolní Smržovce jsou zcela nevyhovující podmínky pro bydlení. Není zde voda ani sociální zařízení. Romové, kteří se sem stěhují, si vše opravují a hradí ze svého. V současnosti zde žijí dvě rodiny (asi 10 osob, převážně dětí do 13 let)

V domě s č. p. 848 v Dolní Smržovce jsou o něco lepší podmínky. Především je zde sociální zařízení. Lidé topí v kamnech, ale celkově si obyvatelé domu nestěžují. Majitelka z Liberce paní Polívková více dbá na údržbu domu. Někteří zde bydlí 5 až 7 let. Původně se sem obyvatelé přistěhovali za práci do místních továren ze Slovenska – především z Vranova nad Topľou. Žije zde 7 rodin čítajících 20 až 25 osob, převážně ženy, polovinu tvoří děti do 13 let. Nájemné se pohybuje kolem 5 000 Kč plus služby (celkem 7 667 Kč pro 4 člennou rodinu). Na tuto lokalitu si město a místní obyvatelé nejvíce stěžují (hluk, nepořádek kolem domu, neplacení nájemného, vodného, odpady).

Ulice Hlavní č. p. 844

Ulice Hlavní č. p. 848

Protože převážná část Romů žije na rozmezí hranice Smržovky s Tanvaldem, všechny záležitosti místní řeší v Tanvaldu, a s městským úřadem ve Smržovce kromě dluhů vůči obci (odpady) nepřichází do většího kontaktu. Lidé z těchto míst také využívají sociální služby působící v Tanvaldu, jedná se o NZDM provozované Oblastní charitou Most, SAS poskytovaný o.s. D.R.A.K. (zaměřuje se však výhradně na rodiny s postiženým dítětem) a Mateřským a dětským centrem Maják, které není registrovanou sociální službou.

Město proto spolupracuje převážně z organizace Advaita (působí v obci přibližně 2 roky) a Most k naději (působí celkem 4 roky). Obě organizace řeší převážně drogovou problematiku, která se v městě začala rozmáhat.

Mapa č. 17 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Doporučení

Vzhledem k blízkosti Smržovky k městu Tanvald by bylo vhodné zajistit služby TP a SAS s působností pro obě města. Dále by obyvatelé lokalit (hlavně v Dolní Smržovce) uvítali zřízení hřiště, či vytvoření mateřského centra, kde by mohly trávit s dětmi volný čas, která jsou od lokalit daleko. V současnosti si děti z lokalit hrají blízko frekventované hlavní ulice. Nabízí se možnost rozšíření služeb MDC Maják z Tanvaldu a docházení a poskytování TP organizací Most k naději či Advaita.

5.6.2. TANVALD

Město Tanvald je obcí s rozšířenou působností a ke dni 1. 1. 2013 mělo cca 6 698 obyvatel. Město, které je orientované na turistiku, se nachází v okrese Jablonec nad Nisou. Jablonec je od obce vzdálen cca 13 km, Liberec je od Tanvaldu vzdálen asi 34 km. Město má dostatečnou občanskou vybavenost. Má zřízené MŠ, ZŠ a ZUŠ, Gymnázium, SŠ – obchodní akademii, nemocnici, dětského i praktického lékaře, lékárnou, supermarkety a další služby. Z Tanvaldu do Jablonce a Liberce je možno využít vlakové či autobusové spoje, které jezdí i několikrát do hodiny (od 3:45 hod. do 22:56 hod.). Město nabízí širokou nabídku volnočasových služeb pro své občany. Většina aktivit těchto zařízení je zpoplatněna. V obci jsou mnohé aktivity provozovány prostřednictvím DDM - Domu dětí a mládeže (výtvarné, sportovní, hudební a jiné aktivity pro děti, mládež a dospělé), dále je aktivní TJ Seba Tanvald, Junák – svaz skautů a skautek ČR Jablonec nad Nisou.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

K Tanvaldu vždy neodmyslitelně patřil textilní průmysl, který byl největším zaměstnavatelem v okolí, a tedy rozhodujícím zdrojem obživy většiny obyvatel. Ekonomická krize způsobila útlum textilního a sklářského průmyslu, což vyústilo ve vysokou nezaměstnanost v obci. V současnosti zaměstnání v Tanvaldu nabízí jen menší zaměstnavatelé, jako jsou například nemocnice, město, obchod a služby (zaměřené převážně na cestovní ruch). Stále více lidí z Tanvaldska proto musí za prací dojíždět do Liberce a Jablonce nad Nisou. Dotazovaní obyvatelé si stěžovali, že se ani v okolí nedá najít žádné zaměstnání, což potvrzuje i vedení města. Romové často dle svých slov navíc čelí diskriminaci, a to i přesto, že jsou vyučeni. Do lokalit nedochází žádná NNO, která by se problematikou sociálního vyloučení zabývala. S hledáním zaměstnání jim příležitostně vypomáhá sociální pracovnice z městského úřadu.

Převážná část Romů byla v minulosti do obce Tanvald přivezena ze Slovenska jako levná pracovní síla vlastníkem místní továrny. Samotná nezaměstnanost se nejen mezi Romy začala prohlubovat již po roce 1989. Tento nárůst nezaměstnanosti vyvrchol v době ekonomické krize. Následky jsou viditelné doposud. V obci je mezi sociálně vyloučenými lidmi vysoká nezaměstnanost, která je z velké části dána jejich nedostatečnou vzdělaností. Celková míra nezaměstnanosti činí 11,6 %.

Míra a rozsah sociálního vyloučení

Ve městě se nachází 400 - 450 Romů. První zmínky o Romech se dle zástupců města datují od roku 1970. Ve městě dle jeho představitelů není situace vyhrcoaná tak, jak je zmiňována v médiích. Je však zřejmé, že soužití s majoritním obyvatelstvem není optimální. Vedení města poukazuje na základní faktory sociální exkluze: nezaměstnanost, nezáměr o vzdělávání a nevyhovující podmínky bydlení.

Mezi Romy se velmi ojediněle objeví mladí lidé, kteří mají dokončenu střední školu. Obecně ale platí, že nemají dostatečnou motivaci po základní škole dále studovat. Nejčastěji jako důvod nedocházení do škol zmiňují chybějící finance na dojíždění. Je to dáno vzdáleností středních škol, které jsou např. v Jablonci nad Nisou; přímo v obci se nabízí studium obchodní akademii. Protože sociálně vyloučení Romové žijí v lokalitách, které jsou zpravidla v centru města či hlavních ulicích, jsou více na očích a jsou terčem různých slovních narážek obyvatelstva. Respondenti z městského úřadu také upozorňují na nevyužívání MŠ romskými dětmi. Rodiče předškolních dětí podle jejich slov nemají zájem své děti umísťovat do MŠ. Město by rádo v tomto směru uvítalo práci s NNO, která by plnohodnotněji poskytovala služby SAS, kde by se více pracovalo s celou rodinou. V současnosti tuto služby okrajově poskytuje občanské sdružení D.R.A.K., ale službu nabízí pouze jedna pracovnice a zaměřuje se na rodiny s postiženým dítětem.

Sociálně vyloučení Romové nejčastěji bydlí v pronajatých bytech soukromých vlastníků. Protože romské rodiny zpravidla sčítají velký počet členů, je pro ně skoro nemožné nalézt vyhovující bydlení v obecních bytech. Takto zástupci města ospravedlňují nepřidělování obecních bytů romským rodinám – kromě velikosti rodin předpokládají i sousedské neshody s ostatními nájemníky a proto byt vůbec nepřidělí. Romové jsou využíváni soukromými pronajímateli jako nájemci, na kterých se „dá vydělat“. Za pronájem obvykle platí částky pohybující se od 6 000 Kč do 10 000 Kč za holý nájem. Technický stav však ceně neodpovídá.

Ze strany města není patrný zájem poskytovat sociálně vyloučeným lidem obecní bydlení. Jako důvod a překážka se často uvádí zadluženost, početnost rodin a strach z přijetí především více početných romských rodin majoritním obyvatelstvem (městem legitimizováno jako předcházení problémům s majoritním obyvatelstvem). Podle dotazovaných obyvatel mají někteří podanou žádost o přidělení bytu více než deset let.

Na území města nalézáme následující sociálně vyloučené lokality, které převážně obývají Romové. Jedná se o: **Ul. Žákova č. p. 425, ulice Železnobrodská č. p. 94,259,260,261,262,299** (vlastníkem Tanvaldská bytová společnost), dále **ulice Krkonošská, č. p. 339,340, Hlavní 844**, ale i další domky v ulici v soukromém vlastnictví.

Většina obyvatel sociálně vyloučených míst žije v nevyhovujících podmínkách, kde platí převážně soukromým pronajímatelům vysoký nájem (6 000 – 10 000 Kč). Nevyhovující podmínky (sociální zařízení, plíseň) mají za následek časté zdravotní problémy (alergie) zaznamenané u dětí. Obyvatelé ji dávají do spojitosti s nepravidelnou školní docházkou. Nedá se hovořit o prostorovém vyloučení lokalit.

Dům v ulici Žákova č. p. 425 (přezdíváný Tunhale), který spravuje soukromý vlastník z Prahy pan Pýcha, původně vznikl jako dělnický dům pro místní dělníky ze Seby. Na počátku byl obýván „smetánkou“, ale po vystavění nového sídliště se část původních obyvatel vystěhovala. Postupně se do domu začaly sestěhovávat romské rodiny, které postupně celý dům zabydlely. V domě žije 19 hlášených rodin. Zpravidla má každá rodina po 6 členech domácnosti, dům obývá kolem 100 osob.

Žákova č.p.425

Dům se nachází v blízkosti centra u autobusového nádraží. Díky své poloze je obyvatelům města stále na očích, poutá pozornost a hromadí se stížnosti na zdejší obyvatele. Celý dům z vnějšku působí velmi zchátralým dojmem. Pronajímatel údajně nemá zájem investovat do rekonstrukce domu. Nájemníci uvádí, že byty mají základní sociální vybavení (voda, topení, WC a koupelna). Někteří

z místních nájemníků vyjádřili se zdejším bydlením spokojenost, avšak většina ví, že nemá kam jít a na podmínky v domě si proto nestěžují. Zpravidla se jedná o nájemníky déle usedlé, kteří v domě žijí i více než deset let a své byty si udržují. V posledních měsících se do domu stěhují Romové ze Slovenska. Setkáváme se zde se známkami experimentování s drogami. Přestože je mezi místními lidmi nízká vzdělanostní úroveň, jsou zde dva mladí muži s úplným středním vzděláním – i tito však poukazují na obtížnost najít si zaměstnání a jako hlavní důvod neúspěchu uvádějí svou etnicitu.

Ulice Železnobrodská č. p. 94, 259, 260, 261, 262 přezdívaný „Dlouhák“ - jedná se o jeden dům ve vlastnictví města celkem se šesti vchody. Každý vchod má 4 bytové jednotky velikosti 1+1 a se suchým záchodem v bytě. Právě z důvodu nevyhovujícího technického stavu bude město dům bourat, proto nájemníky s nájemní smlouvou na dobu neurčitou postupně vystěhovává do vedlejšího domu. Ostatní obyvatelé s nájemními smlouvami s dobou určitou k vystěhování vyzývá a nenabízí náhradu bydlení.

Dům „Dlouhák“

Vedlejší dům, kam se stěhují obyvatelé „Dlouháku“

Dům č. 299 (Vlastníkem Tanvaldská bytová společnost – Tabys, s.r.o.) je dalším vyloučeným místem. Město tyto byty, které jsou ve velikosti 2+1 nebo 3+1 nabízí nájemníkům, kteří mají nájemní smlouvy na neurčito a které postupně vystěhovává z ulice Železnobrodská. Dům je v dobrém technickém stavu, má plastová okna, vyhovující sociální zařízení.

Ubytovna Koruna v soukromém vlastnictví se nachází v blízkosti centra města. Vlastníkem je paní Pořízová, která provozuje i ubytovnu v Desné. Ubytovna má kapacitu 22 pokojů a nabízí ubytování především dělníkům nebo jednotlivcům. Rodiny s dětmi dle domovního řádu ubytovna nepřijímá. Dle místních jsou v ubytovně nastaveny přísné podmínky (např. návštěvy apod.) V ubytovně žijí pouze tři Romové.

Mezi další místa, obývaná sociálně vyloučenými lidmi patří byty v soukromém vlastnictví v ulici Hlavní č. p. 844. Jedná se o 4 bytové jednotky, v nichž žijí 2 rodiny čítající asi 10 osob a dále jednotlivé byty v ulici **Krkonošská č. p. 339, 340.**

Ve městě se objevila skupina osob nazývajících se Roma Tanvald, nejedná se však o žádnou registrovanou organizaci s právní formou dle občanského zákoníku. Tato skupina postupně přestěhovává Romy ze sociálně vyloučených lokalit do ubytovny v Harrachově – jedná se o 150 až 200 lidí, kteří již takto odešli. Jedná se o organizované vystěhovávání. Ubytovna je údajně ve velmi dobrém technickém stavu a je ve vlastnictví jedné z představitelk této skupiny. Od vedoucích pracovníků města i místních NNO jsme zjistili, že tato organizace je nečitelná, s nikým nespolupracuje a neprokazuje svoji činnost.

Pro cílovou skupinu osob ohrožených sociálním vyloučením v Tanvaldu existují čtyři organizace poskytující sociální či návazné služby. Oblastní charita Most poskytující NZDM pro děti a mládež od 6 do 26 let sídlí v blízkosti vyloučených lokalit na ul. Hlavní 1309, Tanvald – Smržovka. Organizace v současnosti eviduje více jak 50 pravidelných klientů, z čehož největší počet klientů je ve věku 15 - 26 let. Kromě provozu NZDM organizace dále ve spolupráci s městem poskytuje v rámci „Sociální ubytovny“ ubytování nízkopříjmovým osobám. Pronájem na této ubytovně činí 140 Kč za den, který je zpravidla hrazen z dávek hmotné nouze. Výběr nájemníků ubytovnu poskytovatel konzultuje s pracovníky sociálního odboru městského úřadu.

Další organizací působící v Tanvaldu je Mateřské a dětské centrum provozované organizací Maják, které nabízí rodinám s malými dětmi (především maminkám na rodičovské dovolené) pohybové, hudební, tvořivé, ale i vzdělávací aktivity. Občanské sdružení D.R.A.K do obce dochází 1 krát týdně a poskytuje službu SAS – orientuje se však převážně na rodiny s postiženým dítětem. Terénní programy zaměřené na uživatele návykových látek ve městě zajišťuje občanské sdružení Most k naději dojíždějící z Liberce.

Začátkem roku 2012 v obci nastaly občanské nepokoje v souvislosti se zabitím mladého Roma.

Mapa č. 18 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Doporučení

Město Tanvald je s nabídkou současných služeb vcelku spokojeno, z pohledu krajského úřadu i našeho je však nabídka a rozsah služeb zcela nedostačující. Samotné město má několik pracovníků sociálního odboru, které dochází do terénu a spolupracuje s místními NNO. Rozšířilo by však služby, které již v obci působí (D.R.A.K, o. s., Oblastní charita Most, případně docházení organizace Most k naději jako prevence drogové problematiky a přednášení na školách, které v minulosti vykonávala organizace Maják, o.p.s. – Zakopaný pes, která dojížděla z Liberce). Z rozhovorů s místní samosprávou bylo patrné, že město podporuje pouze ty NNO, které s obcí spolupracují a jasně vykazují svojí činnost – dle vyjádření některých respondentů je však město spokojeno pouze se službami, které „jdou městu na ruku a pomáhají držet problémy pod pokličkou“. V obci tedy doporučujeme poskytování všech tří sledovaných služeb s rozšířenou působností i na Smržovku. NZDM poskytující služby pro cílovou skupinu 6 – 26 let zajišťované třemi úvazky a s rozšířenou provozní dobou, dále terénní programy a to i s ohledem na „drogový terén“ a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi s větším důrazem na činnost v romských rodinách. Jako vhodné se jeví zřízení jednoho úvazku zdravotně sociálního pracovníka.

5.6.3. VELKÉ HAMRY

Město Velké Hamry má cca 2 822 obyvatel. Obcí s rozšířenou působností a obcí s pověřeným úřadem je pro Velké Hamry město Tanvald, které je od obce vzdáleno 3 km. Velké Hamry jsou od Liberce vzdáleny 36 km a jsou v České republice jedním z největších sídel bez názvů ulic.

Občanská vybavenost je ve městě dostatečná. Jsou zde MŠ i ZŠ, dětský i praktický lékař, zubař, lékárna, knihovna, obchody s potravinami a jiné služby. Není zde ale městská policie. Město proto situaci na základě spolupráce s Agenturou pro sociální začleňování a hlavně Policie ČR Tanvald kompenzuje absencí policie vytvořením pozic asistentů prevence kriminality. Tuto činnost zajišťují dva pracovníci, kteří dohlíží na pořádek ve městě. Město nabízí různé volnočasové aktivity: kroužky pro děti a mládež, má hřiště.

Dopravní obslužnost je vyhovující. Vlakové spoje z Tanvaldu do Železného Brodu zastavují téměř každou hodinu. Z Velkých Hamrů jezdí také rychlíky z Prahy do Tanvaldu. Po reorganizaci autobusových linek IDOL v roce 2010 jsou Velké Hamry obsluhovány dvěma linkami s poměrně frekventovaným provozem v pracovní dny a několika spoji o víkendu. Kromě toho zde zastavují spoje dálkové linky Praha – Harrachov.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Vzhledem k ukončení činnosti místních továren, musí pracující za zaměstnáním obvykle dojíždět jinam, zpravidla do Liberce či Jablonce. Město sice nabízí nějaká kvalifikovaná pracovní místa, na ně ale sociálně vyloučení obyvatelé vzhledem ke svému vzdělání nedosáhnou. To je také jedním z důvodů, proč mnozí z obyvatel města pobírá dávky hmotné nouze. Město se snaží věc řešit vytvořením pracovních nabídek formou veřejně prospěšných prací. V minulosti město Romům nabízelo možnost si touto formou odpracovat dluh, což někteří sociálně vyloučení obyvatelé využili. V současnosti však tito podle vedení města o nabídky nejeví příliš velký zájem. Míra nezaměstnanosti v obci dosahuje 13,2 %.

Míra a stav sociálního vyloučení

Většina sociálně vyloučených Romů žije v pronajatých bytech v soukromém vlastnictví, kde je často vysoký nájem a nevyhovující podmínky. Město má k dispozici spíše byty pro ZTP. Ostatním Romům byty nenabízí z důvodu nedůvěry místních obyvatel, kteří až na pár výjimek nechtějí s Romy bydlet.

Jak již bylo řečeno, město disponuje MŠ i ZŠ. Obec si stěžuje na nezájem Romů o umístování svých dětí do MŠ. Podle vedení města nejeví o MŠ žádný zájem a děti připravují o možnost získat příležitost začlenit se do kolektivu a získat potřebné dovednosti pro vstup do základní školy. Romové naopak tvrdí, že důvodem není nezájem, ale jejich finanční situace.

Ve městě žije dle odhadů vedení města cca 130 Romů, z čehož větší část tvoří děti do 15 let. Majoritní obyvatelstvo si nestěžuje na soužití s Romy, „pokud však s nimi nemají žít ve společné lokalitě“. V případě, kdy by mělo dojít k přistěhování Romů do jejich lokality, řeší se věc s vedením

města. To je důvodem, proč město Romům nechce nabízet městské byty. Město si víceméně stěžuje pouze na situaci v Mezivodí, kde jsou zcela nevyhovující podmínky k bydlení.

Mezivodí 592 – lokalitu představuje dům, který v minulosti nabízel služební byty pro dělníky z místní továrny, v současnosti je ve vlastnictví soukromého majitele. Majitel dům neudrzuje a požaduje vysoký nájem. Dům obývá asi 35 osob, z čehož jde převážně o děti a mládež do 26 let. Romové se do lokality dostali jako neplatiči nájemného v předchozím bydlení – dům, ve kterém v minulosti bydleli, byl zbourán. Někteří zde bydlí i 3 roky. V době zpracování analýzy v domě nefungoval odpad – nájemníci nemohli využívat WC. V domě jsou chybějící či poškozená okna, plíseň v bytech. Majitel nemá zájem byty udržovat a řešit havarijní stavy domu – dle jeho vyjádření se jedná o vzdor proti neplacení nájemného zdejšími obyvateli. V lokalitě pomáhají komunikaci s majitelem řešit pracovníci Mostu k naději a město nabízí lidem možnost odpracování dluhu formou práce pro město v rámci veřejně prospěšných prací.

Od ledna 2013 ve Velkých Hamrech funguje lokální partnerství, koordinované Agenturou pro sociální začleňování. Neziskové organizace, zejména Most k naději, se snaží nájemníkům asistovat při zajišťování bydlení, a to zejména formou vyjednávání s majiteli nemovitostí a zprostředkováváním komunikace s vedením obce.

Mezivodí 592

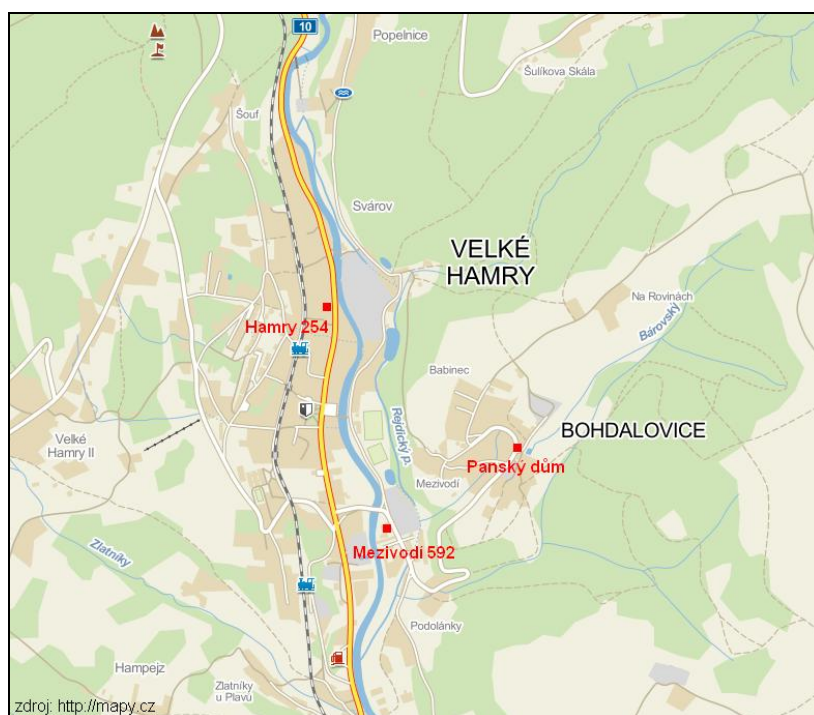
Prostory domu Mezivodí 592

V lokalitě **Hamry 254** odhadem zde žije okolo 10 - 12 osob, převážně dětí do 6 let. V lokalitě **Hamry 365** žije odhadem také 10 - 12 osob. V obou lokalitách jsme neshledali problémy s technickým stavem domů nebo s přístupem soukromých pronajímatelů.

Velké Hamry č. p. 563 – 566 přezdívaný „Panský dům“ patří soukromé majitelce ukrajinské národnosti, paní Planinové. Na část domu je uvalena exekuce a lidé s podporou města, organizace most k naději a Agentury pro sociální začleňování řeší problémy s neplatností nájemních smluv –

tento stav jim neumožňuje využívat dávky hmotné nouze k úhradě nákladů na bydlení a dostávají se tak do dluhové pasti a hrozí jim vystěhování. Dům je v zachovalém technickém stavu, má plastová okna, sociální zařízení je v jednotlivých bytech. Obyvatele domu tvoří převážně migrující Romové, kteří se neustále stěhují po Velkých Hamrech a okolí. Dle evidence obyvatel zde žije 11 osob, někteří lidé se přestěhovali v nedávné době z Mezivodí, kde dlužili na nájemném. V části č. p. 566 žije 14 osob, polovinu tvoří Romové.

Mapa č. 19 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Celkově se dá říci, že poskytování sociálních služeb není v obci vyhovující. Nejsou zde aktivní žádné organizace, které by pravidelně poskytovaly SAS a NZDM. Do obce dochází organizace Most k naději, která nabízí terénní programy. Její činnost je však pro nedostatek finančních zdrojů ohrožena. Město chce pomoci zejména dětem a mládeži ze sociálně vyloučených lokalit. Proto uvažuje o zapojení organizace MDC Maják z Tanvaldu, která by mohla do Velkých Hamrů dojíždět a nabízet doučování dětí zejména předškolního věku. Tato organizace doposud nemá potřebnou registraci sociální služby a o další spolupráci, především v podobě poskytování služby SAS, se bude nadále jednat.

Doporučení:

Dle rozhovorů s místními lidmi a s vedoucími úředníky města bylo zjištěno, že je zapotřebí podpořit pravidelné docházení terénních pracovníků. Je potřeba systematické práce s celou rodinou ve službě SAS. Oba typy služeb by měly být personálně obsazeny minimálně jedním sociálním pracovníkem s možným propojením s působením služby v Tanvaldu. Případně zřízené NZDM by navštěvovalo odhadem 20 až 30 romských dětí a mládeže ve věku 6 - 26 let, vzhledem k nastavení individuálního projektu kraje pro cílovou skupinu 15 - 26 let vnímáme jako vhodnější využívání služby NZDM v Tanvaldu. Pakliže by bylo rozšířeno NZDM v Tanvaldu, jeví se jako dostačující terénní forma NZDM alespoň dva dny v týdnu přímo ve Velkých Hamrech. Vhodné by bylo působení zdravotně sociálního pracovníka z Tanvaldu.

5.7. ORP SEMILY

5.7.1. SEMILY

Obec Semily je nejmenším okresním městem, které vykonává jak funkci obce s pověřeným úřadem, tak je i obcí s rozšířenou působností. Obec měla ke dni 1. 1. 2013 8 764 obyvatel. Semily leží východně od města Turnov.

Obec má dostatečnou občanskou vybavenost. Ve městě se nachází pošta, mateřské školy, základní školy, SOU, SOŠ, gymnázium, speciální školy, knihovna, kino, kulturní zařízení, muzeum, galerie, zdravotnické zařízení, lékárny, obchody a další služby. Ke sportovnímu vyžití slouží řada hřišť a sportovních areálů. Veřejná doprava je ve městě dostatečně zajištěna. Dopravu v lokalitě zajišťuje železnice, místní a dálkové autobusové spoje (ze Semil do Turnova je doprava dostupná od 4 hodin do 23 hodin, z Turnova do Semil od 4:30 hodin do 23:30 hodin). Ve městě je pět mateřských a pět základních škol. Semily mají i dvě střední školy a gymnázium.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Semily se potýkají stejně jako okolní města s vyšší mírou nezaměstnanosti 10,5 %. Za prací proto občané z města dojíždí do Turnova, Liberce a okolí.

Míra a stav sociálního vyloučení

Ve městě žije dle kvalifikovaného odhadu 400 - 450 Romů. Větší část těchto Romů jsou děti a mládež do 26 let. Romové žijí převážně v centru či nedaleko centra města. Město s Romy (vymezené jako starousedlíky) nemá větší problémy, proto také nevyvíjí žádná preventivní opatření - jako je podpora NNO, která by pracovala s touto skupinou. Problémy, které město vnímá, se začaly vyhrcovat po roce 1989, kdy postupně docházelo k ukončení činnosti místních továren (např. Kolora, která nabízela pracovní uplatnění i Romům). Vlivem ztráty zaměstnání se začala zhoršovat i životní úroveň v romských rodinách. Romské děti často navštěvují speciální školy v Semilech.

Nejčastěji sociálně vyloučení lidé řeší otázku bydlení, zadluženost a zaměstnání. Do městských bytů a městských ubytoven se především Romové dostávají velmi těžce. Městské byty mohou získat takové rodiny, které řádně hradí veškeré poplatky. Romové tvrdí, že i přestože splatí vůči městu veškeré dluhy a v obálkové metodě uspějí, musí po dobu dalších 6 měsíců prokazovat bezdlužnost.

Obec nevnímá, že by v Semilech byly sociálně vyloučené lokality. V současnosti Romové bydlí převážně v soukromých pronajatých bytech či na ubytovnách v centru města. Jsou jim však známy oblasti, kde žije více Romů pohromadě. Jedná se o tato místa:

„Kolonka“ – lokalita, kterou místní továrna Kolora původně vybudovala pro své dělníky, kde jim takto nabízela služební byty. Postupně se do lokality jako zaměstnanci nastěhovali i Romové. V současnosti je lokalita v majetku města a je z části neobsazená. Žije zde již pouze 10 rodin, tj. 30 až 40 osob. Ceny pronájmu se pohybují okolo 5 000 až 6 000 Kč.

Panelový dům v ul. Jižní 465 je osmipatrový dům, který původně patřil městu, ale v současnosti je v soukromém vlastnictví. Protože s předešlými majiteli domu byly potíže, převážná část původních obyvatel se z bytů odstěhovala. Postupně byly byty pronajímány Romům jako jediným zájemcům. V bytech však nežijí pouze Romové, dle odhadů zde žije 100 lidí a polovinu z nich tvoří neromové. Ceny pronájmu se pohybují kolem 8 000 – 9 000 Kč.

Jižní ulice č. p. 465

Ubytovna Samko (Nádražní 575) – jedná se o ubytovnu, kterou vlastní pan Samko. V současnosti zde žije cca 5 či 6 romských rodin (cca 20 osob, převážně dětí do 15 let). Ubytovna původně sloužila pro místní kriminální oddělení Policie ČR. Technický stav ubytovny není vyhovující pro matky s dětmi či celé rodiny, které nejčastěji ubytování vyhledávají. Ceny za pronájem se pohybují okolo 2 500 Kč na osobu za měsíc.

Soukromý pronájem u pana Pytlíčka – pronajímány byty v domě zvenčí vypadají dobře, zevnitř však dle dotazovaných není vyhovující hlavně sociální zařízení. V některých bytech není zavedena voda. Ceny za pronájem jsou vysoké, jejich výše se nám však nepodařilo zjistit. Dle odhadu zde bydlí 3 až 4 romské rodiny (odhadem 12 - 15 osob, převážně dětí do 15 let).

Ul. Mizerova 608 – dříve dům sloužil jako dům s pečovatelskou službou. Sociální pracovnice městského úřadu sem často dochází a řeší s obyvateli jejich konkrétní sociální situaci. Žijí zde nízkopříjmové rodiny, které jsou zadlužené.

V lokalitě **Na Škvárově** kdysi bydlelo několik sociálně vyloučených rodin. Domy, které dříve sloužily jako služební byty pro dělníky místních továren, v současnosti patří soukromým vlastníkům. Nyní zde žije pouze jedna vícegenerační rodina (odhadem 10 - 12 osob, převážně dětí do 15 let), kterou vnímá celé město jako nejvíce problémovou. Sám majitel se o objekt nestaral a rodina o údržbu objektu také nedbala - proto musel zasáhnout stavební odbor a nařídil majiteli několikrát demolici. Rodině se dlouhodobě nedařilo sehnat náhradní bydlení pro její pověst. V současnosti by mělo dojít k přestěhování části rodiny do Jablonce nad Nisou a Staré Paky. Většina dětí z této lokality se ale s rodiči přestěhovala do ubytovny k Samkovi. V lokalitě by se již neměl nikdo z rodiny zdržovat, nicméně od obyvatel bylo zjištěno, že tam stále někteří žijí.

Mapa č. 20 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Obecně platí, že město nenabízí žádné sociální služby pro cílovou skupinu. Jako důvod jsou zmiňovány absence financí a orientace města na jiné služby. Město se převážně zaměřuje na kulturu a „zvelebení“ města. Samo také neshledává nutnost podobnou službu zřizovat či výrazně podporovat. Vedoucí sociálního odboru má však jiný názor a podporu služeb vnímá jako prevenci, která je pro řešení sociálního vyloučení nezbytná. V minulosti zde nabízelo službu SAS občanské sdružení D.R.A.K, nyní v obci nepůsobí. Chybějící sociální služby zde supluje sociální odbor, který by však uvítal činnost NNO, která by docházela do lokalit a adekvátně poskytovala služby SAS a TP .

Doporučení

V obci by měly být poskytovány služby TP a SAS, které by spolu navzájem spolupracovaly a vzájemně se doplňovaly. Dle našich zjištění by bylo dostatečné personální obsazení každé služby jedním pracovníkem.

5.8. ORP ŽELEZNÝ BROD

5.8.1. ŽELEZNÝ BROD

Město Železný Brod je obcí s rozšířenou působností, která se nachází v okrese Jablonec nad Nisou, zhruba 16 km jihovýchodně od Jablonce nad Nisou a cca 38 km od Liberce. Ve městě žije kolem 6 500 obyvatel. Město má vyhovující občanskou vybavenost. Jsou zde MŠ, ZŠ a ZUŠ, i dvě SŠ. Dále praktičtí lékaři pro děti, dorost i dospělé, lékárna, městská policie, pošty, banky, supermarkety, FÚ, KÚ,

knihovna a jiné služby. Protože převážná část místních Romů žije v centru či poblíž centra města, mají všechny služby přímo na dosah. Nedá se tedy hovořit o jejich prostorovém vyloučení. Dopravní dostupnost z Železného Brodu do Jablonce či Liberce a zpět je zajištěna autobusovými a vlakovými spoji, které jezdí od cca 4 hodin do cca 23 hodin i několikrát za hodinu. Město nabízí dostatek MŠ, ZŠ i dvě SŠ, které jsou zaměřené na sklářství, kterému se v minulosti v okolí dařilo.

Přestože Romové obvykle nechtějí dávat děti do školky, mateřské školy v Železném Brodě jsou jimi v řadě případů využívány. Samo město se snaží Romy motivovat, aby jejich děti docházely do školek minimálně v předškolním věku, nebo aby školku navštěvovaly alespoň několikrát v týdnu. S dětmi ve školkách nejsou větší problémy.

Město začlenilo speciální školu (kterou navštěvovaly převážně děti neromských rodin) do běžné základní školy. Původně proto, že speciální škole hrozil zánik z důvodu ukončení financování krajem. Přestěhování školy a změna prostředí pro Romy neznamena žádná větší problémy. Škola eviduje pouze u rodin, které bydlí dále od školy zhoršenou docházku, kterou se snaží řešit s OSPODem. Škola také zmínila případ, kdy došlo k přesunu jednoho romského žáka ze speciální školy do běžné základní školy.

Mezi Romy se vyskytují středoškoláci a dokonce i malé množství vysokoškoláků, které se snaží město podporovat (v minulosti např. pomoc při psaní bakalářské práce) – dle odhadů pracovníků města jde o 4 až 5 osob. I přesto však je mnoho mladých Romů, kteří studium na SOU či SŠ nevnímají jako potřebné, studium předčasně ukončují a raději nastupují do evidence Úřadu práce.

Město nabízí různé kulturní vyžití pro své obyvatele. Například městské koupaliště, divadlo, kino, muzeum, sbor dobrovolných hasičů, DDM, skautský oddíl, TJ Sokol a jiné. Zpravidla se jedná o zpoplatněné aktivity a kroužky. V současnosti Romové až na pár výjimek o zájmové kroužky nejeví velký zájem, zájem mají např. o fotbalový kroužek a box, který trénují romští trenéři.

Město má zájem podporovat využívání volnočasových aktivit (kroužků pro děti a mládež). Chystá se proto finančně podporovat děti ze ZŠ ze sociálně slabších rodin, kdy jim chce nabídnout možnost využití zpoplatněných kroužků na rok zdarma. Děti tímto získají možnost kroužky bezplatně na rok vyzkoušet, zjistit, co je baví a případně na vybraný kroužek pravidelně docházet i za cenu zpoplatnění.

Zaměstnanost a pracovní příležitosti

Obec sděluje, že na dávkách hmotné nouze eviduje odhadem 30 % žadatelů z řad Romů, ostatní žadatelé jsou z řad majoritního obyvatelstva. I přesto se však celková nezaměstnanost vlivem ukončení činnosti sklářského průmyslu v obci pohybuje kolem 10,5 %. Větší část obyvatel proto musí za zaměstnáním dojíždět do okolních měst jako je Turnov, Jablonec, Liberec apod.

Míra a rozsah sociálního vyloučení

Město eviduje v obci cca 100 Romů, z poloviny se jedná o děti a mládež do 26 let. Zvýšený počet Romů eviduje obec v případě návštěv rodinných příslušníků, kdy počet naroste až o dvojnásobek. Rodiny se ve městě objevily vlivem nabídky pracovních míst místních továren (Kolara), postupně docházelo k jejich sestěhování. Město vlivem zaměstnávání v továrnách eviduje mnoho smíšených

manželství (často s Poláky), což je pokládáno za příčinu lepšího životního standardu a také důvod, proč se převážná část „Romů“ za Romy nechce považovat a etnickou kategorizaci odmítá.

Na soužití s Romy si město nestěžuje. Relativní klid je dán především zdejšími Romy, kteří jsou zde i několik desetiletí a jsou již „starousedlíky“. Majoritní obyvatelstvo se s místními Romy sžilo a „nedá na ně dopustit“. Jediné, na co si majoritní obyvatelstvo stěžuje, je hluchost. Menší přestupky (krádeže, výtržnictví apod.), které jsou Romy páčány, jsou přičítány Romům z okolních měst.

Obec se snaží finančně podporovat NNO, které by pomáhaly řešit problémy této cílové skupiny – je to především organizace Most k naději poskytující TP se zaměřením na drogovou problematiku a také SAS poskytované organizací Compitum, která svoji činnost zajišťuje pouze prostřednictvím dobrovolníků.

Ze strany samosprávy nedochází k sestěhování Romů. Město se dle svého vyjádření snaží podporovat integraci sociálně vyloučených Romů, a proto k žádné z lokalit nepřistupuje se zvláštním režimem. Přidělování městských bytů probíhá dle vyjádření sociální pracovníce dle transparentních a rovných podmínek. Všechny byty, které město nabízí, jsou v dobrém stavu. Pokud jde o technický stav pronajímaných bytů soukromými vlastníky, jsou zpravidla také v dobrém stavu. Přidělování městských bytů zde funguje „obálkovou metodou“, které se může účastnit pouze žadatel, který prokáže bezdlužnost vůči městu. V těchto případech se město snaží nízkopříjmové rodiny, které jsou zadlužené (např. na odpadech) motivovat dohodnutím splátkového kalendáře, kdy po jeho sepsání už je možno se o byt ucházet. V rámci města dle směrnice pro přidělování bytů je možné získat i sociální byt, o který se nesoutěží (protože žadatel zpravidla nemá příjmy).

Masarykova ulice č. p. 172

Samotné město nevnímá, že by na jeho teritoriu existovaly sociálně vyloučené lokality, což je dáno celkovým sžitím obyvatel a dobrými vztahy mezi Romy a majoritou. Město zmiňuje spíše lokality, kde žijí převážně Romové, ale ne sociálně vyloučení, a těmi jsou následující dvě místa:

Nemovitosti v soukromém vlastnictví pana Pytlíčka na **Masarykově ulici** (hlavní ulice směrem k vlakovému nádraží) – jedná se o běžné obytné domy (mají plastová okna, vyhovující sociální zařízení). Majitel byty i dům udržuje ve velice dobrém technickém stavu. Ve vlastnictví tohoto muže je i dům u pekařství Mikula.

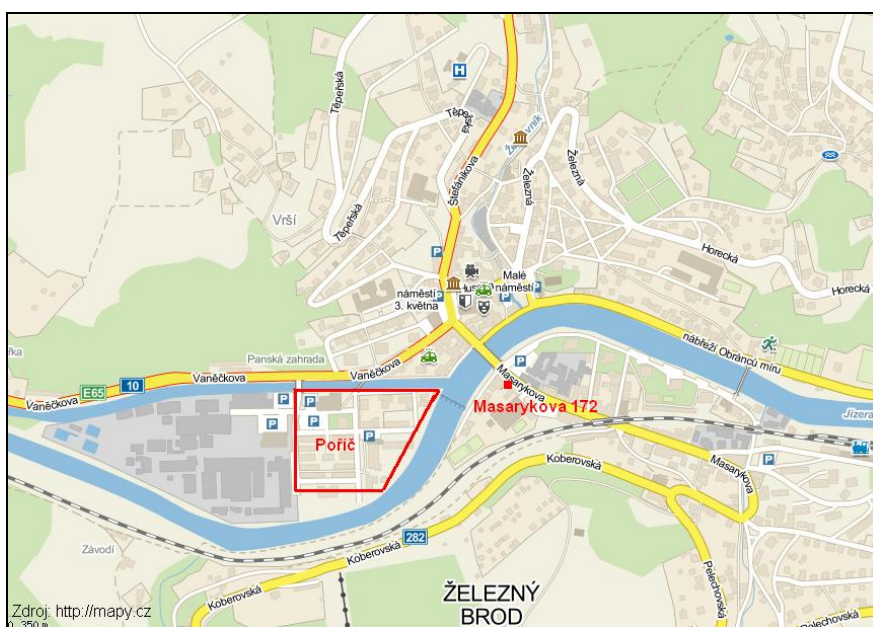
Poříč – jedná se o čtvrt, do které spadají ulice: Průmyslová, Stavbařů, Příčná, Slunečná. Nežijí zde pouze Romové. Převážná část obyvatel jsou děti a mládež do 26 let. Jedná se o byty, které jsou v dobrém technickém stavu (město byty udržuje), různé velikosti. Lokalita se nachází nedaleko centra. Ve svém okolí má na dosah všechnu občanskou vybavenost.

Městská část Poříč – obecní byty

Celkově lze uvést, že zmíněné sociální služby působící ve městě byly financované především z prostředků individuálního projektu kraje. Ukončení financování vidí město jako zbytečnou ztrátu veškeré systematické práce s uživateli služeb, se kterými pracovníci NNO navázali kontakt a následnou důvěru. Dle vedení města tak mnohdy velmi složitá a dlouhodobá práce může a často i přichází vniveč. Její následné obnovení přináší opětovné mnoho úsilí ze strany NNO, vynaložení dalších finančních prostředků z dotací na stejnou věc, která se tímto nemůže posunout dále.

Mapa č. 21 – Mapa rozmístění sociálně vyloučených lokalit

Jedním z vyhledávaných míst ve městě je knihovna. Nachází v centru lokality Poříč, kde se pohybuje převážná část romských dětí ve věku 6 -15 let. Protože knihovna dlouhodobě nabízí internet zadarmo, je často navštěvována dětmi a mládeží z nejbližšího okolí. Stabilně knihovnu navštěvuje 15

až 20 dětí. Takto se knihovna nedobrovolně od roku 1998 stala jediným místem, kde děti a mládež mohou trávit svůj volný čas. Samotná knihovna k tomu není určena (prostory, nabídka služeb). Pracovnice, které tuto činnost vykonávají nad rámec svých povinností a bez dostatečného vzdělání pro práci s touto cílovou skupinou, se snaží dětem nabídnout alespoň nějaké aktivity a tak suplují chybějící NZDM . Situace se proto dlouhodobě řeší s městem, které aktivně o zřízení NZDM usiluje. Město v minulosti jednalo o zřízení NZDM s organizací Liberecké romské sdružení, vzhledem k ukončení činnosti sdružení nyní vyjednává o spolupráci v Diakonii ČCE z Jablonce nad Nisou.

Doporučení

Město Železný Brod je jedno z mála měst, kde nedochází k vyhroceným situacím vlivem vzniku sociálně vyloučených lokalit. Relativní poklidný stav a nízká úroveň sociálního vyloučení je dána začleněním déle pobývajících Romů. Místní se snaží s místními NNO úzce spolupracovat a v rámci možnosti je také finančně podporovat. Město se snaží nízkopříjmové rodiny s dětmi podporovat různými zvýhodněními (například bezplatné užívání zájmových kroužků na 1 rok).

Terénní programy a SAS by ve městě měly být zachovány a to v personálním pokrytí 2 sociálních pracovníků ve službě SAS a jednom pracovníkovi ve službě TP pro nespécifikovanou sociální práci a minimálně 0,5 úvazku pro „drogový“ terén. Ve městě by mělo být zřízeno NZDM pro cílovou skupinu 6 – 26 let a nabízí se zachování propojenosti s místní knihovnou a využití konceptu komunitních knihoven jako inovativního projektu pro další programovací období.

6. Analýza sítě sociálních služeb v Libereckém kraji

K datu 17. 7. 2013 je registrováno celkem 462 sociálních služeb s působností v Libereckém kraji, z toho 153 služeb sociální prevence, kam patří i námi sledované služby terénní programy (15 služeb), sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (10 služeb) a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (14 služeb). Celkem je tedy služeb sociální prevence 39. Tyto služby deklarují, že poskytují své činnosti osobám žijícím či pocházejícím z území Libereckého kraje.

Zaměříme-li se ale na služby, které mají na území Libereckého kraje svá zařízení, jedná se o čísla výrazně nižší. Je to celkem 265 sociálních služeb a z toho 80 služeb sociální prevence - terénní programy (14 služeb), sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi (5 služeb) a nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (14 služeb) – celkem tedy 33 služeb sociální prevence. U námi sledovaných služeb pozorujeme výrazný pokles počtu registrovaných služeb pouze u jedné služby – sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, kde došlo k poklesu o celou polovinu.

Je nutné však zdůraznit, že v průběhu července 2013 dvě nově registrované sociální služby z kategorie TP a další dvě služby NZDM dosud nezahájily činnost. Dále jedna služba TP a jedna služba NZDM (obě služby provozovala organizace Romský život o. s.) na jaře 2013 ukončily z finančních důvodů svoji činnost. Z důvodu neukončeného správního řízení nutného k oficiálnímu ukončení služby však stále figurují v registru sociálních služeb a zpracovávaná data tak mírně zkreslují. Jeden poskytovatel služby NZDM službu vůbec nezačal poskytovat z důvodu nevyhovujících prostor (město Osečná), avšak i tato služba nadále figuruje v registru sociálních služeb. Skutečný počet reálně fungujících služeb sociální prevence v Libereckém kraji představuje 11 registrovaných služeb terénních programů realizovaných osmi poskytovateli sociálních služeb a stejně tak je tomu i u služby NZDM. U služby SAS odpovídají data z registru sociálních služeb skutečnému stavu.

Tabulka č. 3 – Poskytované sociální služby v Libereckém kraji

Počet služeb	2013 (leden – červenec)			
	Působnost v Libereckém kraji	Zařízení v Libereckém kraji	Faktické poskytování služby	Počet poskytovatelů služeb
Registrovaných služeb celkem	463	265		
Z toho služeb sociální prevence	153	80		
Z toho terénní programy	15	14	11	8
Z toho Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	10	5	5	5
Z toho Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	14	14	11	8

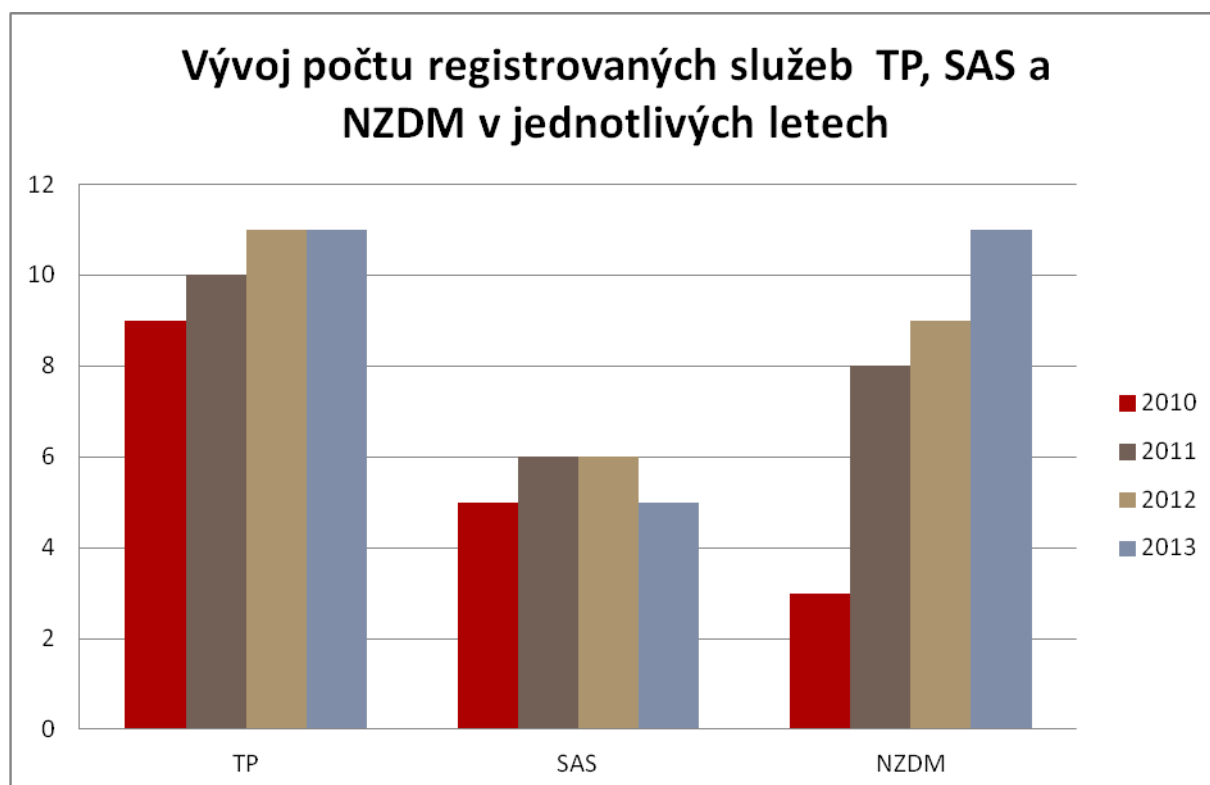
Další tabulka přináší přehled počtu registrovaných služeb od roku 2010. Zde je nutné čtenáře upozornit, že evidence registrovaných sociálních služeb zajišťovaná databází OK-systém přešla na nový databázový systém a je velmi problematické získat potřebná statistická data. Následující údaje jsme získali od pracovníků krajského úřadu, nicméně mohou obsahovat drobné odchylky od skutečného stavu.

Tabulka č. 4 – Působnost služeb sociální prevence v letech 2010 - 2012

	2010		2011		2012	
	Působnost v LK	Zařízení V LK	Působnost v LK	Zařízení V LK	Působnost v LK	Zařízení V LK
Registrovaných služeb celkem	213	222	237	196	x	268
Z toho terénní programy	9	9	10	10	x	11
Z toho Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	5	5	6	6	x	6
Z toho Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež	3	3	4	8	x	9

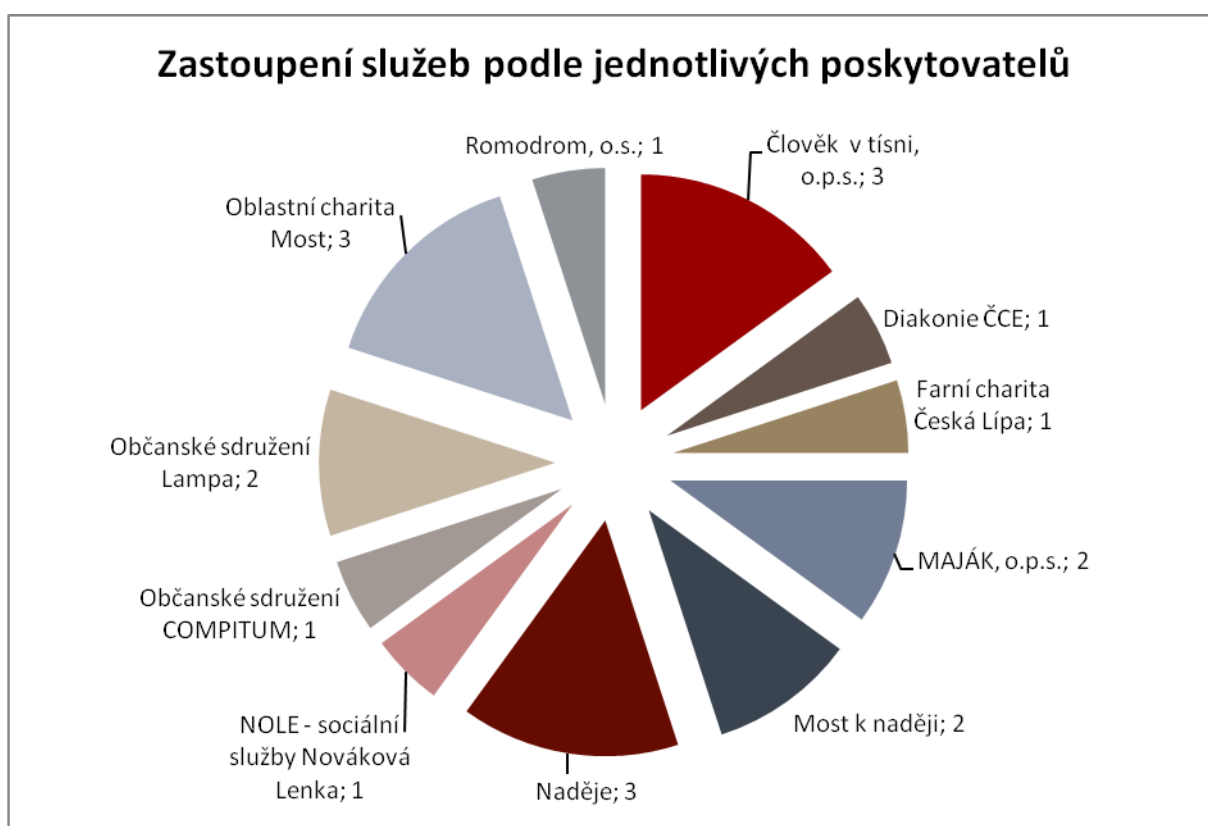
Pokud sledujeme vývoj v počtu registrovaných služeb za poslední 4 roky, tak z následujícího grafu je patrné, že v případě terénních programů je situace relativně stabilní a počet služeb od roku 2010 narůstal a od loňského roku je stabilní. U sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi došlo ke konci roku 2012 k ukončení jedné registrované služby a dostáváme se tak zpět na úroveň roku 2010. Přestože je tato služba zástupci oslovovaných měst a OSPOD velmi žádaná, je její poskytování oproti jiným službám v útlumu. Počet nízkoprahových zařízení pro děti a mládež rok od roku stoupá a tento trend je vzhledem k potřebám lokalit velmi žádoucí. Skokový nárůst počtu NZDM od roku 2011 způsobilo především zafinancování tohoto typu služby z prostředků individuálního projektu kraje. Pro data za rok 2013 jsme použili faktické poskytování sociálních služeb – tedy těch, které oficiálně provozují sociální službu dle zákona o sociálních službách.

Graf č. 1 – Vývoj počtu služeb sociální prevence v letech 2010 - 2013

Předložené informace dále doplňujeme výsledky vlastního dotazníkového šetření, které proběhlo mezi poskytovateli sociálních služeb působících v Libereckém kraji a zapojilo se do něj 20 registrovaných sociálních služeb – konkrétně 9 služeb terénních programů, 2 služby SAS a 9 služeb NZDM. Poskytovatelé, kteří se dotazníkového šetření neúčastnili, uváděli tyto důvody: u tří poskytovatelů jsme se setkali s neochotou poskytnout potřebné podklady, v sedmi případech již poskytovatelé službu neprovozovali nebo ji ještě nezačali a ve třech případech poskytovatelé nereagovali vůbec. Zastoupení spolupracujících organizací uvádí následující tabulka. Přesto lze předpokládat, že jsme získali a zpracovali data od reálně fungujících, angažovaných a spolehlivých organizací.

Graf č. 2 – Zastoupení služeb podle jednotlivých poskytovatelů

V grafu nejsou uvedeny následující organizace, které však figurují v registru sociálních služeb:

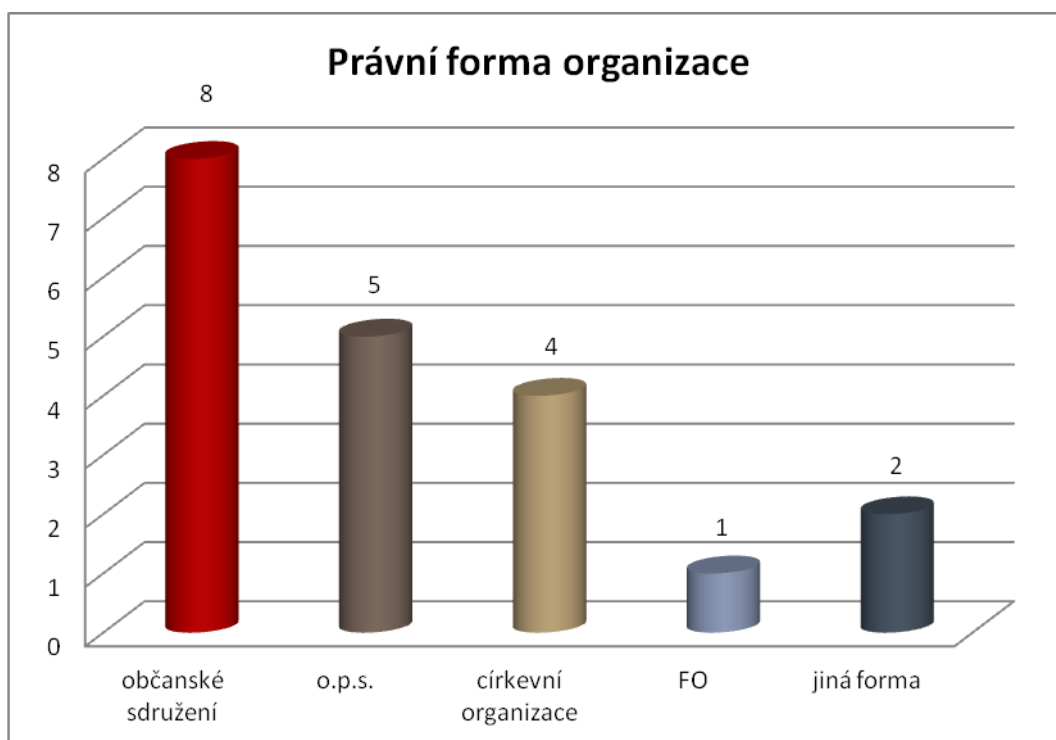
- Romský život, o. s. - organizace má požádáno o zrušení registrace služby TP z důvodu nedostatečného financování – správní řízení prozatím nebylo ukončeno. Organizace nadále poskytuje službu NZDM v Hrádku nad Nisou, Jablonci nad Nisou a Nové Vsi. Poskytovatel nám však neposkytl potřebné údaje.
- Liberecké fórum – nově zřízená organizace, která má registrované služby TP a NZDM s působností na území města Liberec. Organizace doposud nezačala služby poskytovat. Aktuálně využívá prostory pro NZDM na sídlišti Dobiášova (ve stejné budově, kde je

provozováno NZDM organizace Člověk v tísni). Organizace nám neposkytla žádné údaje o své činnosti.

- Society o. s. – nově zřízená organizace, která má registrované služby TP a NZDM s působností na území města Liberec. O činnosti organizace nejsou žádné informace, služby poskytovat nezačala a na naše kontaktování nereagovala.
- Centrum pro zdravotně postižené Libereckého kraje – poskytuje službu SAS v obcích Česká Lípa a Nový Bor, jejich hlavním zaměřením jsou však rodiny s postiženým dítětem a díky tomuto vymezení nám pro tuto analýzu neposkytli údaje o své činnosti.
- Občanské sdružení D.R.A.K. – má registrované služby TP a SAS s působností téměř po celém kraji. V rámci SAS se úzce zaměřuje na rodiny s postiženým dítětem. Organizace nám odmítla poskytnout potřebné informace.
- SANREPO, o. p. s. – poskytuje NZDM v Jablonném v Podještědí, organizace nám potřebné údaje zaslala opožděně.
- HoSt Home – Start Česká republika – organizace, která dle registru sociálních služeb poskytuje na území Liberce službu SAS. Organizaci se nepodařilo zkontaktovat a jejich činnost je pravděpodobně ukončena.
- Správa uprchlických zařízení MVČR – poskytují službu TP se zaměřením na cizince. Z důvodu odlišné cílové skupiny nejsou do této analýzy zařazeni.
- Město Osečná – v registru sociálních služeb stále figuruje jejich registrace NZDM. Město však službu nezačalo poskytovat z důvodu nedostatečných finančních prostředků na rekonstrukci vhodných prostor.

Poskytovatelé sledovaných sociálních služeb jsou ve všech případech neziskové organizace, církevní organizace nebo fyzické osoby, což ve svém důsledku znamená závislost služeb na financování z dotačních či grantových příspěvků.

Graf č. 3 – Poskytovatelé služeb podle právní formy

Zaměříme-li se na působnost námi sledovaných typů služeb v jednotlivých správních obvodech obcí s rozšířenou působností v Libereckém kraji, shledáme, že nejlepší pokrytí má ORP Liberec a to terénními službami. Je zde registrovaných 6 služeb, přičemž jedna se specializuje na cílovou skupinu uživatelů návykových látek – tzv. „drogový terén“. Z našeho pohledu je, co se týče počtu služeb (nikoli kapacity), nabídka terénních programů odpovídající – výjimkou jsou však Semily, kde nejsou poskytovány žádné služby. Naprosto alarmující situace je ale u služby SAS, která je poskytována pouze v ORP Jablonec nad Nisou a Tanvald. Například na konci minulého roku byla služba nabízena i v ORP Liberec, Frýdlant a Česká Lípa. U nízkoprahových zařízení pro děti a mládež je největší pokrytí v ORP Česká Lípa, kde najdeme 4 zařízení – v Mimoni, Zákupch, Náhlově a České Lípě. V ORP Liberec najdeme dvě fungující zařízení v Liberci a jedno v Jablonném v Podještědí. Po jednom NZDM najdeme ve městech Nové Město pod Smrkem, Jablonec nad Nisou a Tanvald. Žádné zařízení není provozováno v ORP Semily a Železný Brod.

Tabulka č. 5 – Počet služeb sociální prevence podle jednotlivých ORP

ORP	TP			SAS		NZDM	
	počet služeb	z toho zaměřených na závislosti na návykových látkách	počet poskytovatelů	počet služeb	počet poskytovatelů	počet služeb	počet poskytovatelů
Česká Lípa	3	1	3	0	0	4	4
Nový Bor	2	1	1	0	0	0	0
Liberec	6	1	5	0	0	3	3
Frýdlant	3	1	2	0	0	1	1
Jablonec nad Nisou	2	0	1	1	1	1	1
Tanvald	3	1	2	1	1	1	1
Semily	0	0	0	0	0	0	0
Železný Brod	2	1	1	0	0	0	0

U několika poskytovatelů (především terénních programů) se setkáváme s centrálním zázemím v Liberci a vyjížděním za uživateli služeb do jiných ORP. Tato podoba služby má jistě své výhody v možnosti sdílení informací a zkušeností v rámci pracovních týmů, dostatečné zázemí pro administrativní práci sociálních pracovníků, ale má to i své nevýhody. Mezi největší patří finanční nákladnost dojíždění do lokalit, dále je to nemožnost uspokojit poptávku po službě kvůli ztížené dopravní obslužnosti a v neposlední řadě také nemožnost konzultací s uživatelem mimo jeho bydliště, pakliže to situace klienta vyžaduje. Řada poskytovatelů se z těchto důvodů snaží vyjednávat s městy, kam dojíždí, spolupráci v podobě zpřístupnění konzultační místnosti na některé dny v týdnu nebo pronájem prostor za zvýhodněné nájemné.

Z hlediska personálního obsazení jednotlivých služeb v přímé péči – tzn. pracovníků, kteří jsou v přímém kontaktu s uživateli služeb, se údaje získané od poskytovatelů liší. Data uvádíme v přepočtených úvazcích, které lépe ilustrují reálnou situaci ve službách a jejich skutečné personální obsazení. I zde nám vyplývá zcela nedostačující personální pokrytí služby SAS.

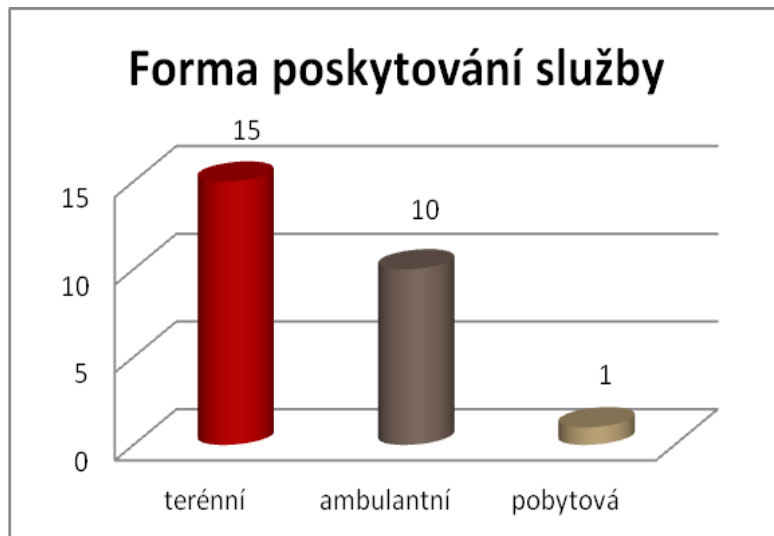
Tabulka č. 6 – Počet personálu podle přepočtených úvazků

	zaměstnanci	dobrovolníci	stážisté
TP	25,35 úvazku	0,925 úvazku	1,5 úvazku
SAS	1,2 úvazku	0 úvazku	30 úvazku
NZDM	38,95 úvazku	6,375 úvazku	29,5 úvazku

V jaké formě jsou sociální služby poskytovány? Poskytovatelé měli možnost v relevantních případech označit více možností u jedné služby. Celé tři čtvrtiny služeb jsou poskytovány terénní formou, polovina jich pak využívá formu ambulantní. Pouze u jedné služby se setkáváme s formou pobytovou

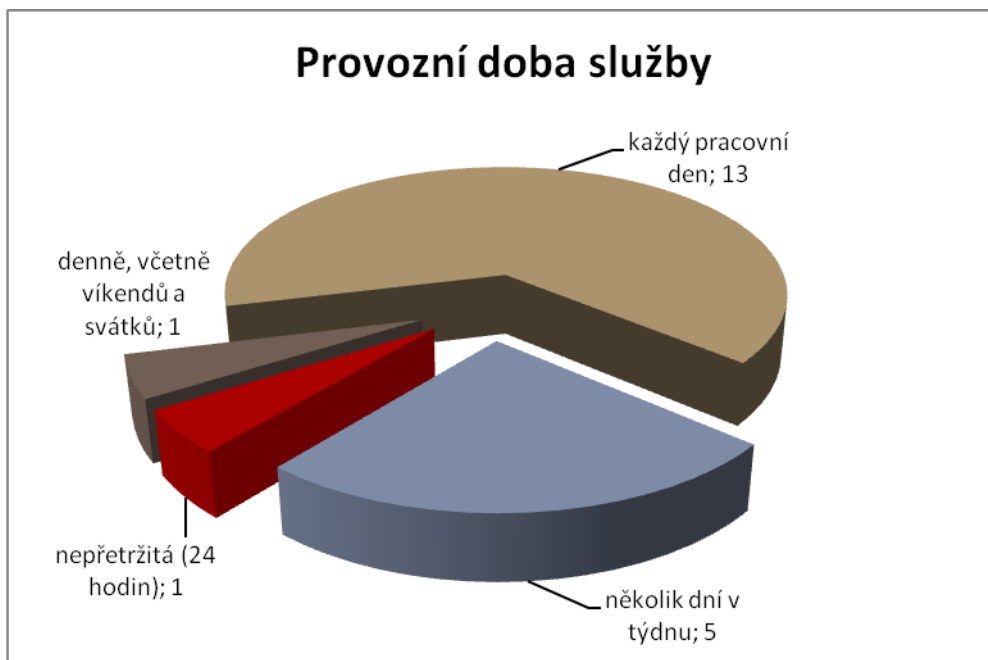
– je to specifický typ služby terénních programů poskytovaných v městské ubytovně v Liberci Kateřinkách.

Graf č. 4 – Forma poskytování služeb sociální prevence

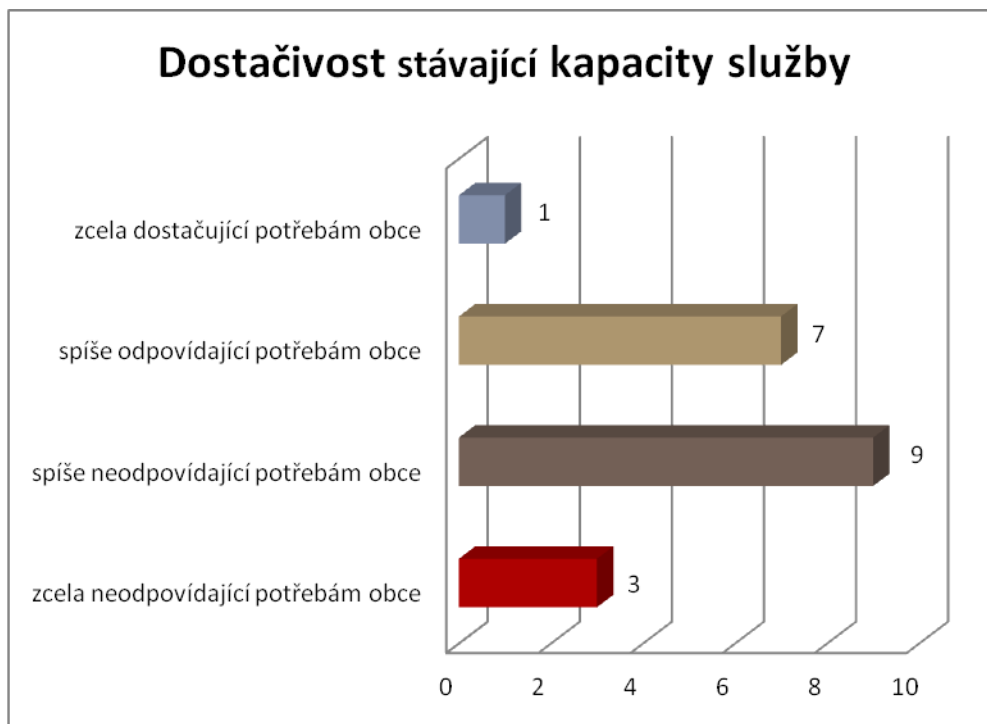
Z hlediska provozní doby jednotlivých sociálních služeb poskytuje jeden poskytovatel službu nepřetržitě a jeden poskytovatel denně a to včetně víkendů a svátků. Ve 13 ti případech se setkáváme s poskytováním služby každý pracovní den a v 5 ti případech je služba poskytována několik dnů v týdnu.

Graf č. 5 – Provozní doba služeb sociální prevence

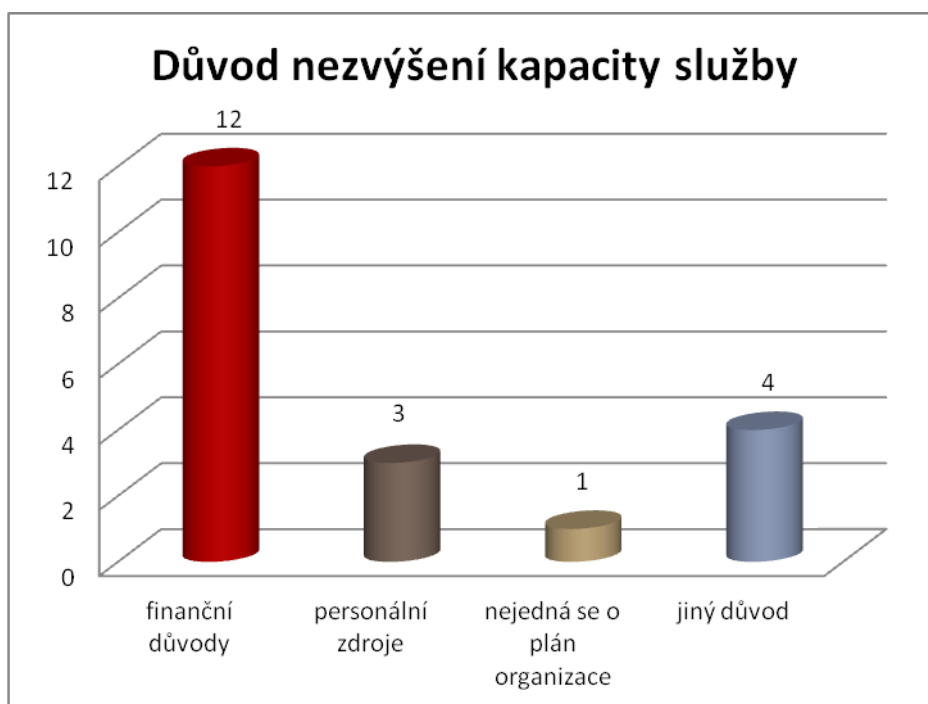
Z hlediska kapacity služeb považují poskytovatelé stávající služby v osmi případech za dostačující potřebám obce, kde působí. V devíti případech se setkáváme s názorem poskytovatelů, kdy stávající kapacita služby je spíše nevyhovující nebo zcela neodpovídá potřebám obce, ve třech případech neodpovídá potřebám obce vůbec.

Graf č. 6 – Hodnocení dostatečnosti služby vzhledem k potřebám obce

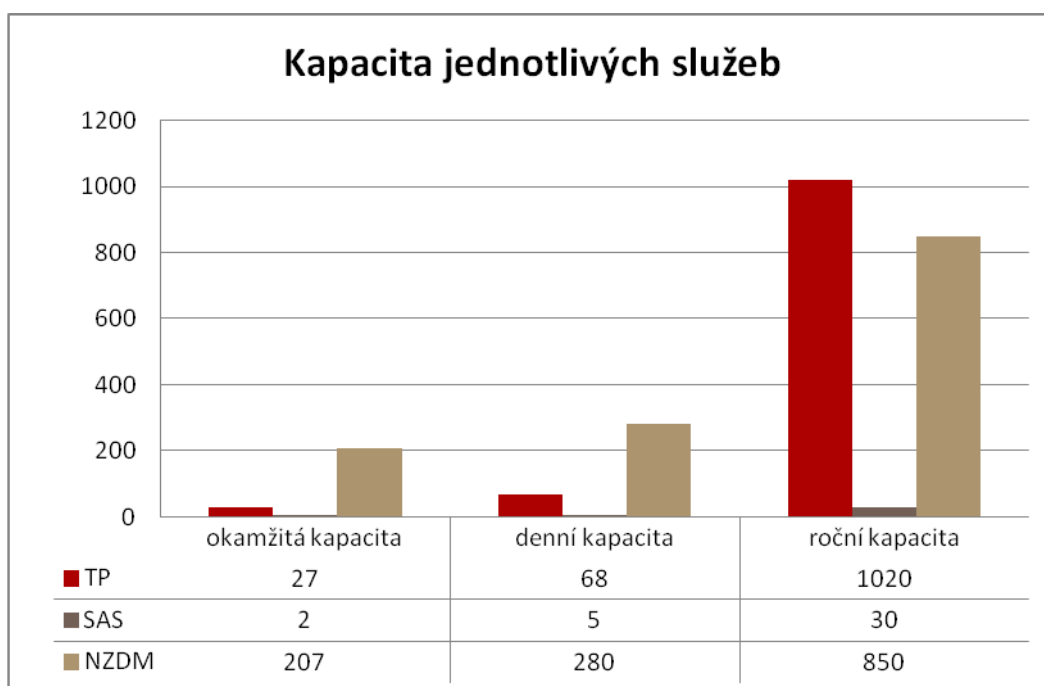
Poskytovatelů jsme se rovněž dotazovali, z jakých různých důvodů nezvýší kapacitu svých služeb, pokud jejich aktuální nastavení vnímají jako nedostačující. Z odpovědí těch poskytovatelů, kteří na předchozí dotaz odpovídali negativně, dvanáct uvedlo, že na rozšíření služby nemají potřebné finanční prostředky, tři uvedli nedostatečné personální kapacity a v jednom případě o to organizace neprojevila zájem. Čtyři poskytovatelé zahrli možnost „jiný důvod“. Ostatní poskytovatelé, kteří měli odpovědět, otázku nezodpověděli.

Graf č. 7 – Důvody nenavyšování kapacity služeb sociální prevence

Poskytovatelé služeb se také vyjadřovali ke kapacitám jednotlivých služeb. Zde je však nutné upozornit na fakt, že v případě terénních programů pět poskytovatelů nevedlo data k roční kapacitě a u služby NZDM tak neučinili dva poskytovatelé. I přesto nám však následující graf ukazuje, jaká je stávající kapacita služeb. Jak vidíme níže, služba SAS je kapacitně výrazně nedostatečná.

Graf č. 8 – Kapacita služeb sociální prevence

Přehlednější informace o kapacitě služeb poskytovaných v Libereckém kraji poskytují statistická data jednotlivých poskytovatelů, týkající se počtu uživatelů (jedná se o unikátní osoby nebo anonymní uživatele služby), počty kontaktů (jedná se o setkání s uživatelem služby nebo úkon ve prospěch uživatele, které nepřesáhne 10 minut) a počty intervencí (setkání s uživatelem služby přesahující 30 minut). Za rok 2013 se jedná o údaje za období leden – červen. U služby SAS se nepodařilo z databázového systému vygenerovat jiná data, než počty uživatelů této služby. U terénních programů lze vysledovat výkyvy v meziročním srovnání počtu uživatelů – největší skupina obslužených klientů byla v roce 2012, naopak nejméně klientů bylo obsluženo v roce 2011. U služby NZDM naopak pozorujeme nárůst počtu uživatelů služby, což je způsobeno především nárůstem počtu zařízení provozovaných na území Libereckého kraje.

Výsledky dotazníkového šetření i následného dotazování poskytovatelů poukazuje na rozdílnost evidence těchto údajů v jednotlivých službách – každý poskytovatel přistupuje ke statistickému vykazování dle své vnitřní metodiky. Do budoucna bychom Libereckému kraji doporučovali stanovit jednotnou metodiku vykazování realizace služby, aby bylo možné získaná data vzájemně porovnávat.

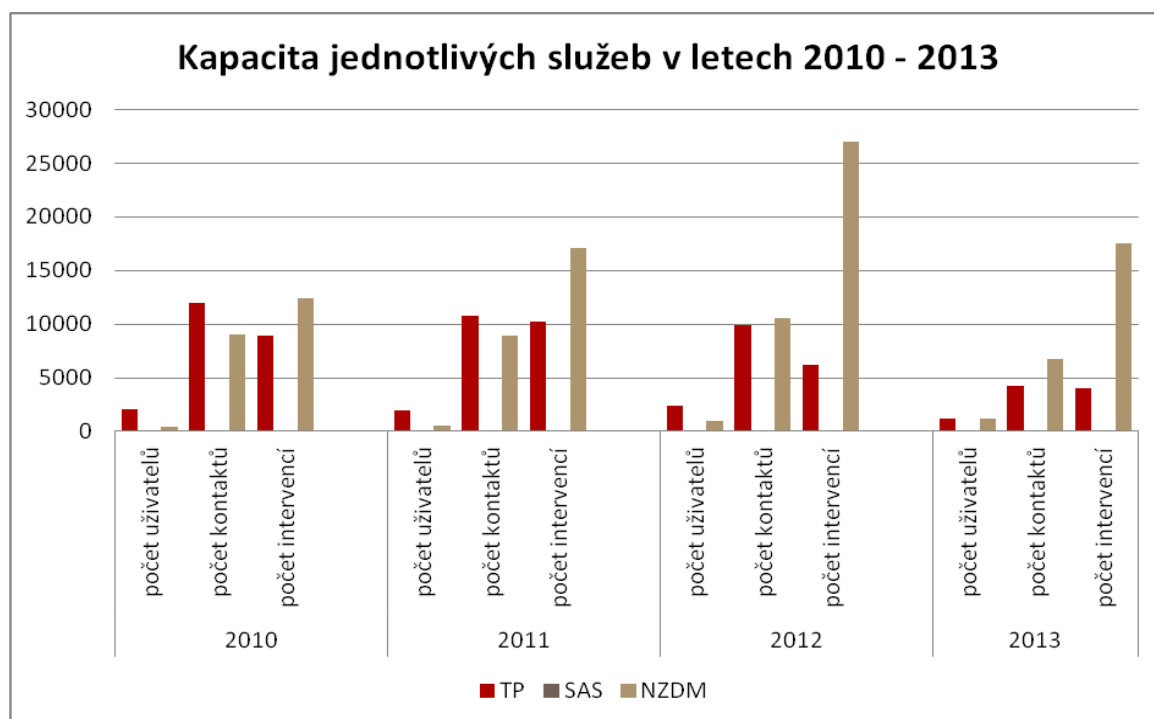
Tabulka č. 7 – Počet uživatelů, kontaktů a intervencí v letech 2010 - 2013

	2010			2011		
	počet uživatelů	počet kontaktů	počet intervencí	počet uživatelů	počet kontaktů	počet intervencí
TP	2046	11947	8907	1945	10807	10192
SAS	73	x	x	92	X	x
NZDM	468	9005	12455	544	8907	17052

	2012			2013*		
	počet uživatelů	počet kontaktů	počet intervencí	počet uživatelů	počet kontaktů	počet intervencí
TP	2417	9904	6151	1195	4250	4053
SAS	94	x	x	85	X	x
NZDM	1016	10555	27060	1186	6696	17485

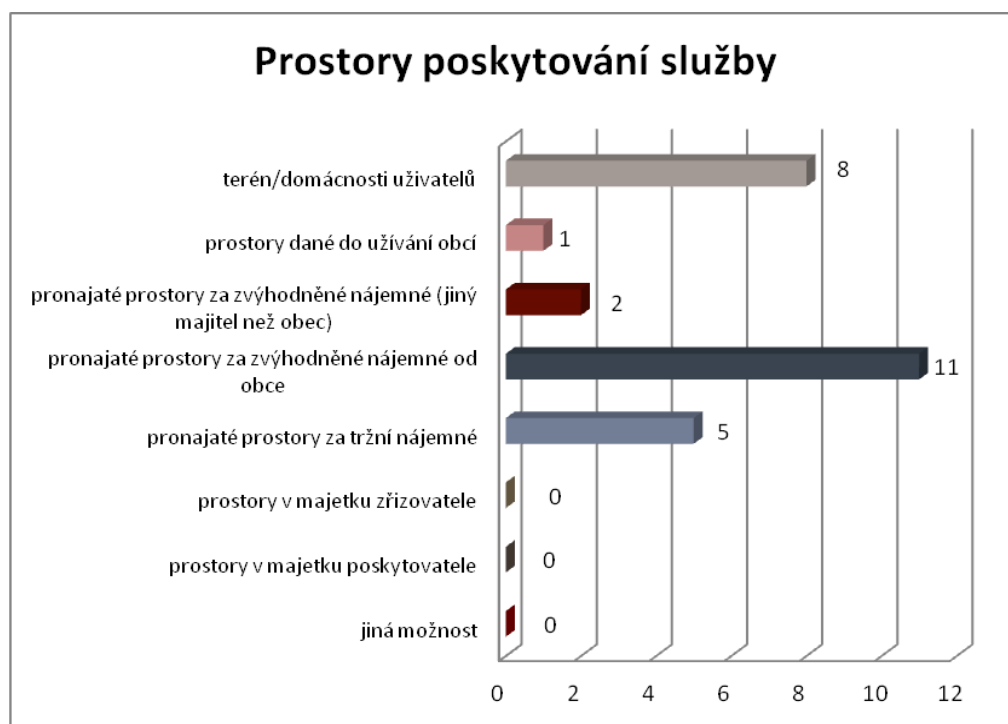
* údaje za rok 2013 se vztahují k období leden – červen

Graf č. 9 – Kapacita služeb v letech 2010 - 2013

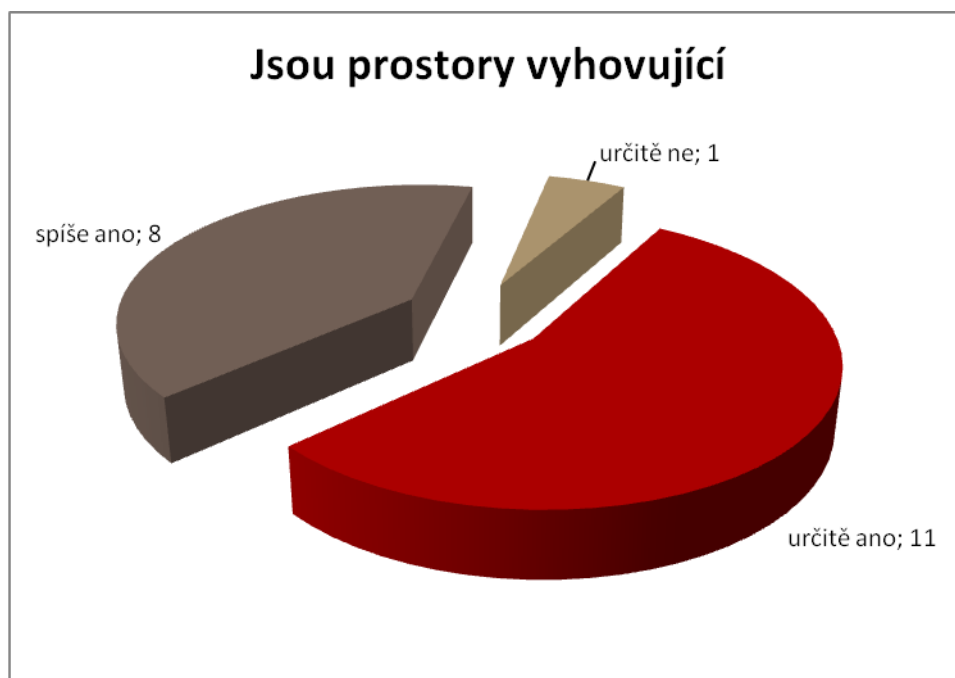
V jakých prostorách jsou služby poskytovány? Poskytovatelé zvažovali i více možností u jedné samostatné služby. Zázemí sociálních služeb v pronajatých prostorách od obce za zvýhodněné nájemné využívá 11 poskytovatelů a v jednom případě se setkáváme s bezplatným pronájmem od obce. Celá čtvrtina poskytovatelů poskytuje své služby v prostorách za tržní nájemné a čtyři desetiny poskytovatelů poskytuje své služby v terénu či domácnostech klientů služeb.

Graf č. 10 – Prostory poskytování služby

Většina poskytovatelů považuje své prostory za vyhovující či spíše vyhovující, pouze v jednom případě užívané prostory nevyhovují potřebám služby.

Graf č. 11 – Hodnocení prostor, kde je služba poskytována

7. Financování vybraných sociálních služeb

Služby sociální prevence jsou poskytovány uživatelům zcela bezplatně. Poskytovatelé tudíž nemají žádné prostředky plynoucí z finanční spoluúčasti klienta tak, jak se s tím setkáváme například u služeb sociální péče. Poskytovateli námi sledovaných služeb prevence jsou v Libereckém kraji pouze nestátní neziskové organizace, které jsou vesměs odkázány na vnější finanční zdroje – nejčastěji se jedná o dotace ze státního rozpočtu ČR, prostředky Evropského sociálního fondu, které poskytovatelé získávají prostřednictvím realizací vlastních projektů, nebo fakturací svých služeb v rámci dodávaných služeb v individuálních projektech Libereckého kraje.

Liberecký kraj byl příjemcem jednoho individuálního projektu zaměřeného na podporu služeb sociální prevence a to v období 2009 – 2012.

Registrační číslo projektu: CZ.1.04/3.1.00/05.00023

Název projektu: **IP1 Služby sociální prevence v Libereckém kraji**

Realizace projektu: 1. duben 2009 – 28. únor 2013

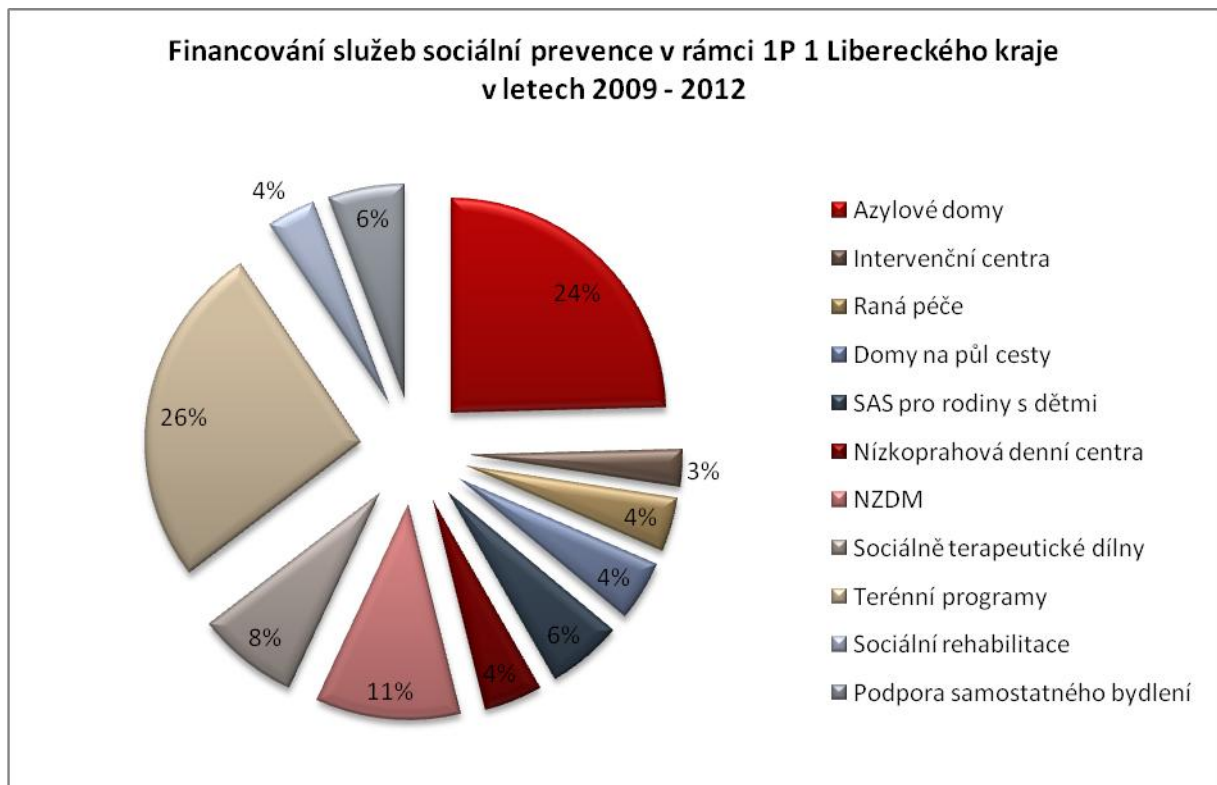
Přiznaná dotace: 225.247.847,00 Kč

Podpořené služby:

- Azylové domy – celkem 5 služeb s působností na Liberecku, Jablonecku a Českolipsku. Podpora v celkovém objemu 53.985.398 Kč.
- Intervenční centra – celkový objem financí 6.129.000 Kč pro podporu 2 intervenčních center s působností po celém kraji.
- Raná péče – podpořena jedna služba v celokrajskou působností – 9.034.950 Kč.
- Domy na půl cesty – podpořeny 2 služby, které na sebe však dobou realizace navazovaly, částkou 9.990.000 Kč.
- Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi – celkem podpořeno 6 služeb s pokrytím celého kraje – 12.415.360 Kč.
- Nízkoprahová denní centra – podpořeny dvě služby na Liberecku a Jablonecku v celkovém rozsahu 9.668.100 Kč.
- Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež – celkem podpořeno 11 služeb. Zde je však nutné podotknout, že dvě služby v průběhu projektu svou činnost ukončily a nahradily je po časové prodlevě 4 služby nové. Služby byly poskytovány v Jablonci nad Nisou, Liberci, České Lípě, Hrádku nad Nisou, Náhlově, Zákupech, Tanvaldu a Novém Městě pod Smrkem. Celkově bylo na tuto službu vydáno 23.800.938 Kč.
- Sociálně terapeutické dílny – podpořeno bylo 5 služeb s působností na Liberecku, Jablonecku a Semilsku, částkou 16.805.790 Kč.
- Terénní programy – bylo podpořeno 9 služeb (i zde došlo k případu, kdy organizace ukončila poskytování třech služeb a byly s časovou prodlevou nahrazeny jiným poskytovatelem) s působností po celém kraji částkou 57.120.409 Kč. V této službě jsou také zahrnuty finanční prostředky na tzv. „drogový terén“.

- Sociální rehabilitace – byly podpořeny 3 služby s působností na Liberecku a Jablonecku a to částkou 8.111.370 Kč.
- Podpora samostatného bydlení – zde byly podpořeny 3 služby, které svou činnost zaměřily na Liberecké a Českolipsko, částkou 12.496.595 Kč

Graf č. 12 – Struktura služeb podpořených v rámci IP1 v letech 2009 - 2012

Dále uvádíme strukturu financování v podobě tabulky.

Tabulka č. 8 – Struktura financování vybraných služeb sociální prevence v letech 2010 - 2013⁷

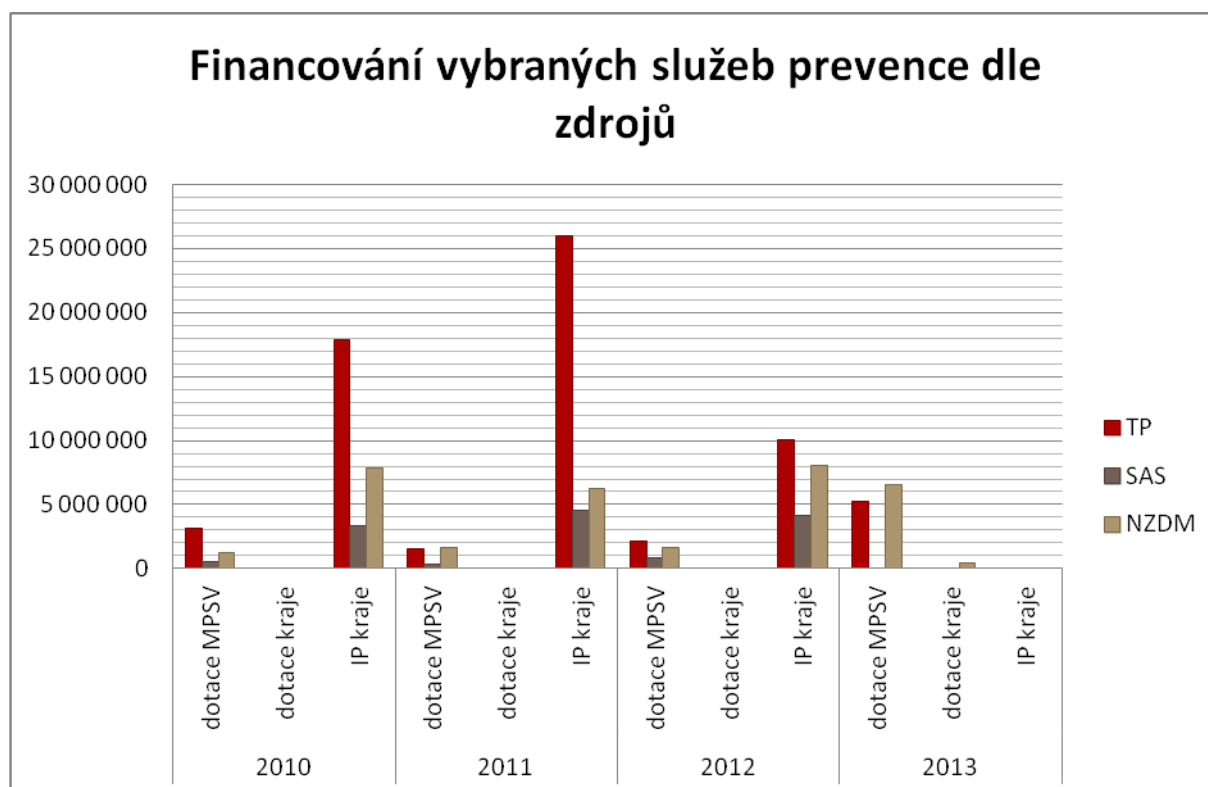
		TP	SAS	NZDM
2010	dotace MPSV	3 180 000	505 000	1 245 000
	dotace kraje	0	0	0
	IP kraje	17 864 603	3 335 306	7 824 592
2011	dotace MPSV	1 553 000	318 000	1 639 000
	dotace kraje	0	7 720	10 000
	IP kraje	26 001 353	4 527 261	6 219 629
2012	dotace MPSV	2 177 000	882 000	1 631 000
	dotace kraje	0	0	0
	IP kraje	10 103 332	4 149 989	8 042 346

⁷ částky uváděné v jednotlivých letech vyplácené z prostředků IP kraje jsou zprůměrované dle délky poskytování služby. Částky nemusí odpovídat reálnému čerpání finančních prostředků v jednotlivých letech, v součtu však odpovídají celkovému čerpání v rámci IP1.

2013	dotace MPSV	5 209 000	0	6 565 000
	dotace kraje	0	0	400 000
	IP kraje	0	0	0

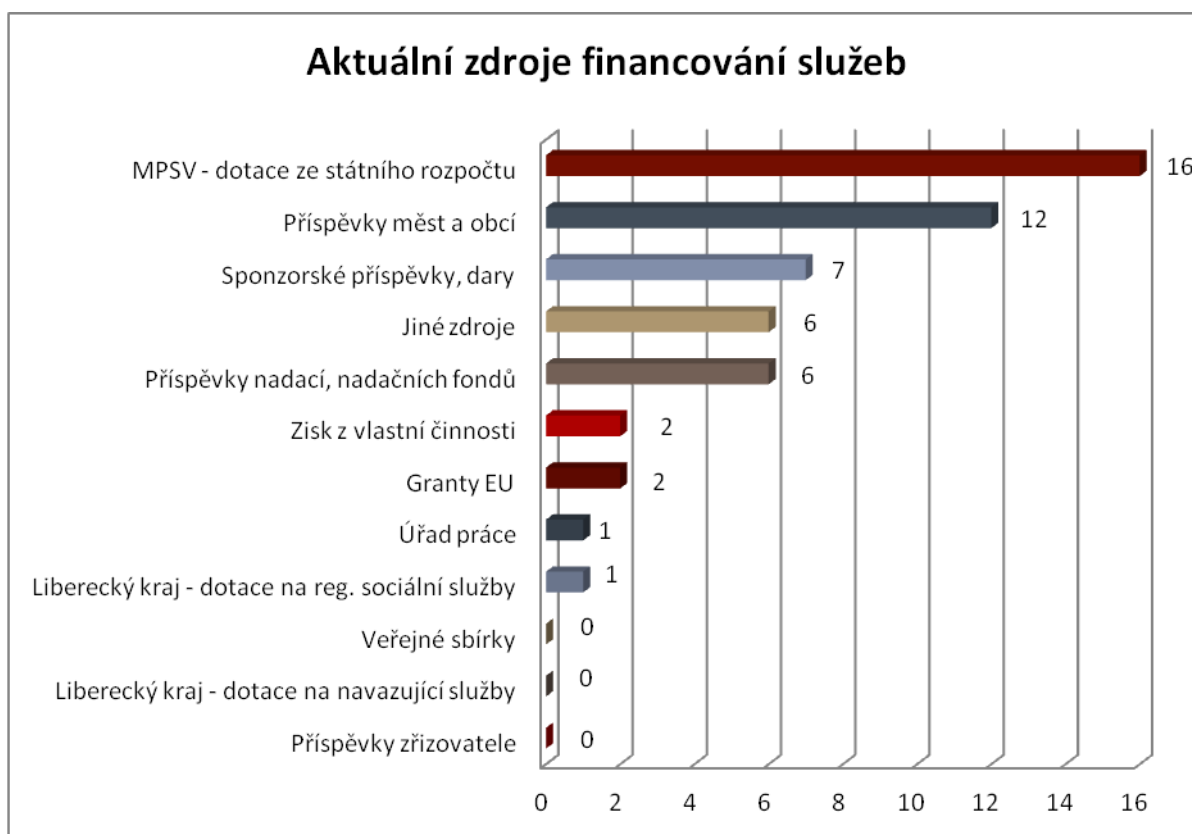
Z uvedené tabulky vyplývá, že financování vybraných služeb sociální prevence po skončení podpory z Individuálního projektu kraje zaznamenalo velmi výrazný pokles, v případě služby SAS se jedná o pokles, který ve skutečnosti znamená téměř zánik této služby.

Graf č. 13 – Financování služeb podle zdrojů v letech 2010 - 2013

Jaké zdroje poskytovatelé pro financování svých služeb využívají? Opět měli možnost uvést více možností. Poskytovatelé uvádějí, že aktuálně v roce 2013 využívají pro financování svých služeb především dotace ze státního rozpočtu poskytované Ministerstvem práce a sociálních věcí. U šesti služeb je to dokonce jediný finanční zdroj na realizaci služby. Služby také hojně využívají příspěvky obcí a měst, ve kterých své služby poskytují. Mezi města přispívající na provoz služeb patří zejména Liberec, Hrádek nad Nisou, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa, Nové Město pod Smrkem a Tanvald. Výše příspěvků jednotlivých měst slouží spíše k dofinancování provozu služby, nelze se domnívat, že příspěvky obcí pokryjí celé náklady sociální služby.

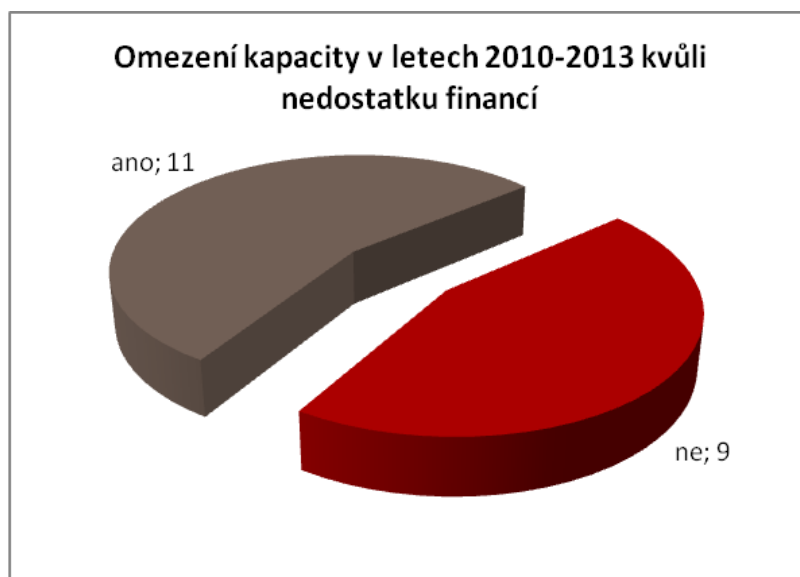
Graf č. 14 – Aktuální zdroje financování služeb

Celých 70 % současných poskytovatelů služeb využívalo jako hlavní zdroj financování sociálních služeb v posledních třech letech Individuální projekt Libereckého kraje. Mezi další zdroje financí, které poskytovatelé uvádějí, patří zejména dotace MPSV, vlastní grantové projekty z ESF a v ojedinělých případech příspěvky obcí a měst, dotace z MVČR či NROS – Pomozte dětem.

Z důvodu nedostatečného financování služby musela svou kapacitu omezit více než polovina oslovených poskytovatelů služeb, ve většině případů se jednalo o omezení během roku 2013. K tomuto počtu je však nutné připomenout i zaniklé služby, které z finančních důvodů již vůbec neexistují, a nebylo od nich tedy možné získat relevantní data.

Graf č. 15 – Omezení kapacity z důvodu nedostatku financí v letech 2010 – 2013

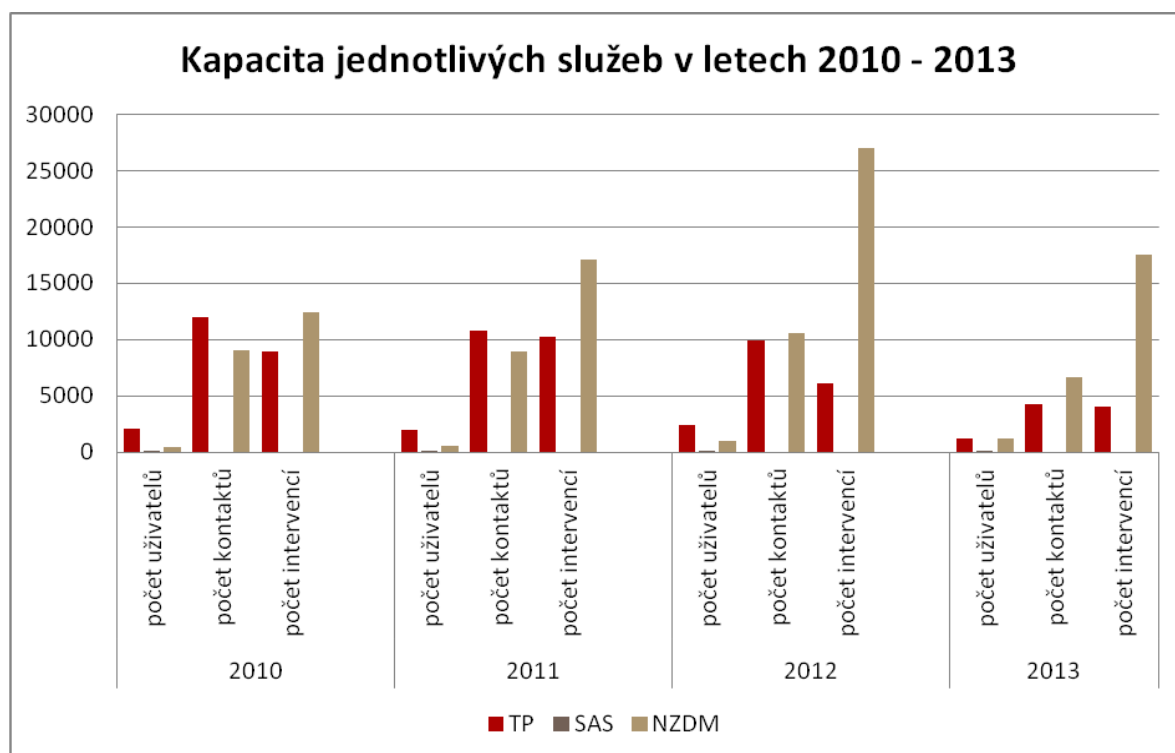
Následující tabulka nám zpřehledňuje kapacitu jednotlivých typů služeb za období leden 2010 – červen 2013. Tabulka obsahuje data za ty poskytovatele, kteří nám tyto informace poskytli a kteří v době zpracování této analýzy také existovali – některé služby v předchozím období zanikly a není reálné informace o jejich kapacitách doložit.

Tabulka č. 9 – kapacity jednotlivých služeb uváděných poskytovateli

	2010			2011			2012			2013		
	počet uživatelů	počet kontaktů	počet intervencí	počet uživatelů	počet kontaktů	počet intervencí	počet uživatelů	počet kontaktů	počet intervencí	počet uživatelů	počet kontaktů	počet intervencí
TP	2046	1194 7	8907	1945	1080 7	1019 2	2417	9904	6151	1195	4250	4053
SAS	73	x	x	92	x	x	94	x	x	85	x	x
NZDM	468	9005	1245 5	544	8907	1705 2	1016	1055 5	2706 0	1186	6696	1748 5

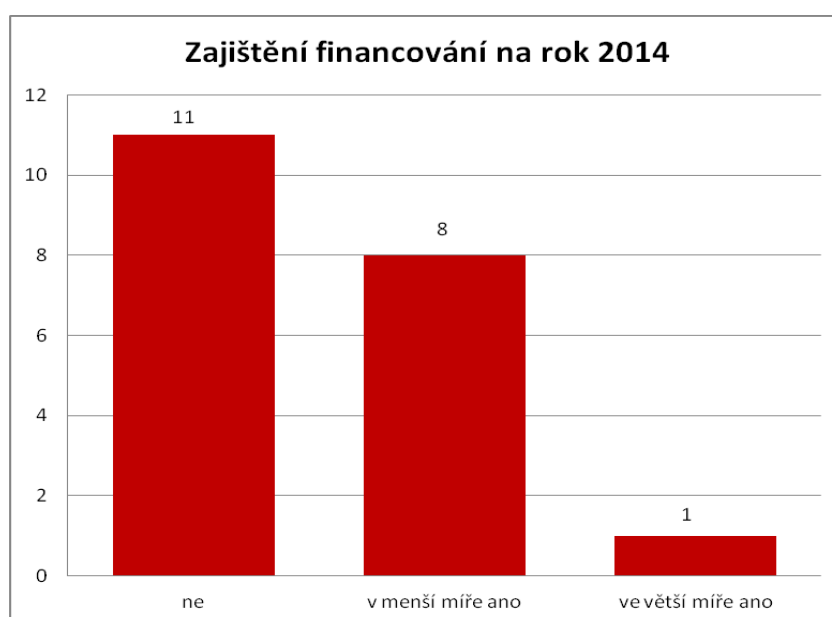
Vývoj kapacit za poslední tři a půl roku u jednotlivých typů služeb nám také zpřehledňuje následující graf. Z něj je patrný pokles kapacit všech sledovaných typů služeb po ukončení finanční podpory z IP1 na konci roku 2012.

Graf č. 16 – kapacita jednotlivých služeb v letech 2010 - 2013

Na rok 2014 nemá celých 11 sociálních služeb zajištěné financování, 9 služeb má zajištěné financování pouze částečně. Mezi zdroje, které poskytovatelé plánují využít, patří zejména předkládaný individuální projekt Libereckého kraje, v případě jeho neúspěchu pak plánují využít zejména dotace z MPSV a následně příspěvky obcí, grantový fond Libereckého kraje, nadační fondy a v některých případech i podpora pracovních míst z Úřadu práce. Jak je patrné, ve službách panuje poměrně velká nejistota a omezení je i plánování služeb do budoucna.

Graf č. 17 – Zajištění financování služeb na rok 2014

Většina poskytovatelů uvádí, že nejistota v oblasti financování se podepisuje především na kvalitě a rozsahu poskytovaných služeb. Níže uvádíme pro ilustraci některé komentáře a doporučení poskytovatelů služeb:

- Přerušování služeb znamená mnohem vyšší náklady na znovu otevření služeb, investované peníze tak ztrácejí svoji hodnotu.
- Nejvíce potřebné je stabilizovat financování sociálních služeb. Zároveň je však nutné vědět, jaká je minimální síť služeb, které jsou krajem a městy podporovány.
- Pro naplňování smyslu a cílů služeb poskytovatelé potřebují finanční zabezpečení služby v delším časovém horizontu. Plánovat a pracovat s dětmi a mládeží v nepříznivé sociální situaci z měsíce na měsíc, eventuálně z roku na rok je neefektivní a pro obě strany demotivující.
- V první řadě musí mít sociální služba peníze, aby mohla zabezpečit provoz v takové míře, jak je zapotřebí v daném regionu. Od prosince 2012 se poskytovatelé nejvíce potýkají s nedostatkem peněz, kdy museli snížit kapacitu služby. Počet klientů využívající službu se od roku zvyšuje a tím je zapotřebí i více pracovníků, kteří by tuto službu mohli vykonávat.
- Nutné je stabilizování financování, především přes přelom kalendářního roku.

Mezi další potřeby ke zkvalitnění svých služeb poskytovatelé uvádějí poskytovatelé další vzdělávání personálu služeb, zlepšení návaznosti sociálních služeb na služby veřejné správy/samosprávy, finanční podporu cílové skupiny mladší 15 let u služby NZDM a zaměření na vzdělávací dráhu dětí, zlepšení spolupráce s úřady a koordinace služeb a v neposlední řadě absenci sociálně - pracovních agentur a sociálních firem. Situaci uživatelů služeb by potom pomohla zlepšit změna postoje veřejnosti, politiků a novinářů k cílové skupině sociálně vyloučených osob, zajištění rovnosti v přístupu ke vzdělání, ostrý postup proti segregaci ve školství, posílení finanční gramotnosti uživatelů služeb a zařazení tohoto tématu do školní výuky, rozpuštění sociálně vyloučených lokalit, možnosti lepšího bydlení a větší nabídka pracovního uplatnění pro nízkokvalifikované osoby. Dále pak setkávání a spolupráce poskytovatelů a zástupců obcí v lokalitě (síťování služeb), poskytování bezplatného právního poradenství a dluhového poradenství, posilování právního povědomí a zodpovědnosti za svůj život u uživatelů služeb.

8. Závěr a doporučení

V Libereckém kraji se dle expertních odhadů zvyšuje počet obyvatel ohrožených sociálním vyloučením a to především z důvodu narůstající nezaměstnanosti a prohlubující se zadluženosti. Kraj se obdobně jako jiné kraje potýká s vysokou nezaměstnaností především ve svých okrajových částech (Frýdlantský výběžek) a v menších městech a obcích, kde pracovní příležitosti téměř nejsou k dispozici. Prohlubující sociální problémy obyvatel potvrzují i zástupci měst a obcí, kteří se shodují, že se problém sociálního vyloučení zdaleka netýká jen Romů, jak by se na první pohled mohlo zdát, ale zasahuje poměrně široký segment místních komunit. Poskytování terénních sociálních služeb, které úspěšně napomáhá řešit problematiku sociálního vyloučení díky individuální práci s uživateli v jejich přirozeném prostředí, by v kraji mělo patřit na přední místa zájmu. Porovnání této priority se současným stavem ale není nijak uspokojivé, stávající kapacita sociálních služeb podle našich zjištění není dostatečná.

V kraji dle registru sociálních služeb působí 5 organizací poskytujících službu SAS, avšak na cílovou skupinu sociálně vyloučených osob se specificky nezaměřuje žádný z těchto poskytovatelů. Službu TP dle registru zajišťuje 15 služeb, z nichž ale fakticky v kraji působí pouze 11. Některé služby jsou registrované, ale dosud svou činnost nezačaly, jedna služba čeká na rozhodnutí správního řízení o ukončení registrace služby z finančních důvodů, u některých služeb se jedná o celonárodní působnost s velmi mizivou faktickou působností a dopady v Libereckém kraji. Službu NZDM v kraji dle registru sociálních služeb zajišťuje 14 služeb, avšak tři z nich svou činnost reálně nevykonávají. Fakticky tedy v kraji najdeme 11 funkčních zařízení služby NZDM.

Rozložení působnosti jednotlivých služeb na území kraje je hodně nevyvážené a dle našeho názoru i nedostatečné. Služba TP je poskytována na území téměř všech ORP (výjimkou jsou Semily, kde není poskytována žádná služba), avšak v některých spádových obcích není služba zajištěna vůbec nebo jen s malou časovou dotací, což značně snižuje možné pozitivní místní dopady. Terénní programy orientované na osoby ohrožené návykovými látkami v kraji zajišťuje pouze jedna organizace a její síly jsou díky rozlehlému území značně roztříštěny. Služba SAS má v Libereckém kraji minimální pokrytí a jak již bylo řečeno výše, žádný z poskytovatelů této služby se nespécializuje na rodiny sociálně vyloučené – jejich zaměřením jsou rodiny s postiženým dítětem a služby jsou poskytovány na území ORP Jablonec nad Nisou a Tanvald. Služba NZDM má územní působnost nastavenou poměrně rovnoměrně, ale v ORP Nový Bor, Semily a Železný Brod nenajdeme žádné funkční NZDM.

V rámci dotazníkového šetření jsme oslovovali všechny poskytovatele sociálních služeb, potřebná data nám poskytlo jen 20 služeb. Z dostupných dat (9 služeb TP, 1 aktuálně poskytovaná služba SAS a 1 služba SAS ukončená k 31. 12. 2012, 9 služeb NZDM) vyplývá, že službu TP v přepočtených úvazcích zastává 25,35 sociálních pracovníků, kteří za rok 2013 vykazují 1 195 uživatelů této služby. Při srovnání údajů v čase sledujeme, že kapacita služby klesá a dle vyjádření poskytovatelů je příčinou poklesu nutnost snížení počtu pracovníků v přímé péči. Službu SAS v přepočtených úvazcích poskytuje pouze 1,2 sociálních pracovníků, kteří s pomocí dobrovolníků tuto službu v roce 2013 poskytli 85 uživatelům. Jelikož nám data poskytl pouze jeden poskytovatel, kapacitu služby nechceme více hodnotit. Službu NZDM zajišťuje (opět v přepočtených úvazcích) 38,95 sociálních pracovníků, kteří v tomto roce poskytli podporu již 1 186 uživatelům. V porovnání s uváděnými kapacitami za rok 2012 tak dochází k nárůstu počtu uživatelů této služby, ale i zde poskytovatelé zmiňují pokles

v personálním obsazení služeb. Musíme dodat, že tato data jsou orientační, neboť nám někteří poskytovatelé neposkytli odpověď, ale i tak ilustrují podle našeho názoru poddimenzování všech typů služeb především v personální oblasti.

Současný model financování sociálních služeb dle našeho názoru dostatečně nereflexuje zhoršující se socioekonomickou situaci v Libereckém kraji. Po skončení finanční podpory z prostředků IP1 jsou téměř všechny registrované sociální služby závislé na ročním financování služby, které je nestabilní a vytváří na poskytovatele tlak, který se zákonitě projevuje v nastavení kapacity i kvality služeb. Sami poskytovatelé jako nejčastější problém při realizaci služby uvádějí právě nestabilní financování a nutnost omezování personálního obsazení pracovníků v přímé péči v důsledku nedostatečných finančních prostředků v roce 2013. Důsledkem této nejistoty a meziročních výkyvů ve financování je nestabilita personálního obsazení, odliv kvalitních pracovníků a tím i snižující se kvalita služeb, které vyžadují navázání důvěry mezi pracovníkem a uživatelem služby. Pro rok 2014 má ve větší míře zajištěné financování pouze jedna sociální služba, 11 služeb finanční zdroje zajištěné nemá. Podpora individuálního projektu je proto pro zachování sociálních služeb prevence na území Libereckého kraje klíčová.

Stávající kapacity terénních programů a sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi jsou podle zjištěných informací na minimální úrovni. V tomto stavu je saturována potřebnost části cílové skupiny, která je motivovaná službu využívat a na vyhledání služby se částečně podílí. U nezanedbatelné části poskytovatelů jsme se setkali s tvrzením, že nemají kapacity věnovat se aktivní depistáži, tedy vyhledávání potenciálních uživatelů v terénu a aktivnímu nabízení služby v oblastech mimo města a větší obce či lokality, kde služby již tradičně působí nebo mají navázanou spolupráci s dlouhodobými klienty. Sociální služby tak poskytují relativní udržování situace v sociálně vyloučených lokalitách, nemohou se ale orientovat na efektivní podporu sociálního začleňování zdejších obyvatel a situace především v menších spádových obcích tak zůstává zcela neřešena.

Jako výrazně podhodnocená se ukazuje také kapacita terénních programů zaměřených na osoby ohrožené užíváním návykových látek. Službu v celém kraji poskytuje pouze jedna organizace – Most k naději – a to v minimálním personálním obsazení. Působnost služby je dána potřebností služby napříč celým krajem, ale dojíždění do jednotlivých lokalit, neexistence zázemí v klíčových městech a další limity službu prodražují a výrazně snižují její dopady. Podle vyjádření pracovníků Mostu k naději se „drogový“ terén orientuje na činnost pouze v těch obcích, které alespoň symbolickou částkou finančně přispěly na dojíždění sociálních pracovníků do obce. Do některých obcí tým zajíždí jednou týdně, někdy je interval mnohem delší. Dle soustavného monitoringu této organizace se situace na drogové scéně výrazně zhoršuje a do závislosti na tvrdých drogách se dostává stále větší počet mladých lidí, dochází ke snížení věkové hranice prvouživatelů a mnohdy se jedná i o celé rodiny závislé na návykových látkách. Z našeho pohledu by bylo vhodné se zaměřit na hlubší zmapování situace v kraji a výrazně posílit poskytování služeb prevence i v této oblasti.

Při kontaktování jednotlivých měst a obcí jsme sledovali velmi odlišnou úroveň ve využití kapacit sociálních pracovníků – zaměstnanců obcí s rozšířenou působností, kteří díky sociální reformě v roce 2012 mají vykonávat terénní sociální práci mimo registraci sociálních služeb. V některých případech se pracovníci cíleně orientují pouze na seniory, setkávali jsme se ale často s kumulací agend jednotlivých pracovníků (např. přestupky, SPOD) a nedostatkem času a zkušeností na terénní sociální práci s cílovou skupinou sociálně vyloučených lidí. V některých obcích (např. Mimoň) jsme se také

setkali s výraznou averzí k poskytovatelům jakýchkoli sociálních služeb, nebo s upřednostňováním těch služeb, které lidově řečeno „jdou městu na ruku“. Někteří poskytovatelé přímo mluví o nemožnosti spolupráce s některými úředníky obcí a neefektivním odvádění energie do opakovaného vyjednávání spolupráce. Určitou příležitost proto vnímáme v posílení sítě sociální práce v metodickém vedení pracovníků obcí, společnému vzdělávání a vzájemných stáží mezi NNO a úřady, v posilování spolupráce s poskytovateli sociálních služeb a podpory pro nastavení efektivní spolupráce na lokální úrovni. Liberecký kraj by v tomto směru mohl hrát koordinační roli a zaměřit se také na spolupráci OSPODů s poskytovateli sociálních služeb, především SAS. Vhodná koordinační činnost by pak mohla předcházet problémům s dublováním služeb nebo neefektivnímu tříštění sil poskytovatelů služeb na rozsáhlé území s malým personálním obsazením.

V případě podpory individuálního projektu Libereckého kraje v dalším období doporučujeme vhodné nastavení zadávací dokumentace tak, aby působnost služeb pokrývala potřebnost v celém regionu – tzn. aby se neomezovala se na „tradiční“ lokality a velká města, ale cílila svou působnost (byť na omezenou dobu odpovídající potřebnosti služby) i do spádových obcí. Celkově by bylo vhodné zaměřit se na nastavení komunikace s poskytovateli služeb a posilování mechanismů předávání informací a vzájemné kooperace za účelem prevence duplicitního poskytování služeb. Vhodným nástrojem se jeví průběžná externí či interní evaluace služeb ze strany Libereckého kraje, depistáž a s ní spojené pružné reagování služeb na potřebu změny místní působnosti služby ze strany poskytovatelů. Jako velmi žádoucí je pak jeví nastavení jednotné metodiky vykazování sociálních služeb, neboť mezi poskytovateli jsme zaznamenali výrazné rozdíly ve způsobu vykazování počtu uživatelů, kontaktů, intervencí nebo stanovování kapacit služby.

Při zpracovávání této analýzy jsme narazili na témata, která vnímáme jako podnětná a hodná dalšího hlubšího zmapování. Tato témata přesahovala rozsah zadání analýzy a pro její zpracování je nutná detailní mapování situace v terénu. Patří sem již zmíněná situace s nárůstem užívání návykových látek v kraji a snížení věkové hranice prvouživatelů, dále pak oblast bydlení a rozmach soukromých ubytoven. Zde by bylo vhodné zmapovat systém využívání příspěvků a doplatků na bydlení za účelem bydlení v ubytovnách a podmínky v nich nastavené. V některých ubytovnách jsme se setkali s neověřeným tvrzením, že v tomto směru dochází mezi majitelem a ubytovanými lidmi ke spolupráci při podvodném čerpání těchto typů dávek (deklarovaná platba za ubytování je vyšší než platba reálná). Tyto informace se nám v čase stanoveném na zpracování této analýzy nepodařilo ověřit.

Na závěr shrnujeme naše doporučení pro ideální nastavení kapacit služeb TP, SAS a NZDM ve sledovaných obcích Libereckého kraje:

Česká Lípa – ve městě by měl působit jeden terénní pracovník pro nespécifickou sociální práci a jeden pracovník pro „drogový“ terén; služba SAS by měla být personálně pokryta dvěma pracovníky a mělo by zde být zachováno NZDM ve stávající podobě, případně rozšířeno o terénní formu poskytování služby.

Mimoň by měla být v působnosti 1 terénního pracovníka zaměřujícího se na „drogový“ terén a jednoho terénního pracovníka pro nespécifickou sociální práci. Službu SAS by měli zajišťovat 1 – 2 pracovníci a mělo by být zachováno NZDM ve stávající formě.

Pertoltice pod Ralskem by měly zůstat v rozšířené působnosti služeb z Mimoně, neshledáváme potřebnost specifického vyčleňování sociálních pracovníků pro tuto obec. Služba SAS by se měla zaměřit na dvě více početné rodiny v obci.

Ralsko by mělo posílit službu TP o jednoho pracovníka. Služba SAS, která v obci není dosud poskytována, by měla být personálně zajištěna 2,5 – 3 úvazky v terénní formě na území celého města a s rozšířením také ambulantní formy v lokalitě Náhlov. NZDM by měla být situována do obou lokalit města – po jednom zařízení v Plouznici a jednom v Náhlově.

Stráž pod Ralskem by měla zůstat v rozšířené působnosti sociálních služeb TP a SAS z Mimoně nebo České Lípy. Pozornost by v rámci TP měla být věnována především „drogovému“ terénu. Vhodné by bylo zřízení NZDM pro cílovou skupinu 15 – 26 let.

Zákupy by měly být v rozšířené působnosti sociálních služeb TP a SAS z Mimoně, stávající NZDM by bylo vhodné zachovat, ale zajistit jeho plnohodnotný chod.

Cvikov si potřebnost nspecifikované sociální práce pokrývá dostatečně vlastními silami, služba TP orientující se na drogovou problematiku by však v obci měla zajišťovat monitoring a případně rozšířit svou působnost i na toto město. Ve městě by bylo vhodné zajistit službu SAS 1 – 2 pracovníky a to v terénní i ambulantní formě a zřídit NZDM se dvěma pracovními úvazky.

Nový Bor by měl mít zajištěnou síť sociálních služeb tvořenou jedním pracovníkem „drogového“ terénu a jedním pracovníkem nspecifické sociální práce, dvěma pracovníky služby SAS a mělo by zde být zřízeno NZDM zajišťované dvěma pracovníky.

Hrádek nad Nisou by měl zajišťovat síť služeb i pro okolní spádové obce v personálním obsazení dvou pracovníků ve službě TP, dvou pracovníků ve službě SAS a dva pracovníci by měli zajišťovat provoz NZDM (zachování stávajícího zařízení).

Chrastava by měla být v působnosti dvou pracovníků služby TP a jednoho pracovníka služby SAS v terénní formě.

Liberec by měl být personálně posílen ve všech třech typech sociálních služeb. TP by mělo zajišťovat 8 pracovníků, mezi kterými by byli specializovaní pracovníci na práci s cílovou skupinou osob ohrožených návykovými látkami a osobami bez přístřeší. Službu SAS v terénní i ambulantní formě by mělo zajišťovat také osm pracovníků a měla by být nastavena efektivní spolupráce s OSPODem. Ve městě by bylo vhodné zřídit další NZDM – celkově by tak ve městě byly provozovány tři zařízení a nastavit jejich efektivní rozmístění.

Bulovka by měla být spádovou oblastí působnosti sociálních služeb v Frýdlantu a měly by zde být poskytovány služby TP a SAS.

Frýdlant by měl vytvářet zázemí pro poskytování sociálních služeb ve městě i okolních obcích (Bulovka, Višňová, Raspenava, Hejnice). Ve městě by službu TP měli zajišťovat dva až tři pracovníci a to i se zacílením na osoby ohrožené návykovými látkami, dále služba SAS poskytovaná dvěma pracovníky a jedno zařízení služby NZDM.

Hejnice by měly být ve spádové oblasti působnosti sociální služeb z Frýdlantu nebo Nového Města pod Smrkem.

Nové Město pod Smrkem by podobně jako Frýdlant mělo vytvářet zázemí pro sociální služby vyjíždějících i do okolních obcí. Službu TP by měli zajišťovat dva pracovníci, stejně tak službu SAS a ve městě by mělo být zachováno NZDM a jeho personální obsazení by se mělo zvýšit na 2,5 úvazku.

Raspenava a Višňová by měly zůstat v rozšířené působnosti sociálních služeb z Frýdlantu.

Jablonec nad Nisou by měl vytvářet síť služeb i pro okolní obce. Služba TP by měla být zajištěna dvěma pracovníky pro „klasický“ terén a jedním až dvěma pracovníky pro terén „drogový“. Vhodné by bylo také zřízení pozice zdravotně sociálního pracovníka. Službu SAS by měli zajišťovat 2 pracovníci s plnohodnotným působením v Jablonci nad Nisou. Kapacita dvou stávajících NZDM není dostatečná a ukazuje se jako efektivní zřízení jednoho až dvou dalších NZDM na velkých sídlištích.

Lučany nad Nisou by měly zůstat v působnosti služeb z Jablonce nad Nisou, pozornost by měla být věnována především „drogovému“ terénu. Jako žádoucí se jeví zřízení detašovaného pracoviště NZDM z Jablonce nad Nisou a to minimálně dva dny v týdnu.

Smržovka by vzhledem ke své poloze měla být v působnosti sociálních služeb v Tanvaldu a zvýšená pozornost by měla být věnována drogové problematice.

Tanvald by měl posílit a zefektivnit poskytované sociální služby i s ohledem na obyvatele okolních obcí. Ve městě by měli působit alespoň dva pracovníci služby TP (včetně „drogového“ terénu), dva pracovníci ve službě SAS a NZDM by mělo být personálně obsazeno třemi pracovníky.

Velké Hamry by měli být personálně pokryty jedním pracovníkem TP a měl by do obce zajíždět také terénní pracovník orientující se na „drogový“ terén. Službu SAS by měl zajišťovat jeden pracovník. U NZDM by byla vhodná terénní forma či detašované pracoviště NZDM z Tanvaldu a to minimálně dva dny v týdnu.

Semily aktuálně nemají žádné pokrytí sociálními službami, měli by zde působit jeden pracovník ve službě TP a jeden pracovník ve službě SAS.

Železný Brod by měl v rámci služby TP obslužen jedním pracovníkem na „drogový“ terén a jedním pracovníkem pro nespécifickou sociální práci. Službu SAS by měli zajišťovat dva pracovníci a ve městě by mělo být zřízeno NZDM.

Použité zdroje

GAC, spol. s.r.o. (2006), Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti

<http://iregistr.mpsv.cz/>

<http://www.kraj-lbc.cz>

http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf

<http://www.risy.cz/cs/>

Mareš, P.: Co s konceptem sociální exkluze v české společnosti? In Mareš, P. (ed.): Sociální reprodukce a integrace: ideály a meze. Brno: Masarykova univerzita, 2007.

Mareš, P.: Faktory sociálního vyloučení. Praha: VÚPSV, 2006.

Moravec, Š. Nástin problematiky sociálního vyloučení romských populací. In Hirt, T., Jakoubek, M.: Romové v osidlech sociálního vyloučení. Plzeň, 2006.

Pracovní verze strategického plánu lokálního partnerství města Ralsko.

Výsledky dotačního řízení MPSV za roky 2010, 2011, 2012, 2013 – <http://mpsv.cz/>

Webové stránky měst a obcí

Seznam zkratk

ASZ	Agentura pro sociální začleňování (odbor Úřadu vlády ČR)
LK	Liberecký kraj
LP	Lokální partnerství
MDC	Mateřské a dětské centrum
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MŠ	mateřská škola
MVČR	Ministerstvo vnitra České republiky
NNO	nestátní nezisková organizace
NZDM	nízkoprahová zařízení pro děti a mládež
ORP	obec s rozšířenou působností
RVZRM	Rada vlády pro záležitosti romské menšiny
SAS	sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
SPLP	Strategický plán lokálního partnerství
SŠ	střední škola
TP	terénní programy
ÚP	Úřad práce
VOŠ	vyšší odborná škola
VPP	veřejně prospěšné práce
ZŠ	základní škola
ZTP	zdravotně a tělesně postižený